

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

6

junij 1984.

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1984

6

letnik LXXXIV izhaja od leta 1895

vsebina

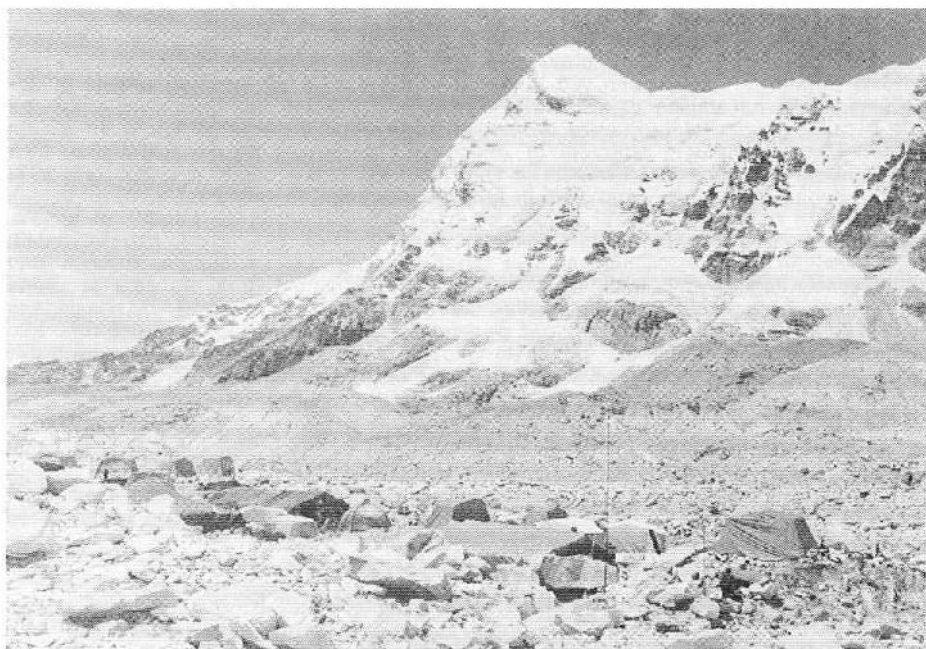
	Himalaja — človek — alpinizem	241
Tomaž Jamnik	Pamir 83	247
Luka Karničar	S smučmi v Pamir	250
Iztok Tomazin	Bezzubkinov steber — Pik Komunizma	252
Janko Humar	Škotska 84	259
	Alojz Gradnik na straneh Planinskega vestnika	261
Staza Čer nič	Srečanje na Stolu	262
	Dragi očka	265
Erna Meško	Utrinek z Lendavskih gorc	267
	Društvene novice	268
	Varstvo narave	275
	Iz planinske literature	278
	Alpinistične novice	280
	Razgled po svetu	284
	Na kratko ...	286

Naslovna stran:

Tone Škarja: V smeri Condor pasa (Paklenica — Aniča Kuk, 1982)

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Segula (tehnični urednik), Franc Vogelc, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1000 din, plačljiva tudi v dveh obrokih in sicer do 31. marca in do 30. septembra; za tujino 30 š. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Jugoslovanska odprava Mount Everest — JAHO '79 — bazni tabor na ledeniku Kumbu

Foto S. Šetina (arhiv PV)

HIMALAJA — ČLOVEK — ALPINIZEM¹

Za to okroglo mizo bomo skušali ugotoviti, kaj pomeni — »osvojiti Himalajo«, kdo se teh dejanj udeležuje, kakšni so medsebojni odnosi in vplivi med človekom in naravo v tem gorskem svetu in koliko je mogoče ugotavljati te vplive in posledice teh vplivov. III. program ljubljanskega radia se je te naloge lotil z avtorjem tega, ker so slovenski in jugoslovanski dosežki na tem področju že taki, da pomembnost le-teh bistveno presega zgolj občasno pozornost.

Načeloma prvo vprašanje Stanetu Belaku.

Vi ste bili že večkrat v himalajskih gorah in tako bi najbrž iz lastne izkušnje lahko potrdili in podprli resničnost besnega dvoboja med človekom in naravo tam daleč v Vzhodni Indiji, Nepalu, Sikkimu, Butanu in Tibetu.

BELAK: Besni dvoboj med človekom in goro najbrž ne obstaja. Če je kdo besen, je to gora. Dvoboja pa najbrž ne more biti, kajti gora je taka kot je bila in bo. Tu gre predvsem za boj človeka s samim seboj pač v razmerah, ki so značilne za gorski svet. Ta svet pa je precej drugačen, kot pa smo ga vajeni v vsakdanjem življenju. To je verjetno tudi razlog, da odhajamo preizkušat svoje moči v okolja, kjer so se naši predniki morali gibati, da so obstali. Sicer pa je Himalaja s splošnega gledišča naš poligon, kjer se odvijajo naše alpinade oziroma olimpiade in svetovna prvenstva. To je višavje z vsemi težavnostmi športnega alpinizma in še vseh tistih težav, ki jih človek v gorah

¹ Tema z naslovom »Himalaja in človek, s posebnim poudarkom na alpinizmu«, je bila na sporedu na III. programu ljubljanskega radia, dne 14. decembra lani. Pogovor je vodila novinarka Neva Mužič, sodelovali pa so: doktor psiholoških znanosti Janez Musek, alpinista Stane Belak in Viki Grošelj, zdravnica Jasna Sever ter doktor znanosti Kristijan Jezernik. Naslov zajema široko področje te problematike, ki so jo govorci želeli razložiti. Prepis z magnetofonskega traku smo povzeli v nekoliko skrajšanem obsegu, ko smo izpustili ne bistveno in tako vsebino na gornjo temo, kolikor je bilo mogoče, strnili v tekoče kramljanje in razmišljanje o zastavljenih vprašanjih.

Evrope ne more doživeti; to so — izredno redek zrak, nizke temperature, orkanski vetrovi, dolgotrajna odsotnost od okolja, ki si ga vaden in še kup tistega, kar ni mogoče vnaprej predvideti. Mogoče je prav nepredvidljivost in nedorečenost na startu vzrok oziroma *pogoj*, da vleče vedno več ljudi v taka dejanja, ki jim nekateri pravijo pustolovščina. Naša himalajska dejavnost je kvantitativno izredno skromna, kvalitativno pa smo v samem svetovnem vrhu. To dokazujejo naša dejanja, ki jim drugi, ki se štejejo za bolj izkušene na tem področju in imajo večji, bogatejši, zgodovinski ugled, niso kos. Zahodni greben Mount Everesta je imel sicer velikanski odmev v svetu, vendar je dejanje dobilo šele danes svojo težo, in teža temu dejanju še vedno raste. Deset velikih odprav je že odšlo na Zahodni greben po naši poti, pa doslej še nobena ni uspela. S tem, ko cena našim dejanjem v Himalaji raste, se tudi naš ugled, narodni ugled, večja. Posebno in novo kvaliteto pomeni vzpon v Južni steni Daulagirija. Tistikrat smo se Slovenci, Jugoslovani, lotili drugačnega načina osvajanja gora, ko smo se stene lotili v tako imenovanem »alpskem stilu«. Ta stil je precej zahtevnejši od klasičnega in je tudi več tveganja. Vsak šport pač pogojuje tudi vprašanja — kdo si več upa, kdo je sposobnejši, kdo je močnejši, hitrejši in tako naprej. In tudi Lotse, če vzporejam ti dve veliki steni, ki sta 1981 odmevali v svetu, je vzor naše zagrizenosti v nemogočem. In to prav tam, kjer so bili tistikrat najbolj znani eksperti skeptični, ker so te predele imeli za rešljive za precej kasnejše obdobje in ne že zdaj.

Ko že omenjamo moderni alpinizem, potem je treba poudariti, da je prav v Sloveniji razmah alpinizma izredno velik. Korak, ki ga je naš alpinizem napravil v zadnjih desetih letih, je prav nepopovnljiv. Ne bom pretiraval, če rečem, da smo najštevilnejši alpinistični narod. Toliko alpinistov na število prebivalcev resnično nimajo nikjer na svetu, in še tako dobrih povrh.

Uspehi naših odprav imajo nekaj skupnih imenovalcev: mladost, zastrupljenost, ponos, moč, povezava generacij, posebna skupnost, volja, preseganja sebe, ujetnik poti, svoboda. Vse to so pojmi, s katerimi se ukvarja dosledno in v najširšem, najbolj splošnem smislu filozofija, ki skuša resničnost, se pravi naravo, družbo in človeka, spoznati čim bolj v celoti. Ugotoviti želi torej, v kakšnem razmoru sta zunanji svet, ki ga sestavlja narava in družba, in notranji svet posameznika, ki ga navadno označujemo kar z besedo — duševnost, psiha. Dognati želi torej, katera teh strani je najpomembnejša ali celo prvotna, da bi na tej osnovi celotno resničnost razložila z enovitega stališča. Njen predmet je torej — ustroj Sveta v celoti. Ker pa se zunanji in notranji svet stikata v človeku, zanima filozofijo zlasti človek kot celovita psihofizična sinteza. Glede na to, da je ena od trditve alpinistov ta, da je alpinizem njihov način življenja in je Viki Grošelj to trditev tudi zapisal v svoji brošuri Himalaja 83,² bi ga poprosili, naj nam razloži, kaj njemu ta izjava pomeni. Tu gre pravzaprav za miselno osveščeno obliko posameznikovega odnosa do sveta. Na neki način torej za življenjski nazor.

GROŠELJ: Sam nisem nikoli dosti razmišljal o tem, da mi je alpinizem način življenja, ampak sem do tega prišel pač po teh šestnajstih letih, kar se ukvarjam z alpinizmom. Začelo se je preprosto tako, da sem pač iskal, tako kot to počenja vsak mlad človek, neko samopotrjevanje. Mene je to iskanje zaneslo v alpinizem, ne zato, ker bi mi bil všeč in ne da bi kaj dosti razglabljal o tem. Začel sem z vsem srcem in bolj ko sem bil v alpinizmu samem, bolj mi je bil všeč. Alpinizmu sem potem podrejal vsa svoja razmišljanja in hotenja že od osnovne šole sem. Tako je razmišljanje o poklicu, karieri, ostajalo v ozadju, bistven mi je bil alpinizem in prav njemu sem podrejal res vse. Ljudje te seveda ne razumejo, tako tega niso razumeli tudi doma, ko so čakali, kdaj se bo ta »neumnost«, ki sem se ji vdal z vsem svojim srcem, nehala. Pa tej neumnosti ni ne konca ne kraja. Prišla je tudi Himalaja in vedno znova si želim, da bi odhajal tja. Zdaj, pri 31. letih, spoznavam, da mi je alpinizem res — način življenja. Brez alpinizma, brez gora, brez narave, bi zelo težko živel. Zdaj sem se že nekoliko umiril, pa kljub temu še vedno živim za alpinizem in se skušam podrežati temu, ker mi je to pač všeč, ker mi to ustreza.

BELAK: Naj k temu naštevanju dodam še jaz nekaj. Med skupne imenovalce naših odprav bi prištel tudi nacionalni ponos. Odprava ni samo stvar skupine, ki bi rada splezala na visoko goro in je to njen športni cilj. Tam, v tujem gorstvu, v Himalaji, si predvsem predstavnik naroda, ki mu pripadaš. Že zaradi tega se meja zmognosti, hotenja, precej poveča. To trdim, ker sem že sam dostikrat to doživel in bi obrnil, bi se prenehal ukvarjati s temi, včasih zelo tveganimi dejanji, pa se počutim v takem položaju kot športnik pred velikanskim stadionom, ki je sicer zelo daleč. Prepričan sem, da marsikdo izmed nas vztraja včasih v prav nemogočih razmerah prav zato, da bi prišel na cilj in bi tako uresničil želje tistih, ki so ostali doma in držijo pesti za nas. Teh ni tako

malo, čeprav sredstva javnega obveščanja o alpinizmu, glede na samo popularnost, sorazmerno malo govore in pišejo.

Čeprav se alpinisti, kar vsi po vrsti, po vsej sili skušajo otresti metafizičnih oznak, kar označujejo z besedami, na primer: Pri plezanju ni časa za filozofijo, pa še: Za hip te sreče na vrhu je vredno toliko žrtvovati... To je enkratno in nepopisno doživetje... Tam gori občutiš svoj lasten obstoj in obstoj narave... Tam imajo predmeti svojo vrednost, ki so jo drugod že izgubili... Gore pravzaprav ni mogoče v celoti osvojiti... Srečanje z mejnimi zmogljivostmi je nekakšen izziv... Tam si na pragu smrti... V tebi je neki črv, ki vrta v neznanu... In podobno. Vse te izjave pričajo, da gre za premišljen in temeljni spopad človeka z vprašanjem o lastni eksistenci in o poslednjem temelju eksistence, to resničnosti, odkoder vse to izvira. Ta temelj pa ostaja v svoji biti še neznan. Ali bi bilo mogoče po vsem tem zaključiti, da so pravzaprav alpinisti s svojimi dejanji tisti ljudje, ki na svojski, njim lasten način, iščejo in na trenutke tudi dojemajo, čeprav največkrat čustveno, instinktivno, neko temeljno razsežnost naše resničnosti, v njenih najsplošnejših lastnostih. Tovariš Janek Musek, ali je možno to pogojno trditev sprejeti s stališča znanosti in posebej s stališča vaše stroke.

MUSEK: Na to pogojno trditev je možno s stališča znanosti dati le pogojen odgovor. Znanost lahko določno odgovori na vprašanja, ki vsebujejo jasno opredeljene pojme; pojme, ki so tudi sami po sebi določni. Tu pa gre, kot pravite, za temeljne razsežnosti našega doživljanja. Tu pa je tudi znanost še daleč od tistega, da bi jih pojmovala jasno in enoznačno. Naj dodam še tole: čeprav niti v plezanju, niti v vrhunskih doživljanjih, ki jih omenjate, ne bi bilo nič metafizičnega, je to dogajanje, ki je precej oddaljeno od našega vsakdanjega, običajnega izkustva. Če lahko kot nealpinist sodim o tem, bi rekel, da je vendarle kar upravičeno v zvezi s tem govoriti o neki posebni razsežnosti človekovega življenja. Kaj bi bilo osnovno obeležje te razsežnosti? Mogoče ravno to, da mora človek do skrajnosti napeti svoje sile in pa zmogljivosti, ne iz rekorderstva in ne iz nekih filozofskih nagibov, pač pa ob soočanju z neprestano in hudo nevarnostjo. To je situacija, ko človek razvija svoje zmogljivosti, ko se uresničuje, in to tako, da dobesedno drži niti lastne eksistence v rokah, ne glede, koliko se on tega zaveda. In ta situacija seveda lahko porodi bistvene spremembe v odnosu do sveta, drugačno vrednotenje sveta in pa samega sebe. To je preporodna, prečiščevalna izkušnja. Doživljanja in ocene si lahko predstavljamo kot opis take izkušnje ali pa — kot posledico take izkušnje. Izkustvo te razsežnosti si moremo predstavljati tudi tako, da nas lahko osvoji, da ostaja v nas kot izziv. Tak izziv pa je težko poravnati, ker pomeni vsak nov uspeh spet — nov izziv. V tem se skriva tudi nevarnost, da smo pripravljeni v zameno za vrhunsko doživetje zastaviti preveč. Tam si na pragu novega vrednotenja življenja le zato, ker si na pragu smrti. Preseganje samega sebe, to preskušanje meja, premagovanje smrti, lahko človeka dvigne nad razsežnosti vsakdanjega izkustva, lahko pa ga seveda požene v riziko, kjer zmaga ni več mogoča. Življenje pridobi neko novo vrednost. Paradoks je pa v tem, če naj bi to vrednost obdržali, da ga moramo vedno znova postavljati na kocko. Problem alpinizma in morda tudi nekaterih nevarnih športov je ta, da je včasih težko določiti mejo nekega razumnega rizika. Je vendarle bistvena razlika med nevarnimi športi in rekorderstvom, kjer gre predvsem za povečevanje rizika, pri alpinizmu pa gre predvsem za obvladovanje rizika in pa za samoobvladovanje.

Naj se navežemo na Junga.³ On je prvi in morda še vedno edini psiholog, ki v težnji po samopremagovanju, le-to večkrat omenjajo tudi alpinisti, zaznal temeljno obeležje človekove eksistence nasploh. Meni, da je bistvo človekovega vrstnega in osebnega razvoja prav v tem, da stalno negira, sintetizira in transcendirajo doseženo razvojno stopnjo. Pri alpinistih se izlitje teh vrhunskih doživetij kaže tudi v njihovih izjavah, notranje zlitje s predmetom, z okoljem, občutje popolnosti in nelzrekljivosti, občutek enkratnosti, izkustvo absolutnosti, nepremagljivosti, popolne sreče in osredotočenosti. Te reči so zelo pomembne prav v tem sklopu preseganj. Verjetno gre tu tudi za sproščanje življenjske energije.

MUSEK: Ko omenjate Carla Gustava Junga, naj povem, da sem bral nekaj, kar je v zvezi s tem pogovorom in izhaja iz njegove prakse. Dober prijatelj, zdravnik, mislim, da je bil, mu je povedal, da je sanjal o tem, kako je plezal na zasneženi vrh in kako je ves srečen na ta vrh tudi prišel. Počutil se je tako vzvišenega, da se mu je zdelo, da bi se lahko še dvignil in se tudi je, seveda v sanjah. Prebudil se je v pravi ekstazi. To je primer transcendence. Jung pa je v teh sanjah videl še nekaj drugega. Prijatelju je svetoval, naj v hribe ne hodi več sam. Žal se je pozneje res ubil v hrihob.

³ Carl Gustav Jung, roj. 1875, osnoval tako imenovano züriško psihoanalitično šolo.

BELAK: Prepričan sem, da ne samo alpinisti, sploh človek, potrebuje spremembo. Alpinizem je najlepši oziroma najbolj popoln šport. Je dejavnost, ki človeka toliko prevzame, brez prostorskih in časovnih omejitev, da imaš res občutek svobode. Meni vzpon v hribe pomeni toliko, da v resnici doživljam neki drugi svet, ki me sprosti in razveseljuje, ko pridem spet v dolino in se vsakdanjih nalog spet z veseljem lotim. Tudi v službi se mi po odpravi zdi pustiti vsakdanjik kar prijazen in to je nekaj takega, kar je podobno, ko letiš v nebo. Mi ne letimo, to bi bilo prenevarno...

Pri alpinizmu, kot kaže samopresaganje, če upoštevamo izjave vrhunskih alpinistov, gre tako zares, da bi v primerjavi z drugimi športi pomenil odstop — odstop za vedno. Po eni strani gre torej za neki gon po raziskovanju novega, skrivnostnega, tudi nevarnega, po drugi strani pa predvsem za voljo po premagovanju lastnih slabosti, saj ni debate, kot pravi Grošelj, da se iz težkih situacij ne bi izvlekli. Belak na primer pravi: Tu gre za garanje in za željo — preživeti za vsako ceno. Zanimiva je že izjava Vikija Grošlja: Alpiniste imajo ljudje za junake, ko je vse, kar doživljajo, veličastno. V resnici pa je dosti trenutkov, ko je človek v veliki stiski. Vplivov na človekovo počutje je veliko, veliko je torej trenutkov, ko nam gre, kot rečemo, za nohte, in tistokrat je tudi alpinist čisto navaden človek. Trese se in preklinja, da je šel v tako situacijo zavestno in se tudi sam sprašuje zakaj. Ko to mine, začuti, da ima dejanje tudi vrednote. Plezanje torej ni opravilo, ki bi bilo samemu sebi namen, ampak gre pri tem na strani za izredno intenzivnost doživljanja, za intenzivnost življenja, po drugi plati pa za izkušnjo, ki človeka bogati, da pogoljuje kasnejše vrednotenje in ocenjevanje in tudi ceni tako življenje kot človeka v njem. Bi lahko sklepali, da gre torej za neke vrste postopek osveščanja, samodejanja in etično oblikovanje osebnosti.

GROŠELJ: Alpinist je človek, ki na posebnem terenu izboljša iz sebe tiste lastnosti in instinkte, na katere je človek v modernem svetu zavoljo načina življenja že pozabil. Tisti, ki se z alpinizmom ukvarja zares, te lastnosti razvije do rezultatov, ki jih ljudje včasih težko razumejo. Kaj vse po recimo himalajski odpravi doživljamo... Sprašujejo me na primer, kako prenašam mraz, kako da se morem obdržati na nogah ob tako hudem vetru. Malo jih je, ki morejo dojeti, da je odprava skupek vsega tega. Tu je veter, je redek zrak, so hude tehnične težave, je osamljenost brez vsakršne možnosti kakršnekoli tuje pomoči, pa grožnja vremenskega preobrata itd. Vse to in zraven še dolgotrajna tekma, če tako rečem, ki traja včasih tudi do 60 dni, vsak dan brez prestanka, to je tisto, kar na koncu predstavlja rezultat in daje tudi ceno temu rezultatu. Take izkušnje bi mogli na primer uporabiti v vojni, v krizni situaciji, v elementarnih nesrečah itd. Človek lahko zdrži bistveno več kot pa sam misli.

MUSEK: Gornišтво je brez dvoma tudi pot za oblikovanje osebnosti, še celo dragocena pot, ker gre tu res bolj za samooblikovanje brez tiste neprijetne pedagoške ali moralistične direktivnosti. Tu si pridobiva smisel za načrtovanje in za disciplinirano doseganje ciljev, smisel za sodelovanje in za skupne napore. Če dodam še utrjevanje takega pogleda na svet, ki temelji na novem vrednotenju, na spoštovanju življenja in narave, potem smo dejansko pri stvarih, ki jih moramo vezati s procesom samodejanja in samooblikovanja osebnosti tudi v etičnem, značajskem smislu. Pa ne samo v tem. Bogačenja in razširjanje izkušenj je le ena stran tega procesa; druga, prav tako pomembna pa je ta, da nas to lahko privede do kvalitetnejšega, popolnejšega, polnejšega načina življenja sploh. Večkrat slišimo tale protislovni stavek: »Kaj vruga silijo v gore, ko je to le garanje in ni vredno tega truda!« Tu spregledujemo resnico, da je, psihološko gledano, prav ta vložen trud tisto, s čimer merimo nezavedno vrednost nekega cilja ali dejavnosti. Morebiti se tako oblikujejo naše vrednote. Bolj pošten bo in poštenost bolj cenil tisti, ki je zanj več žrtvoval. Tisti, ki je bil v skušnjavi, pa jo je premagal.

Nietzschejev nauk o svetovni volji in volji do moči, je za čudo velikokrat najti tudi v alpinističnem izrazoslovju, tudi v alpinistični literaturi. Te misli v našem pogovoru seveda uporabljamo v pozitivnem smislu, ki mora v nasprotju s Schopenhauerjem, ki razmišlja o življenju kot o trpljenju, vzpostavljati aktiven odnos do življenja, ker gre za aktivno udeležanje, ki po Nietzschejevem mnenju edino vodi k intenzivnosti življenja in do življenjske radosti. Takšen odnos do življenja pa verjetno nihče ne more nikomur štetiti v zlo, saj gre pravzaprav za premagovanje golega obstoja in prehajanje le-tega v novo kvaliteto. Tu pa smo že pri gradnji in oblikovanju kvalitetne osebnosti, ki je prav gotovo eden od temeljev za obstoj vsake družbe. Alpinizem tako predstavlja, kot je mogoče ugotoviti z globjo analizo, tudi svojski prostor preizkus in utrjevanja človeka. Nič manj pa to verjetno ne velja za planinca, ki se odpravi na višave nad 5000 metrov, kar je značilno za sodobne, tako imenovane trekinge.

JASNA SEVER: Zanimiva primerjava z Nietzschejem. Po Nietzscheju je namreč mogoče razložiti le osnovno odločitev — iti na pot — ne iti. Odločitev je svobodna izbira. Navadno se človek odloči pozitivno. S tem, ko sprejmeš svobodno odločitev, sprejmeš tudi vse možne težave in zaradi tega so vse težave tudi lažje. Za alpinista v krizni situaciji pa je ta razlaga premalo. Interpretacija C. G. Junga mi je mnogo bližja, ker gre v tem primeru za mnogo več kot pa zgolj za zavestno voljo, za zavestne odločitve. Jung je raziskoval globine človeške podzvesti in je poskušal dokazati, da ima človeška podzavest svojo avtonomno voljo, ki ni odvisna od človeke zavestne volje, ki ima svojo logiko, svoje motive, svoje zakonitosti in velikanski domet. Ta domet lahko premaga nagone, instinkte, razum, je torej lahko najmočnejša komponenta človekovega delovanja. Zanimive so opisne in direktne izjave. Na primer: *Nekaj me je gnalo naprej!* To pomeni, da zavestno ni hotel naprej; morda se je zavedal nevarnosti, instinktivno ga je bilo morda strah. Razum je veleval — ne naprej, nekaj pa ga je vendarle gnalo naprej. Človek si zavestno reče — moram naprej; nekaj, kar žene naprej pa je stvar podzvesti. Včasih, ko si človek dopoveduje, tedaj, ko že fizično in psihično popušča (moram, moram naprej!), je tu že druga komponenta. To je že neke vrste zaklinjanje, kar spada v pogansko komponento v človeku, ki pa je v bistvu arhaična. Nekaj, kar je močnejše od njega, nekaj, kar je zelo bistvenega. Prav to premagovanje sebe in podzvesti, to je po mojem mnenju največja osvoboditev, to je v bistvu premagovanje smrti.

Ne bi mogli z gotovostjo trditi, da gre alpinistom le za končni cilj in pri tem zanemarjajo vse druge razsežnosti in spoznavanja življenja in razmer v novem okolju (na primer v Himalaji). Tu gre na primer za vpliv okolja na ljudi.

JEZERNIK: Himalaja je področje, kjer so predeli, ki so še povsem prvobitni. To je velika naravna dediščina sveta kot celote. So pa tu tudi področja, ki so bolj obiskana (alpinisti, odprave, trekingi). Taka področja pa so pod vplivom negativnih posledic, ki jih prinašajo v ta prostor ljudje. Tu so še žive prvobitnosti v načinu življenja. Vplivi na tako življenje pa seveda so, tudi z zgodovinskega vidika. Torej že tedaj, ko so ljudje prišli v to okolje, ko so začeli spreminjati pokrajino (posekali so cela področja, gradili so terase). To je seveda spremenilo prvobitno okolje. V modernem času se je ta vpliv še povečal in sicer v tem smislu, da je treba pridelati več hrane, kar je včasih težko, ker okolje daje določeno količino hrane. Ljudstvo se zavoljo tega razslojuje, da prehajajo prvotne kmečke družbe v preživljanje s turizmom, kar pomeni tudi rušenje nekaterih ustaljenih norm, običajev. Vse to je čutili vsaj v določenih predelih. Še najbolj pa je mogoče občutiti vpliv ljudi, ki obiskujejo gorska področja, na primer okoli Mount Everesta, ko je znano, da to področje obišče štirikrat več ljudi, kot jih sploh živi v tistem okolju. To je čutili ravno v zgodnjem delu, kjer preneha gozd, ko je okolje bolj dojemljivo za take vplive. Na določenih področjih namreč gozd izginja, z njim pa seveda izginjajo tudi tla, pojavi se erozija in to so tisti negativni faktorji, ki pokrajino spreminjajo v estetskem in kulturnem vrednotenju. In kako najti drugačno alternativo za rešitev tega problema? Problem je predvsem v hrani, kurjavi. Alternativa je mogoča v tem, da v Nepal obstaja mnogo voda, ki bi jih lahko izkoristili. Z električno energijo pa se spremeni tudi način življenja, ki ima lahko tudi določene negativne efekte.

Hoja v gore in plezanje ne pomenita nečimrnosti, bahaštva, pozerstva, ker bi ljudi s takim »pristopom« gore kaj kmalu pometle s poti. Kdaj pa se zanimanje za alpinizem v človeku sploh vzbudi in kaj pomeni »ljubezen do gora« in »pustolovska žilica«?

BELAK: »Ljubezen do gora« je fraza. Če pomislim, kako sem sam začel, bi lahko rekel, da je to afiniteta do narave, ki jo je treba usmerjati. Če imaš v tem podporo v starših, potem se to nagnjenje razcvete, če pa tega ni, vse skupaj zamre in se mlad človek pač adaptira na tisto okolje, kjer je, in ga to okolje vsrka vase. V Sloveniji je dosti pogojev za to (za stik z naravo, op. uredn.), da vsak mlad človek, ki je zdrav, najde zadostitev v tem odnosu. Najprej se začne ukvarjati s planinstvom in ko je star recimo 18 let, se lahko začne ukvarjati z alpinizmom. Alpinizem namreč zahteva celega človeka in taka so tudi pravila PZS, ki uravnavajo šolanje oziroma uvajanje mladih v gore.

GROŠELJ: »Pustolovska žilica« — to je širok pojem. O tem se pogovarjamo in sam jemljem to zadevo kot zadevo, ki mi je všeč. Morda je to pustolovska žilica in ne bi mogel kaj več povedati o tem.

Alpinizem je visoka šola planinstva. Z njim se lahko ukvarja vsakdo, če je zdrav, do visoke šole jih pa pride bolj malo, kar je tudi prav. Zanemarjali smo alpinistično vzgojo,

zato sem se tudi sam v svoji diplomski nalogi nekoliko več razpisal o tem problemu. V zadnjih petnajstih letih smo alpinisti izgubili 60 ljudi; ponesrečili so se v gorah. To je velika številka, ki nas silí, da se z vsem tem ukvarjamo bolj poglobljeno, čeprav nekaterim to ne diši. Ljudje so pač svobodnjaški, nimajo radi, da bi jim kdo solil pamet. Vse to lahko tudi spoštujemo, le statistika je po eni strani grozljiva, po drugi plati pa govori še o nečem drugem. Lahko si neverjetno svoboden, kljub temu pa si odgovoren samemu sebi, svojim, in ne nazadnje tudi družbi. Tisti, ki bi se utegnili za to zanimati, imajo časa za to, da postanejo alpinisti, več kot dovolj. Alpinizem je pač tak šport, ki ni povezan z leti, ni starostno omejen. V alpinizmu sta bistvena vzdržljivost in moč, to pa pri človeku lahko traja zelo dolgo.

Med domačimi znanstvenimi raziskovalci, ki obravnavajo človeka na odpravi, predvsem v višinah 8000 metrov, imamo Slovenci že zanimiva dela, med katerimi zadnji čas izstopajo ugotovitve psihologa in tudi alpinista Petra Markiča iz Kranja.⁴ Njegovo uvajanje pisanja usmerjenega dnevnika, sistematična preverjanja dispozicij in reakcijskih obnašanj pred odpravo, med njo in po njej, lahko vse hitrejšemu razvoju alpinizma izredno koristijo. Pri tem preverjajo predvsem fizično in duševno pripravljenost člana odprave, hkrati pa tudi odvisnostne korelacije med fizičnimi naporji in psihičnimi reakcijami, kar v svetu garanja in osamljenosti ni zanemarljivo dejstvo. Zakaj torej pride do divergence med lastnimi ocenami in povprečnimi ocenami posameznikov. Kaj vse utegne pri tem vplivati na alpinista in do katere stopnje so taki testi sploh zanesljivi in so uporabni na splošno. Bivanje v Himalaji je na primer lahko tudi naključni splet okoliščin, na katere ne moremo vplivati, so pa največkrat tudi odločilne, usodne, kar kažejo tudi sociogrami različnih odprav. Tu gre predvsem za pet najpomembnejših kategorij — za fizično, psihično pripravljenost, delavnost, zrelost in uspešnost.

BELAK: Ves čas, kar se ukvarjam z alpinizmom, to je že 25 let, vedno bolj spoznavam, da je poleg vzdržljivosti in moči morda še najvažnejša psihična komponenta alpinizma. Na tem področju je res še veliko nedorečenega in zdi se mi, če to komponento razvijamo in alpinizem je dejavnost, ki to počne, lahko dosežemo tudi take rezultate, ki so nerazumljivi, če bi jih ocenjevali s stališča splošnega gledanja na alpinizem.

GROŠELJ: Zavzemam se za psihično pripravljenost. Za uspeh v Himalaji, govorim na pamet, je potrebno 70 % psihične pripravljenosti in le 30 % fizične. Seveda sodijo sem še delavnost, zrelost in uspešnost. To vem iz izkušenj. Izredno uspešni in dobro fizično pripravljeni so kar po vrsti odpovedovali in na koncu so pravzaprav tisti nosili težo vzpona, ki so bili fizično na testih slabše ocenjeni.

** * **
Svoboda gornika. Je mogoče govoriti o svobodi tedaj, ko se tej svobodi zavežoš in kaj pod tem pojem v našem primeru sploh pomeni.

MUSEK: Pojmovanje svobodnosti in svobode je veliko. V našem primeru bi prišli v poštev dve pojmovanji: pojmovanje svobode kot osvoboditev vsega, kar nas obvezuje, celo več, vsega, kar nas določa, in pa pojmovanje svobode kot svobodnosti in nekaj, za kar se angažiramo, v kar vložimo samega sebe, svobode v izbiri nečesa, kar hočemo ustvariti ali pa doseči. V gorništvu se srečujeta oba vidika svobodnosti. Eden bolj kot spremljevalna okolnost, drugi pa kot bistveno pomembno obeležje. Mogoče je, da je za nekoga ideal ono prvo. Lahko gre v gore uživat v miru, višini in samoti. To je nasprotna svoboda od svobode tistega, ki je na preizkušnji. Če lahko za prvo rečemo, da traja, dokler se preizkušnja ne pojavi, moramo za drugo reči ravno nasprotno. Ta svoboda se pojavi šele, ko smo v preizkušnji in lahko je tem večja, čim resnejša je ta preizkušnja. Biti mora težka preizkušnja, hkrati pa taka, da smo ji kos, da torej ni absolutno nepremagljiva. V njej lahko preizkusimo svojo moč in pa svojo voljo, torej preseganje tistega prejšnjega. Menim, da se prav ta svoboda kaže v zdravem gorništvu, na zelo čist in na zelo sprejemljiv način. Lahko bi tudi dejali, da je bistven ta pojem svobode, svobode kot možnosti za samoizpopolnjevanje, za preseganje, samopremagovanje, za osebnostni napredek.

Za ta napredek je iskanje preizkušenj, zastavljanja težavnih nalog, iskanje pravih stresov in pa obremenitev, po vsej verjetnosti nujno. Kako naj sicer kdo razvija svoje zmoglosti, če jih resno ne preizkusi. Res pa je, da alpinisti v tej svobodi, svobodi, v moči, ki se rodi iz preizkušenj, niso osamljeni. To področje si delijo z vsemi tistimi, ki so v svojem življenju dosegli nekaj resnično pomembnega in ustvarjalnega.

PAMIR 83

(Poročilo o odpravi)

TOMAŽ JAMNIK

Organizator: PD Kranj in Komisija za odprave v tuja gorstva pri PZS.

Čas: 13. julij 1983—13. avgust 1983.

Delovanje v gorah: 21. julij—6. avgust 1983.

Udeleženci odprave: Tomaž Jamnik, vodja, PD Kranj; Marko Česen, član, PD Kranj; Tomo Česen, član, PD Kranj; Matjaž Dolenc, član, PD Kranj; Luka Karničar, član, PD Jezersko; Matej Kranjc, član, PD Kranj; Peter Markič, član, PD Kranj; Srečo Rehberger, član, PD Kranj; Andrej Štremfelj, član, PD Kranj; Iztok Tomazlin, član, PD Tržič.

Cilji: Pik Komunizma, 7495 m in Pik E. Korženevskeje, 7105 m (prvenstveni vzpon in spust s smučmi).

Ocenjeni stroški odprave: 1 400 000 dinarjev.

Odprava je šla na pot 13. 7. z zagrebškega letališča. Hitremu letalskemu prevozu iz Zagreba v Moskvo in iz Moskve v Oš (Kirgizija) in hitremu helikopterskemu prevozu med zbirno bazo pod Pik Leninom in baznim taborom Moskvina-Walter se je treba zahvaliti, da je odprava že 21. 7. in 22. 7. začela prve aklimatizacijske ture. Šli so na bližnji vrh Pik Vorobjev, 5691 m. Turo so opravili vsi, razen Jamnika, Dolenca in M. Česna, le-temu je stroga zdravniška kontrola v taboru vzpon odsvetovala.

Dne 24. 7. je bila opravljena druga aklimatizacijska tura na Pik Četverjoh, 6399 m. Udeležili so se je vsi, razen Iztoka Tomazina, ki je v bazi zdravil žulje na nogah. Turo so zaradi tega, ker se je vreme poslabšalo, opravili le Tomo Česen, Peter Markič, Srečo Rehberger in Andrej Štremfelj.

27. 7. in 28. 7. so šli še enkrat na isti vrh. Tomaž Jamnik, Marko Česen, Matej Kranjc, Matjaž Dolenc, Luka Karničar in Peter Markič so preplezali S steno Pika Komunizma, in sicer po stebru Borodkin. Na vrhu so bili — Tomo Česen, Tomaž Jamnik, Matej Kranjc, Luka Karničar in Peter Markič. Pri povratku 2. 8. sta se Matej Kranjc in Luka

Od leve: Iztok Tomazlin, Peter Markič, Luka Karničar, Srečo Rehberger, Matjaž Dolenc, Marko Česen, Matej Kranjc, vodja tabora. Sede: Tomo Česen, Andrej Štremfelj, sovjetski trener, Tomaž Jamnik

Pik Čelverjoh,
6399 m

Foto T. Jamnik

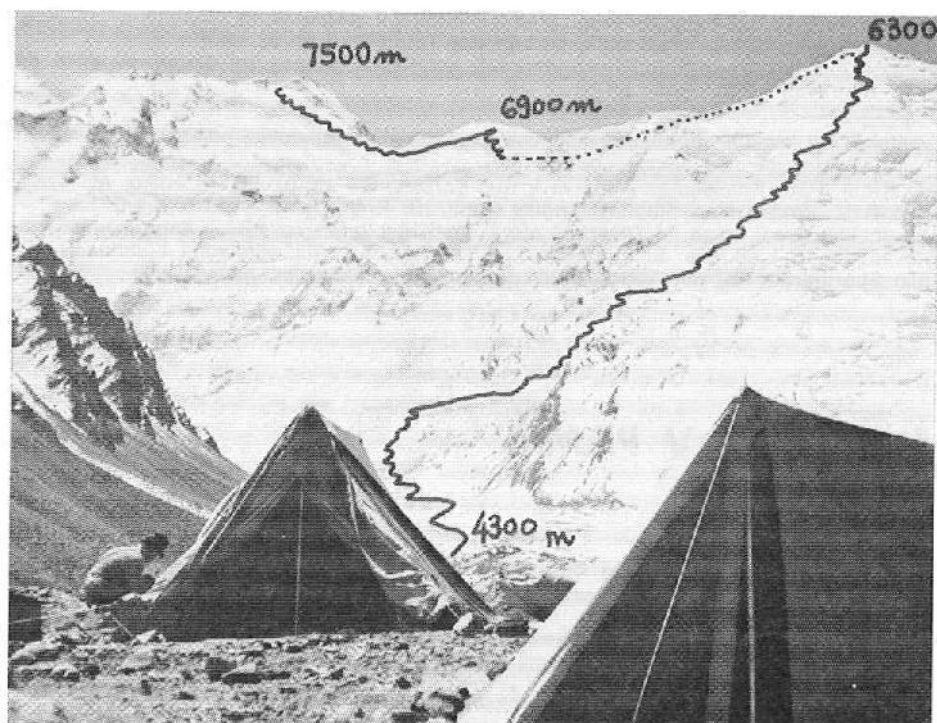
Karničar spustila s smučmi z vršnega grebena — 7400 m, Jamnik pa s 6900 m visokega predvrha Dušanbe. 3. 8. so vsi trije nadaljevali spust s smučmi preko 2000 m visoke S stene po smeri Borodkin. To je prvi spust z vršnega grebena, prvi s predvrha Dušanbe in prvi preko S stene Pika Komunizma. Smer Borodkin, po kateri so smučali, je ocenjena s povprečno oceno 5 A po ruski lestvici (5 —). Smučanje je bilo naporno, izpostavljeno, v spodnjem delu pa so spust ogrožali plazovi. Naklonine so se gibale od 35° do 50° v izjemnih primerih. Sneg je bil raznovrsten, od pršiča in kložastega napihanega snega, do mokrega spomladanskega snega v spodnjem delu. Za celoten spust je bilo potrebnih skupaj približno 5 ur. Smuči so bile standardne izdelave Elan, vezi turne Marker in Tyrolia, čevlji pa Koflach Valuga Super Light. Pri smučanju z vršnega grebena do Dušanbeja si je bilo potrebno pomagati s cepinom. Opravljeni spust je vzbudil veliko pozornost med sovjetskimi alpinisti in je o njem poročala sovjetska TV.

1. 8. do 5. 8. so Andrej Štremfelj, Srečo Rehberger in Iztok Tomazin preplezali S steno po zahtevni smeri Bezzubkin in 4. 8. prišli na vrh. Čas efektivnega plezanja je bil 48 ur. Celotna smer je visoka 3195 m in po sovjetskih ocenah ocenjena s povprečno oceno 5 B (5 +). Naša naveza je opravila tretjo ponovitev sploh. Njihova ocena smeri je tale: spodnji del na višini 1750 m ocenjujejo z ED — (6 —) po francoski lestvici, srednji del na višini 500 m z oceno D — (4 —) in zgornji 845 m visoki del PD (2). Plezati so pričeli 1. 8. zgodaj zjutraj, ker so noč prebili pod steno. Noč med 1. 8. in 2. 8. so prečepeli na vrhu snežnega stebrička, kjer ni bilo možnosti za resnično

Pik Komunizma,
7495 m iz baze
Moskvin Walter,
Pamir 83

Foto T. Jamnik

Pik Komunizma z vršanim celotnim spustom s smučmi

Foto Luka Karničar

varovanje, ali da bi mogli postaviti šotor. Snežne razmere so bile zelo neugodne, napredovanje je bilo zaradi toplega vremena otežkočeno; zato so se odločili za plezanje tudi v noči med 2. in 3. 8., in 3. 8. Zjutraj so izplezali iz stene na plato na višini 6100 m. 3. 8. so si vzeli dan počitka in si posušili premočeno opremo, nato pa so 4. 8. opravili dvodnevno etapo s platoja na vrh in nazaj na plato. 5. 8. so po smeri Borodkin sestopili v bazo. Naveza je tako opravila že omenjeno tretjo ponovitev ene najzahtevnejših smeri v S steni za Čehi in Poljaki, kar je prav tako vzbudilo pozornost med Sovjetskimi alpinisti, še posebej, ker so bile razmere za to dokaj neugodne in so navezo neprestano spremljali plazovi levo in desno od stebra, kjer so se gibali. Neugodne razmere so hkrati povzročile, da smo misel na prvenstveni vzpon opustili. Le-tega bi bilo možno izpolniti res le ob velikem tveganju, kar pa ni bil namen odprave.

6. 8. je bilo delo odprave na gori zaključeno. Preostali čas do odhoda domov smo izrabili za počitek in zbiranje slikovnega materiala. Za ponovni vzpon na Pik E. Korženevskaje se nismo odločili, ker nismo vedeli za točen datum odhoda v zbirno bazo Ačik Taš, in od tam domov.

Delo odprave lahko ocenimo za uspešno, saj je 8 članov osvojilo najvišji vrh Sovjetske zveze Pik Komunizma, dva poleg tega še 7105 m visoki Pik E. Korženevskaje. Člani odprave so opravili prvenstveni spust s smučmi preko S stene izpod vrha Pika Komunizma po smeri Borotkin in steno preplezali po eni najzahtevnejših smeri Bezzubkin. Poleg tega je bil opravljen tudi prvenstveni spust s smučmi s Pika Četverjoh, 6399 m. Odprava med svojim delovanjem ni imela omembe vrednih organizacijskih problemov. Prav tako ji organizator bivanja (Sport-komite SSSR) pri izbiri ciljev in uresničevanju nalog ni delal težav. S prevozom dela opreme na plato je celo olajšal spust. Prehrana v bazi je bila odlična. Hrano za hrib je bilo potrebno dopolnjevati z napitki, juhami in dehidrirano hrano. Poseben problem pa je predstavljalo gorivo za kuho na gori. Ob poostreni letališki kontroli so nam namreč v Zagrebu odvzeli vse plinske bombice in smo bili v Sovjetski zvezi odvisni od bencina in pa od nabiranja odvečnih plinskih bombic pri Nemcih, Avstrijcih in Švicarjih, ki teh problemov niso imeli. V prihodnje bo potrebno podrobno proučiti način transporta plina, saj podobne težave lahko povsem onemogočijo delovanje neke odprave.

Odprave, kot je bila ta, ocenjujem kot zelo primerne za priprave na zahtevnejše himalajske ekspedicije in za uvajanje mladih alpinistov, ki so še brez visokogorskih izkušenj.

Menim, da take odprave po drugi plati niso najbolj primerne za dokončne odločitve glede izbire kandidatov za himalajske odprave. Udobje v bazi je namreč tolikšno, da ni primerljivo s Himalajo in tudi ni pričakovati konfliktnih situacij pri članih, ki lahko na takih odpravah zavro njihov potek.

Opomba: Pri izvedbi odprave so finančno in materialno sodelovali poleg samoprispevka in prostovoljnega dela članov odprave še:

PD Kranj, PZS, Komisija za odprave v tuja gorstva, SO Kranj, PD Jezersko, AO Tržič, TKS Tržič, Zavarovalna skupnost Triglav Kranj, IBI Kranj, Iskra — ERO Kranj, Iskra — Kibernetika Kranj, Iskra — Tovarna baterij Zmaj Ljubljana, Tekstil — Angora Ljubljana, Slovenijašport Ljubljana, Elektrotehna Ljubljana, Sava Kranj, Pletenina Ljubljana, Koflach Sportgeräte Köflach Avstrija, Elan Begunje, Svila Maribor, Metka Celje.

S SMUČMI V PAMIR

LUKA KARNIČAR

Čeprav je že čez kak dan gora zabrisala sledove naše smučarije, se mi pred očmi še jasno kažejo vijuge, zarisane v vrtoglavih višinah. Obenem pa se iz spomina prikrade tudi podatek, naj ne pozabim, da je bilo za vsak meter navzgor treba več navora, kot tedaj, ko je šlo navzdol. Sicer pa je največkrat težko določiti razmerje med naporom, tveganjem... Opisovanje našega smučarskega početja na tej, kar spoštljivo visoki gori, je približno toliko nenavadno, kot je bilo nenavadno srečanje s skromnim aluminijastim križem na vrhu te tako drzno imenovane gore.

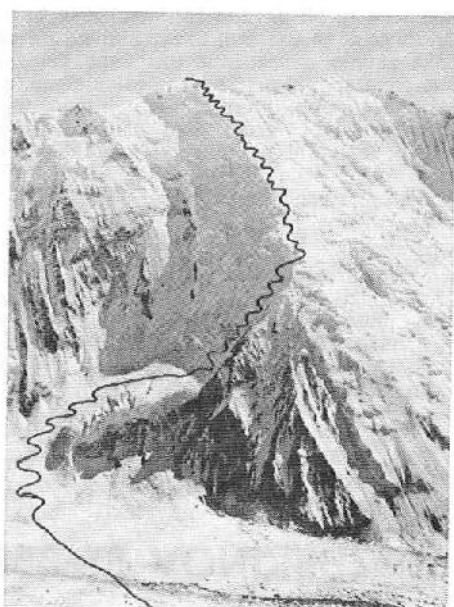
Kar nekako ne morem k bistvu. Moram pač prej povedati, da sva z Matejem smučala tudi s Pika Četverjoh, 6399 m, kjer je sneg dovoljeval — pa tudi kar zmerna naklonina — eno najlepših težjih gorskih smučarij. Tako sva že na tej gori porabila vse »romantične« in »uživaške bone« in za Komunizem so nama ostali samo tisti »ta garaški«, zraka je bilo pa tako ali tako premalo, da ga niti na bone ni bilo dobiti.

Po opravljenih aklimatizacijskih vzponih, ki so nekakšno ogrevanje odprave in svojevrstna srečanja s samim seboj na raznih bojnih poljih, na fizičnem, psihičnem, celo na prebavnem, pride prej ali slej čas za tisto največje, za uresničitev večmesečnih hrepenenj. Pri naši poti navzgor (trije s smučmi in štirje prijatelji v vsestransko oporo) je bilo treba preiti kar nekaj težav, ki so se zvrstile od tabora do tabora. Prvi dan kar v eni sapi čez 2000 m visoki steber Borodkin (Sovjetska ocena 5 A) do dvojke na Platoju, 6000 m; 13-urno sopihanje in lovljenje zraka s kot cent težkimi nahrbtniki, ko nas je skoraj ves ta čas pestila pasja vročina, pa udiranje v globok sneg itd. Vendar je bilo vseeno v tem tudi nekaj sreče, saj nam smučl do dvojke niso grenile hoje, ker jih je naslednji dan na Plato prinesel helikopter (primer nadvse zglednega razumevanja z vodstvom baze).

Tako se je potem vse skupaj — tokrat seveda s smučmi na ramah — naslednji dan ponovilo do trojke in spet tretji dan z vso žejo, utrujenostjo, počasnostjo in... sapo... do štirice na vrhu Dušanbeja, 6900 m, predvrha Komunizma. Tu pa sta nas nič kaj preveč vladno pozdravila še gospodarja velikih višin, veter in mraz, z njima značilnim pozdravom.

Drugega avgusta zjutraj sva z Matejem krenila proti vrhu s smučmi, skupaj z Jamnikom, Petrom in Tomom.

Veter ni in ni hotel odnehati, mi tudi ne, tudi mraz ni popustil, mi smo sicer pihali v roke in ogrevali noge (nekaj prijateljev je dobilo poštene omrzline), a popustili nismo. Ta neskončna strmina! Vsakokrat, ko pogledam navzgor, se mi zazdi, kot da se greben noče in noče približati. Že kar bojim se takega pogleda. Počasi in vztrajno se pomikam navzgor, oči se uprte zgolj v stopinje pred mano in kot da bi rad presenetil samega sebe... Ko bom pogledal navzgor, bo greben tik pred mano. No, še nekajkrat sem razočaran, potem pa je le prišel trenutek, ko se stopinje, ki so se poprej ugrezale v strm sneg, izgube v skalah, obenem pa se na desni pokaže vrh, do katerega je razpotegnjen le še kratek, toda zelo strm in ošiljen raz. Smučl ostanejo v skalah na grebenu. Končno, kako prijetno je z napol praznim nahrbtnikom in cepinom v roki. Kot da ta delček poti ne sodi k tistim napornim dnevom, kot da je nenadoma celo zraka dovolj — lepo je priti na vrh. Ko smo si iskreno segli v roke, se mi je kljub vetru in mrazu zazdelo, da sem pod očali začutil nekaj toplega...

Steber Borodkin, 3. 8. 1983 Foto Luka Karničar

S črto je označeno smučanje po elegantnem
stebu Borodkin Foto Luka Karničar

Brezmejna gorska prostranstva so tako proti Kitajski, Karakorumu, Leninu in bazi delno zakrivali scefrani oblaki tako, da smo se kar kmalu previdno začeli vračati.

Ja, zdaj pa smučil! Elanove so, dolge 190 cm z okovjem za turno smučanje — pod njimi pa dobrih 3200 m prepada. Toda, najprej prvih 600 m do štirice... Kar precej sva se utrudila, preden sva skopala poličko v ledeno strmino, odkoder se je pričel najvišji jugoslovanski smuk doslej (nekaj nad 7400 m). Ko je bilo vse pripravljeno, ni kazalo drugega kot spustiti se in sproti ugotavljati, kaj bo? Napor za lovljenje ravnotežja in sape je bil zelo velik, zato pa za strah ni bilo prostora. Kljub kar precejšnji strmini pa le-ta ni bila glavna ovira; led, veter, dihanje, nahrbtnik... nekaj zavojev in že šumi v glavi... Zraka, zraka... Še prehod mimo serakov pod sedlom in na štirici sva. Veter je neusmiljen, zato v šotoru počakava ostale. Vsi skupaj s težavo pospravimo šotore; pri »sosedovih«, nedaleč stran, pa ne bodo imeli kaj pospravljati, ker jim je veter pravkar odnesel šotor. Ta izguba bi za lastnike na tej višini pomenila neizbežno katastrofo, če jim ruski alpinisti ne bi odstopili svoje »palatke«.

Pri našem sestopu pa smo bili zdaj že trije na smučeh — pridružil se nam je še Jamnik. Le kakih dvesto metrov pod štirico se je veter skoraj unesel, škoda pa, ker so se zelo poslabšale snežne razmere. Kakor pošasti so bile po pobočju razmetane velike kložaste plošče, med njimi pa globok pršič. Kar nekaj cirkuškega ravnotežja, moči, sape in živcev je zahtevalo teh 900 m z Dušanbeja do dvojke na Platoju. Dan je bil tako pri kraju, napetost in negotovost naslednjega dne pa nista dovoljevala poštenega počitka. Šele s soncem smo naslednji dan odšli proti robu stene, na vrh stebra Borodkin, ki doslej še ni občutil v svojih prepadnih strminah ostrih robnikov smuč. Z dvojke je treba najprej kak kilometer po ravnem ledeniku, nato pa še 100 m v breg. Ta, sicer blag vzpon, tokrat v brezvetrni pripeki in s pošteno težkim nahrbtnikom na plečih, ni bil prav nič blag, vsaj zame ne. Kot norci, ki jim je lastna samo še hoja, se pomikamo navzgor. Nekajkrat se mi zdi, da preprosto ne bom več napravil naslednjega koraka — toda vse gre avtomatično: vdih, korak, izdih...

Snežne razmere v stebu so bile različne. V zgornjem delu kloža, vmes pa suh sneg; v spodnjem pa vse bolj podobne južnemu spomladanskemu snegu — ves čas pa široko shojena globoka gaz.

Počasi smo nizali zavoj za zavojem; najtežje mesto pa je bilo nad taborom ena. Kak raztežaj visok, zelo strm skok, pa zelo ozek povrhu, z ledeniško razpoko na dnu,

toliko da ni bil usoden za Jamnika in to v glavnem zaradi odurno težkega nahrbtnika. Dno stebra se vse bolj bliža. Strmina ne odjenja, naše misli pa so že spodaj, kjer nas čaka zadnja preizkušnja. Skalnemu delu stebra smo se izognili v severno steno, zato nas čaka spodaj prečenje polovice stene, s katere kar naprej padajo sneg, led in skale. Nekako na sredi teh plazov in nagradenih ledenih kep smo že bili, ko se Mateju odpne vez. Kot da bi nekdo še nekoliko privil živce... A angelčki so tudi tokrat z nami in kmalu se, varni na ledeniku, sproščeno oziramo tja, kjer smo pravkar pustili svoje sledi...

Toda, kljub vsemu smo smuči odpeli šele, ko je že krepko škripalo pod njimi...

Opomba:

Kronološki pregled smučarskih vzponov:

27. 7. 1963, Pik Četverjoh, 6399 m, Karničar, Kranjc, prvenstveni smuk;

2. 8. 1963, Pik Komunizma, 7495 m, Karničar, Kranjc, prvenstveni smuk;

2. 8. 1983, Pik Dušanbe, 6900 m, Jamnik, Kranjc, Karničar, prvenstveni smuk;

3. 8. 1983, steber Borodkina, ocena 5 A, višina 2000 m (4300—6300 m), Jamnik, Kranjc, Karničar, prvenstveni smuk.

BEZZUBKINOV STEBER — PIK KOMUNIZMA

IZTOK TOMAZIN

24. 7. 1983 — Malodušno postopam po taboru in opazujem alpiniste, ki se odpravljajo v gore. Zanimivo, napeto vzdušje pred dolgimi, zahtevnimi vzponi se me, tokrat le kot opazovalca, boleče dotika. Plezanje v balvanih, ki so posejani okrog tabora, je edino, kar poleg capljajoče hoje še lahko počnem v sandalih in s poškodovanimi prsti na nogah. V hudo skromno, kratkotrajno utiho mi je, da sem zjutraj v prvem poskusu, kljub sandalom, preplezal težak previs, ki so ga sovjetski mojstri športa zaman poskušali v galoškah. Zatem sem se upehan zazrl v bele gore in zagnilo me je malodušje. Nič mi ne pomeni presenečenje, pa čestitke sovjetskih alpinistov. Gore, zaradi katerih sem prišel tako daleč, se vendar zdijo nedosegljive.

Strah pred obetom razočaranja raste. Mnogo hujši je od bojazni pred kakršnokoli nevarnostjo v steni. Sem res skoraj zaman prišel v Pamir? Bodo zaman vsa odrekavanja, težave in negotovost pred odhodom? Bodo ostale neizpolnjene nekatere izmed največjih letošnjih želja, ki so se rojevale med dolgimi razmišljanji o gorah?

25. 7. — Počasni gibov, napet kot pri težkem plezanju, se pomikam čez ledeno ploskev. Konice prstov iščejo opore v razbrazdanem ledu, noge zdravijo vzpenjajo na lepo belo piramido Pik Četirih, drugega aklimatizacijskega vrha. Dviga se visoko nad taborom in mi je nedosegljiv. V nemočem razočaranju brskam po svežih, bolečih spominih s prvega aklimatizacijskega vzpona na Pik Vorobjova (5691 m). Poleg lepega doživetja sem z njega prinesel potrpane nohte na palcih obeh nog, ki so se zatem še grdo zagnojili — posledica novih plastičnih višinskih čevljev. Spominjam se včerajšnjih besed obeh zdravnikov v taboru. Napovedala sta mi, da bom nesposoben za hojo v čevljih najmanj štirinajst dni. Ko sem omenil plezanje, sta samo odkimala. To je pomenilo, da sem praktično — odpisan.

Veselim se vsakega metra težko pridobljene višine. Ta dan pridem skoraj pet tisoč metrov visoko, vrh najvišjega jezika melišča pod južno steno Pika Korženevske. Višje je svet snega in ledu, kjer v sandalih nimam kaj iskati. Opravi sem vsaj zasilni aklimatizacijski vzpon in prilil olja na ogenj norega upanja, da se bom v nekaj dneh vendarle nekako pozdravil in odhiti v višine.

Trezno razmišljanje o poškodbah je le ovira, ki se kaj lahko sprevrže v vdanost v usodo. Namesto tega se z vso silo oklenem na videz neutemeljenega upanja, da se bodo prsti v nekaj dneh že kako zacelili in bom lahko obul čevlje. To je upanje, ki skoraj nima osnove, vendar se mora izpolniti. Mora, ker bo prehudo prenašati razočaranja.

Zato se s tako zagnanostjo lotevam »opankarske aklimatizacije«. Biti moram kar najbolje pripravljen, če se bo upanje izpolnilo. Pravzaprav o drugi, mnogo verjetnejši možnosti, sploh nočem razmišljati.

30. 7. — Razdvojen kot le malokdaj, prebijem večino dneva v razmišljanju. Prvenstvena smer? To mi je trenutno največja želja v Pamiru. Zagledal sem se vanjo že prvi dan, z močnim daljnogledom sem pregledal steno, sprijaznil sem se z velikim tveganjem zaradi seraka, ki se podre in pomete smer vsakih nekaj dni. Sprijaznil sem se s padajočim kamenjem, ki se noč in dan krusi in bobni po steni. Nazadnje sem se sprijaznil tudi s tem, da se bom moral s steno spoprijeti sam.

Bezzubkinov steber? Najtežja smer v severni steni, ki se konča na samem vrhu gore Pik Komunizma. Zelo spoštovana med sovjetskimi alpinisti, saj je še brez njihove ponovitve, kljub številnim poskusom. Tudi letos imajo v taboru ekipo, ki bo znova poskušala. Doslej so steber ponovili le Čehi in Poljaki. Če se odločam zanjo, bom v navezi z Andrejem in Srečom, kar bo varneje kot biti sam v dvatisočmetrskih ledenih vesinah s serakom in opastmi nad glavo ves čas vzpona. Tudi onadva si želita, da bi se tako zahtevne smeri lotili v troje.

Z veliko težavo sem se zvečer odločil za Bezzubkinov steber. Tehnico na stran odločitve je dokončno prevesila novica, da je vodstvo sovjetskih alpinističnih taborov prepovedalo priti v Pamir češkemu alpinistu, ki je v minulih letih tu opravil več zahtevnih solo vzponov. Z vodstvom našega tabora pa se odlično razumemo. Ne bi se jim rad zameril ali povzročal težav, pa tudi v Pamir bi se rad še vrnil.

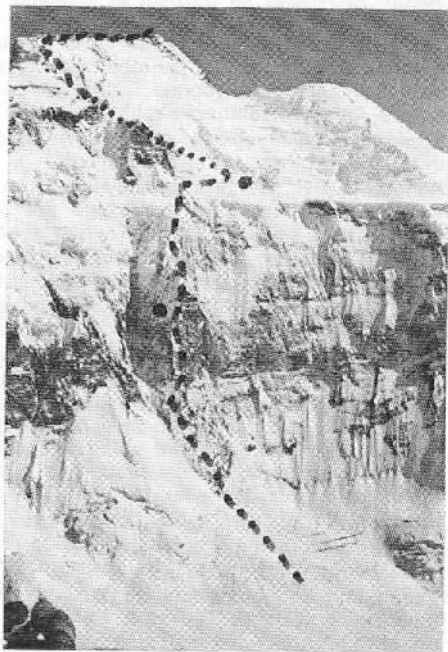
Ostaja pa mi še vedno največja skrb — prsti. Gangrena nohtov je še napredovala, zdravnica samo zmaže z glavo in mi jih vsak dan previja. Z zadnjo helikoptersko pošiljko je dobila novo mazilo, ki zoprnno smrdi, toda za malenkost okrepi upanje. Pred zaključkom študija sem in znanje medicine mi sedaj hodi kar malo narobe, saj dobro vem, da prsti čez nekaj dni ne bodo nič boljši, raje slabši. Brez tega bi se vsaj lahko vdajal lažnemu upanju.

Vse dni prisilnega počitka v taboru se intenzivno pripravljam na težave in bolečine. Trdno sem odločen uresničiti željo po vzponu za vsako, vsaj malo razumno ceno. V pretesne vložke plastičnih čevljev tlačim najrazličnejše konzerve, da bi jih vsaj malo raztegnil. Na prstih porežem izolacijo, s tem pridobim nekaj prostora, vendar lvegam omrzline. Zadnje ure pred odhodom sem miren ob zavesti, da sem z izjemo poškodbe pripravljen.

31. 7. — Dobre želje mnogih v taboru nas zadnje julijsko popoldne pospremi na dolgo pot. Prvo oviro sem premagal pred nekaj minutami, uspelo mi je obuti tolikokrat preplete čevlje. Sprašujem se, koliko časa bom zdržal.

Ledenik je prvič v tem poletju zares oživel. Sredi najtoplejšega dne tega meseca od vsepovsod razposajeno žuborijo umazani potočki, zlivajo se v deroče potoke in hrupno valijo kamenje po mnogih strugah, preden pa se dodobra razživijo, izginejo v zevajočih razpokah. Sneg se s pohlavnih pobočij starega znanca Pika Vorobjova zliva v velike rjave slapove in tudi te pogoltno ledenik. Kmalu zapustimo uhojeno stezico z mnogimi možici, ki preči ledenik in se izgublja v vstopnih vesinah Borodkinovega stebra. Gledam jo z misljo na vrnitev čez nekaj dolgih dni.

Po razoranem hrbtu morene prihajamo pod osrčje dvatisočmetrske severne stene Pika Komunizma, proti zatrepu, kjer se rojeva ledenik Walter. Bezzubkinov steber vse bolj izstopa, rumeno se blešči v zahajajočem soncu in nepremagljivo priteguje poglede, stena pa počasi tone v temo. Oddaljeni zvoki komaj dajo slutiti divjanje padajočega kamenja, ki se tudi ponoči ne bo umirilo. Levo in desno ob stebru se ob zadnjih sončnih žarkih trgajo plazovi. Daleč so in majhni na pogled, spremlja pa jih srhljivo, glasno bobnenje. Seraki začuda mirujejo, kot bi čakali. Sence se plazijo po stebru navzgor, mogočna izbočena gmeta se počasi staplja s temo

Bezzubkinov steber Pik Komunizma

Foto Izlok Tomazin

in hladom stene. Slednjič se podre del snežnega raza sredi stebra in velik plaz pomete navpično zajedo, prek katere poteka smer. Zanimivi obeti.

Bivakiramo na robu morene nasproti stebra, dovolj daleč od stene, da smo varni pred plazovi. Le podor največjega seraka bi nas lahko ogrozil, saj je tako blizu, da poledeneli zid zakriva vse južno obzorje. Kostí se hitro »prilagodijo« ostri robovom kamenja, postelja je trda, a vsaj prostora je dovolj. V steni bomo o takem udobju lahko le sanjali. Še preden se stemni, postanemo trije negibni puhaсти zavoji. Noč pred vzponom je ena najlepših, z množico zvezd in luninim sijem, ki nežno tipa po prepadih ene najmočnejših sten. Pesem tišine visokih gora le včasih zmoti plaz ali padajoča skala. Kako rad bi buden užival do jutra, toda s precejšnjo mero samopremagovanja si dovolim le nekaj kratkih minut hlastanja za nepozabnimi vtisi in občutki, obenem preštevam živahno množico utrinkov. Žal je vsak trenutek spanja dragocen, na turl zadnjič spimo tako udobno. Počitku nerad dam prednost pred uživanjem.

1. avgust — Pod plaščem teme se tiho bližamo steni, hodimo v vpadnici velikih serakov. Kljub zaspanosti in skoraj brezmiselnemu razpoloženju, tako značilnem za trenutke zgodnjih jutur pred težkimi vzponi, si nehote predstavljam prizor pred dvema dnevmoma, ko sem se namenil pod steno na ogled:

V sandalih sem počasi capljal po moreni in pazil na vsak kamenček, ki bi lahko povečal bolečino v razbolelih prstih.

V nahrbtniku sem imel le daljnogled, v glavi pa le željo po prvenstveni smeri. Prav to popoldne je dosegla vrhunec. Udobno ležeč na velikem balvanu natančno pregledujem vsak meter zamišljene smeri, roke drhtijo od razburjenja, mnogo raje bi trdno oklepal ratišče cepina in kladiva, kot počasi drsel z daljnogledom po steni gor in dol. Pesem stene se razlega skoraj brez prestanka, padajoče kamenje zamolklo bobni in trdno udarja ob ledena pobočja. Z vsakim podorom padajo udarci samozavesti. In plazovi bobnijo kot v posmeh navdušenju. Ogled stene ni prinesel odločitve, v tabor se odpravljam še bolj razdvojen. Nenadoma se razleže močan pok in preide v oddaljeno hrumenje. Sunkovito se obrnem in ostrim. Podrl se je velikanski serak tik ob izstopu Bezzubkinove smeri. Stotine ton ledu se v hipu spremenijo v grozljiv oblak, ki se bliskovito napihuje, plane v ozebnik in se širi iz njega. Uničujoči beli prsti se s fantastično hitrostjo stegujejo v globino, objamejo in zagrnejo vso spodnjo polovico stebra in glasno sikajoč planejo na ledenik. Dolgo, dolgo traja, da se srhljivi ples zdrobljenega ledu poleže in se nadaljuje nekoliko mirnejša pesem manjših plazov in podorov kamenja. Kjerkoli v bližini vstopa smeri ali v spodnjem delu stebra bi tedaj bili — odpihnilo in pokopalo bi nas kot drobne smeti.

Podoba je živa, kot bi jo gledal ure in ure. Kratki trenutki divjanja so v spominu postali večnost. Spremljajo me vso dolgo pot pod steno. Tema skriva prežeče razpoke, ki podnevi tako požrešno zevajo, skriva tisoče ton višjega ledu dva kilometra nad nami. Vzpenjamo se daleč narazen, jutranji svit nas lovi in prva, boječa svetloba razkriva razdejanje v vznožju stebra. Velike grmade zbitega snega, kamenja in ledu, zgajane plaznice, pesek in skale — ostanki nenehnega divjanja plazov. Plezanje čez trhle robove krajne počí in pogled v temo razpok pod nogami lajša primerjavo s hojo do vstopa.

Bila je eno samo pričakovanje, kdaj bo zagrmelo in sprožilo nori tek za življenje, najbrž brez upa v zmago. Nismo še varni, toda precej bolj sproščeni smo in hitro plezamo tik ob prvih skalah stebra. Brez besed, vendar enakih misli, se vzpenjamo po robu ozebnika namesto po skalah, kjer so plezali prvi plezalci. Na tihem upamo, da bomo s tveganim vzponom po ledu ozebnika prihranili nekaj časa. Komaj pa smo za raztežaj visoko, se razleže predirljivo brnenje padajočega kamenja. Na konicah derez planemo do najbližjih skal, ki nudijo bomo zavetje; tesno se stiskamo obnje in čakamo.

Prvo jutranjo pošiljko kamenja, ki bi prav lahko bila usodna, srečno prestanemo, seveda se takoj umaknemo v steber, kjer teče prava smer. Tu nam stena postreže z drugačno preizkušnjo: trd led, majave luske, med njimi pesek in prah, gladke granitne plošče.

Vzpenjamo se nenavezani in pošteno moram paziti, da s kamenjem ne poškodujem tovarišev pod seboj. Previdno, toda hitro napredujemo v levem boku stebra, večinoma po strmih, ozkih ledenih žlebovih med sivimi platni. Prva skalna pregrada je vse bližje. Po kratkem razmišljanju jo sklenemo preplezati po ozkem, mestoma skoraj navpičnem žlebu, v katerem se kovinsko sveti vodni led. Andrej in Srečo počakata, sam pričnem počasno, naporno igro ravnotežja na konicah derez, cepina in kladiva. Žleb bi bil v čast vsaki zahtevni ledni smeri v Alpah. Led je zoprn krhek in kmalu se zbudi dobro znana bolečina v mečih. Tik pod vrhom žleba se mi zlomi cepin, samo s kladivom in skrajno pazljivimi gibi dosežem rešilne skale. Vroče mi je od napora in še bolj mi postane, ko pomislim, kaj bi se zgodilo, če bi se cepin zlomil nekaj metrov nižje. Tudi okel na kladivu je krepko razmajan, ključ za pritrditev pa sem pozabil v taboru.

Strmo snežišče obeta hiter in enostaven prehod pod navpično stometrsko zajedo, kjer se pričonjajo največje težave. Toda kakšno neprijetno presenečenje! Sneg je mehak kot

puh, udara se do pasu, strmina pa je blizu šestdesetih stopinj. Nekaj nadvse mučnih ur porabimo za kratko snežišče. Še vedno smo nenavezani, varovanje v takem svetu bi ne imelo smisla. Zdrs posameznika bi pomenil padeč navezo. Kot krti kopljemo prek snežišča. Teža telesa in nahrbtnikov vleče v praznino in ne najde nobene opore. Ni nam jasno, kako se lahko rahel sneg drži v taki strmini in še celo prenaša težo treh težko otovorjenih teles. Zoprno, tvegano gibanje brez zanesljive opore, pričakovanje zdrsa in včasih ponevredoma pogled navzdol, kjer sedemsto metrov nižje zeva krajna poč. Naslednji stik s skalo v vznožju velike zajede je olajšanje, občutek varnosti se nekoliko okrepi, čeprav smo pod najtežjim delom smeri.

Rjave, zaobljene granitne plošče in trebušasti, z ledom in snegom okrašeni previsi se bočijo v nebo, katerega modrina postaja svetlejša ob vzhajajočem soncu. Tudi nam nakloni nekaj žarkov, a kmalu se potopimo v senco in v mrzlo globoke zajede. Premrli prsti se zbližajo s krušljivimi, zasneženimi oprimki, kovina škrtava v krhkem ledu in skali. Tanka poledenela vrh visi čez previse, ostala je po enem izmed mnogih poskusov. Nič ji ne zaupamo, vseeno pa si moram prvo stojišče v zajedi urediti na tej vrvi, ker v prhko skalo ne morem zabiti dobrega klina. Andrej mojstrsko napreduje po skrajno težavnem poledenem kaminu in prek previsnega ledenega pragu. Na majhnem stojišču se s težavo zamenjava, z derezo mu strgam hlače. Medtem ko se Srečo s prižemami vzpenja do Andreja, plezam naprej čez majave luske zračnega pomola in prečnice do zoprnega žleba, kjer vodni led prehaja v pesek. Razveselim se slabega stojišča na izpostavljenem razu, kopljem se v soncu in hlastam za redkim zrakom, uživam ob misli, da smo zmogli prvo težko mesto v smeri.

Ostri sneženi razli nad zajedo, za katere smo upali, da bodo med lažjimi odseki stene, ki jih bomo hitro zmogli, so nas grenko razočarali. Plezanje po njih je mučno garanje. Prvi v navezi se mora dobesedno prekopati navzgor, meter in več debelo plast težkega mokrega snega je treba odkopati vse do skale, saj ne nudi nobene opore, potem se prične telovadba po poledenelih ploščah pod njim. Petinštirideset metrov kopanja brez prestanka, raztežaj za raztežajem. Plezanje postaja mōra, napredovanje silno počasno in sonce se preveša na zahod. Stojišča so posmeh varnosti, od opreme bi bila najbolj koristna lopata.

Dolge ure traja, da se prikopljemo do drugega ključnega mesta — strmega skalnega stolpa. Čez previsno zajedo visi tanka vrh, vendar je ne upam uporabiti. Zajeda je skoraj povsem kopna, zato preklinjam nove dereze, katerih dolgi, ostri zobje so odlični za ledno plezanje, toliko slabši pa za skalo; hkrati se veselim slabega klina, drugega po skoraj devetsto metrih plezanja. Noge kot nalašč spodrsavajo v najmanj primernih trenutkih. Svoj delež prispeva tudi težak nahrbtnik. Težavnost raztežaja diši po šesti stopnji. Iz zajede prečim pod krušljiv previs in čezenj se privlečem v zasnežene plošče. Rad bi zabil klin, toda moči v rokah počasi pojemajo, zato previdno nadaljujem, z nohti praskam led z majhnih oprimkov in puščam krvave sledove na belem snegu. Stojišče je kot navadno slabo. Sključen ždim med steno in kot nož ostrim ledenim razom. Srečovo vrh priprnem kar nase in ga držim, ko se vzpenja s prižemami, obenem varujem Andreja na dveh slabih klinih. Strm, skoraj navpičen skalnat raz bi bolj sodil v Dolomite kot v Pami, le zoparno krušljiva kamenina, zasnežena poč in poledeneli oprimki izdajajo, da smo v visokogorju. Izpostavljenost je vse večja, skala vse slabša. Sonce hitro tone za Pikom NKVD, ne preveč lepo goro s čudnim imenom, temni se in nestrno iščemo prostor za bivač. V vsaj steni še nismo naleteli na primerno polico, na kateri bi se dalo vsaj udobno sedeti. V polmraku ima Andrej radijsko zvezo s taborom, sam pa z največjo hitrostjo plezam skozi krušljiv kamin. Na izteku vrvi novo razočaranje — ozek pomol, pravo orlovsko gnezdo sredi prepadnih globin. Še stojte komaj lovim ravnotežje na drobnem prostorčku. Skoraj noč je že, ko Andrej nadaljuje dirko s časom in pleza novemu razočaranju naproti. Samo sneg, led in skale, stojišče si mora celo urediti na slabih klinih sredi gladke plošče. Odločim se še za zadnji obupen poskus, saj se ne moremo sprijazniti z dolgo nočjo na ozkem pomolu. Sledovi svetlobe izginjajo na zahodnem nebu, ko hitim po strmih zasneženih skalah proti grebenčku pod naslednjim stolpom. Andreja zasipavam z velikimi količinami odkopanega snega in pod menoj ostaja globok žleb, posejan s poledenelimi skalami. Sama oči so me, ko pomolim glavo čez rob grebena in pričakujem vsaj malo ravnega prostora. Zagledam le nazobčan skalni raz, na debelo ovesen z naphanim snegom, pod seboj pa grozljiv prepad in zevajočo krajno poč tisoč metrov nižje. Sanje o bivaču z vsaj malo udobja so končane. V prepereli skale vtaknem nekaj klinov, kladiva skoraj ne potrebujem, saj lezejo v kamenino kot v maslo. Počakam, da razpoke spet zamrznejo in se previdno spustim dva raztežaja do pomola, kjer se tovariša že pripravljata na dolgo noč.

Noč se trdno zasidra v spominu, tokrat žal ne zaradi lepote, saj je ena tistih ledeno-mrzlih, neskončno dolgih, morastih bedenj, ki te prepojijo z eno samo željo — željo po jutru, soncu, ki pomenijo svetlobo in toploto. Dolge nočne ure na višini 5300 m so predvsem borba z mrzdom in spancam. Kot kure na gredi ždimo na ozkem pomolu, zviti v dve gube. Prostora je tako malo, da si ne moremo nadeti spalnih vreč, o šotoru lahko le sanjamo. S treh strani nas obdaja praznina in niti nasloniti se nimamo kam, še megle ni, da bi jo uporabil, kot je svoje dni rekel Čopov Joža. Na pol leže jaham na pomolu,

Srečo se mi opira na kolena, vsakih nekaj minut pa sva zaradi neudobnosti prisiljena menjati položaj in poskuša nova »lege«, ki bi bolj kot v alpinizmu, sodile v knjižico »Figuræ Veneris«. Privezani smo le na poledenelo vrvi, ki v loku visi nad praznino, zato niti za trenutek ne smemo zaspiti, saj bi takoj zdrsnili in grdo zanihali prek gladkih plošč. Potreba po spanju se bojuje s strahom pred padcem in mnogokrat se zdrznem, ko nepričakovano za nekaj sekund zaspi in hoče mlahavo telo omahniti.

2. VIII. — Rojstvo svetlobe in minute najhujšega mraza ob svitu nas zalotijo pod naslednjo skalno pregrado. Strme plati, težak previs, nad njim prhlo, zasneženo skalovje in spet smo pod najnepriljetnejšimi raztežaji. Ostri snoženi razi spet spreminjajo podobo, beli robovi izginjajo, kubiki snega se valijo v globino. Z Andrejem raztežaj za raztežajem kopljeva pot proti zadnji, najtežji pregradi, ki jo krasí nekaj vitkih, z opastmi ovesenih stolpov. Skala nam tu vnovič pokaže zobe. Navpičen, mestoma previsen poledenel kamin mi da vetra, izhod iz njega pa zapira velika opast. Ko priplezam do nje, se z vsemi štirimi komaj držim v vertikali in potreboval bi vsaj še eno roko, da bi se nekako prebil ali prekopal preko trdno zbite snežne strehe. Kljub neumni želji vem, da mi tretja v bližnji prihodnosti ne bo zrasla, zato mi preostane le, da se z glavo toliko časa zaletavam v opast, da si pretolčem skoznjo dovolj veliko odprtino za telo in nahrbtnik. Nadvse smešen, toda boleč in naporen poskus se prične. Kot ponorel suvam z glavo navzgor, čelada škrtá ob snegu in ledu, v glavi mi vre kot v kotlu, bobni kot bi peljal skoznjo vlak in zvezd vidim za celo ozvezdje; prsti pa počasi drevijo na drobnih oprimkih. Na koncu sem z močmi in pošteno se mi vrti, ko skozi opast pokuka pramen svetlobe. V naslednjih trenutkih vtaknem glavo skozi izdolbeno odprtino in se s čelado zagozdim, da za kratek čas razbremenim otrple roke. Na pol obešen na jermenju zagozdene čelade skušam počivati in zbiram moč in jezo za napredovanje. Potem se kot pobesneli bik spet zaletavam, jeza mi je podvojila moči. Velikansko, več stotov težko komo opasti, med glasnim preklinjanjem in vzdihovanjem slednjič pahnem v globino na drugi strani raza. Izčrpan se privlečem na prvo ravno poličko v steni. Uro pozneje Andrej telovadi v navpični, povsem kopni in zelo krušljivi zajedi, nad njo pa me čaka zračna igra ravnotežja pri prehodu na naslednjega žandarja. Z zadnjega stolpčica skočim na zasneženi grebenček, do vratu se pogreznem v opast in med snegom vidim, da mi noga binglja v praznino. Začuda se opast ne podre in po rahlem snegu priplavam do prvih skal, kjer se pribijem z množico slabih klinov, čepim na eni nogi in pričem varovali tovariša. Nad nami so spet vitki, na debelo zasneženi razi, ki pomenijo neskončno, utrudljivo kopanje. Sneg je vse bolj moker in težak, napredujemo kot utrujeni polži, ura pa neumljeno hiti in spet nas lovi noč.

Izrazit snežen stolp pod velikanskimi seraki dosežemo ob mraku. Ko smo iz tabora z daljnogledi opazovali steno, smo na tihem upali, da bomo nanj priplezali že prvi večer in si postavili šotor za bivač. Sedaj stojimo na vitkem stolpu z enodnevno zamudo in odkrivamo naslednje izmed množice neprijetnih presenečenj. Stolp je iz rahlega snega, prepreden z mnogimi razpokami in strmo pada na tri strani — niti najmanjše možnosti ni za varen ali udoben bivač. Drugo presenečenje — med velikanskimi seraki nad stolpom ni nobenega varnega ali vsaj lahkega prehoda, samo blodnjak trhljih ledenih mostov in previsnih odlomov, ki so v rastočem mraku še bolj odurni.

Odločimo se, da bomo vzpon poskušali nadaljevati, ker bi bilo nesmiselno bivakirati na stolpu, ki grozi, da se bo vsak čas podrli ali pa ga bodo zasuli seraki. Tovariša mi dasta svoj najboljši orodji, nato se oborožen s Chacalom in Hummingbirdom zapodim pod serak tam, kjer je njegov previsni rob najnižji. Brez svetilke tekmujem z nočjo, ko prosto splezam petmetrski ledeni previs. Led je odličan in plezalni užitek za nekaj trenutkov prekrije skrbi. Zoprn je le prehod čez rob previsa v položnejši teren. Nadaljujem po hrbtu seraka navzgor, zaprepačen nad nenadno spremembo. Led v trenutku preide v globok pršič, ki se v strmini petdeset stopinj vgreza do prsi, včasih celo do vratu. Centimeter za centimetrom kopljem navzgor, za seboj puščam globok rov, ki izginja v temi. Debelo uro trdega dela potrebujem do izteka vrvi, nato še pol toliko, da si skopljem globoko luknjo. Dva metra pod površjem je še vedno mehak pršič, zato preneham odmetavati, zakopljem se v snežno moko in pokličem tovariša.

Z nočjo pritisne peklenski mraz, zapiha močan veter. V luknji se tresem kot šiba na vodi vse dokler Srečo ne pripleza in privleče obeh nahrbtnikov tik pod moje nenavadno varovališče. Nadenemo si vso obleko s puhom vred, a je komaj zadosti.

Plezamo brez predaha vso noč. Rljemo po strmem globokem pršiču in po spominu iščemo prehode, ves čas v vpadnici najvišje vrste serakov. Prek razpok in manjših ledenih odlomov priplezamo pod strme ledene vesine, ki jih prekinjajo skalni otočki. Namesto pršiča je sedaj trd, gladek led. Raztežaj za raztežajem se prebijamo skozi noč, izgubljeni v temi in v mogočnosti stene. Minute in ure tečejo, kratke in nepomembne v dolgi noči. Že 48 ur smo brez spanja, od tega 37 ur plezamo in to niso bile le ure bedenja, pač pa ure velike koncentracije in skrajnih naporov. Nepremagljivi spanec se nas loteva in vse pogostejše dremamo na stojiščih. Nešteto krat zaspiš za nekaj sekund in se vedno znova prestrašen zdrzneš, ko izgubiš ravnotežje ali te pocuka vrv tovariša, ki napreduje. Kratki, mučni trenutki popolne budnosti se menjavajo z borbo

s spancem. Včasih se za nekaj hipov celo zasanjaš, toda take prizore takoj grobo prekinе vrv z rahlim sunkom. Le med plezanjem ni težko ostati buden, saj je potrebna precejšnja pazljivost.

S polomljenim cepinom in razmajanim kladivom imam precej dela v strmем ledu. Prava opora so mi samo prednji zobje derez, tako da razboleli prsti nosijo vso težo telesa in nahrbtnika. Zaspanost in utrujenost se z bolečino, ki žge že ves čas vzpona, spojitа v mučen preplet občutkov, ki so tako daleč od vsega prijetnega.

Noč se izteka, ko vstopamo v tristometrsko prečnico, ki drži do platoja. Strmina je še vedno velika, sneg nevarno kložast in pod seboj imamo skoraj dva tisoč metrov stene. Plezamo hkrati, da dolžino vrvi narazen. Iz polsna se včasih utrne misel, da se lahko vse kložasto pobočje splazi in nas pomete v globino, vseeno pa skoraj brezbrizno hitimo proti robu stene, saj druge izbire nimamo.

3. VIII. — Zgornji rob platoja dosežemo z jutranjo zarjo. Poležemo po kamnitem otočku blizu roba stene in silna želja po spancu je komaj močnejša od strupenega mraza ob svitanju. Po kratkem dremežu se z Andrejem pazljivo lotiva vžigalic, vendar nobena ne zagori. Precej smo izsušeni in smo brez pijače. Vžigalnik smo izgubili in tekočina za zdaj ostaja le želja. Polegli smo, tokrat do srede dopoldneva, potem pa smo šli kilometer daleč čez plato do tabora. Tam je množica šotorčkov alpinistov, ki se na Pik Komunizma vzpenjajo po obeh najlažjih smereh. Najdemo tovariše, ki sestopajo, in se veselimo prvega dela njihovega uspeha — včeraj sta Luka in Matej smučala s sedla izpod vrha, Mišo s Pika Dušanbeja, Pero in Tomo pa sta tudi opravila pristop na vrh. Trije naši smučarji bodo danes nadaljevali spust po Borodkinovi smeri. Le za Matjaža in Mareta mi je žal. Vrh sta skoraj že dosegla, pa ju je bolezen opeharila za toliko zeleni cilj. V taboru pustimo večino plezalne opreme, oskrbimo se tudi z ognjem in rezervno hrano, čez plato se vrnemo na naš otoček. Vse bolj sem zaskrbljen in polašča se me občutek, da se tudi meni vrh vse bolj odmika. Med kilometer dolgo hojo čez ravni plato sem tako stiskal zobe, da me bolijo čeljusti in ne upam si pomisliti, kako bom naslednji dan zmogel skoraj tisoč petsto višinskih metrov do vrha. Ko posedemo na kamenje, sledi trenutek olajšanja. Sezul sem čevlje in se zaprepaden zastrel v stopala. Poleg odtrganih, krvavih nohtov sem »pridelal« še grda, globoka žulja. Kot bi z nožem vrtal pod gleženj, se v globini med krvjo nekaj sveti, vendar raje ne razmišljam o anatomiji. Preveč sem zaspan, da bi razumel, kaj to pomeni. Vem samo to, da mi do večera čevljev ne bo treba obuti, in potopim se v spanec.

Proti večeru se prebujamo, tovariša pričneta postavljati šotorček, sam pa se lotim svojih stopal in velika skrb pred jutrišnjim dnem se me spet poloti. Do vrha imamo še skoraj tisoč petsto višinskih metrov — najmanj za dan vzpona, moje noge pa so tako slabe, da sploh ne vem, kako bom obul čevlje. Še sestop bi bil velik problem. Ponoči se stiskamo v tesnem šotorčku. Pogosto se prebujam in takoj, ko se zavedam, mislim samo na vrh in na noge. Vem, da bom poskusil vse, kar bo mogoče in skrbim me, kaj bo to moralo pomeniti.

4. VIII. — Štirikrat zaman poskusim, da bi obul čevlje; bolečine so prehude. Petič, ko že skoraj otopim, mi uspe. Noč je še, ko se zagrizemo v poledenelo strmino med Pik Hahlovim in vršnim grebenom. Vsak korak je težji kot sicer, pomeni bolečino in stiskanje zob, pomeni, da se moram kot utopljenec rešilno bilke oklepati najmočnejše želje — vrha. Sivi led pa je trd kot kost. Po prednjih zobeh derez že davno ne morem stopati zaradi nohtov, zato krivim stopala v strmino in povečujem žulje.

Sedlo. Sonce, močan veter, počitek, čaj. Prelepi trenutki mirovanja. 6650 m smo visoko, do vrha je še 850 m. Koraki so počasnejši, hlastamo za zrakom in sam še vedno iščem način, da bi bilo vzpenjanje kar najmanj boleče.

Vem, da je čudovit dan. Je kot darilo, ki ga ne morem prav sprejeti, vem le, da so vsenaokoli od obzorja do obzorja samo gore, beli vrhovi in nad njimi temno modri obok neba. Sanjski razgled, ki ga ne zmore pričarati beseda. Med kratkim počitkom mi Andrej pravi: »Kaj, ni fantastično!« Vem, da je, toda samo nekaj zamrmram v odgovor in s spačnim obrazom gledam v tla, v beli sneg in bele plastične čevlje, kjer gnezdijo bolečina. Pogledam še proti vrhu in vem, da zdaj vmes ni ničesar več, samo metri so še in ure. Gledam lepoto, jo vidim, a ne morem doživljati. Shranim jo za vrnitev v dolino, domov, ko ne bo trpljenja, pač pa le užitek.

Pod zadnjo večjo strmino srečam skupino sovjetskih alpinistov, ki zaključujejo zahtevno osemdnevno prečenje okoliških vrhov. Strmijo, ko povem odkod prihajamo. Pri njih počakam oba tovariša. Pogovarjamo se in vmes razmišljam, kakšna ironija usode je, da nimam prav nikakršnih težav z višino. Z izjemo neznosnih bolečin se počutim odlično. Odkar smo v Pamiru, nisem imel niti najmanjših problemov z aklimatizacijo ali zdravjem, nič glavobolov, slabosti, težav z dihanjem in vsega, kar sodi zraven. Le zaradi dveh nohtov in žuljev je grozilo, da me zagrne plaz razočaranja ob neizpolnjeni veliki želji. Sedaj sedim na cepinu, trudim se z ruščino, precej čez sedem tisoč metrov visoko smo že in kar razganja me od vneme. Vrh je blizu in vem, da bomo danes stali na njem. Veselje že sila skozi vse razpoke volje in zatajevanja, nekoliko prezgodaj, zato ga še zadnjič skušam potlačiti.

Dve rdeči postavi prihajata izza grebena. Gremo naprej.

Na sedlu pod vrhom se naša smer združi z gazio vzponov prek stebrov Borodkina in Burevesnika. Skupinica sovjetskih alpinistov spušča tovariša, ki je doživel srčni napad. Ne morem mu pomagati, edina rešitev zanj je hitra vrnitev v dolino.

Težko pričakovani zadnji vzpon po strmem, precej ostrem vršnem grebenu. Jasno, avgustovsko pozno popoldne krasi najmogočnejše okolje. Na obeh straneh grebena je stena. Proti severu je strmo skalovje vse do sedla med vrhom in Pikom Dušanbeja. Tam doli je pred nekaj dnevi padel avstrijski alpinist in se ubil, pred njim pa že več drugih. Na jugovzhodni strani pa je grozljivo strma kot ogledalo gladka in ravna snežna strmina. V enem zamahu pada dva tisoč metrov globoko do razpok Stalínovega ledenika. V zatrepu pod njo je bilo doslej menda vsega nekaj ljudi, počiva pa tam tudi nekaj trupel utrujenih nesrečnikov, ki so padli z vršnega grebena.

Vrh. Srečni stojimo 7495 metrov visoko, na najvišji točki Sovjetske zveze. Tiho, sladko zadovoljstvo se prepleta z utrujenostjo in bolečino. Ne sme še motiti misli in priprav na dobre tri kilometre višinske razlike sestopa. Med sestopom bo z nogami še huje kot pri vzponu.

Ogledam si še teren okrog vrha in za nekaj trenutkov utonem v sanjarjenje. Živo si predstavljam podobe teka proti robu stene, skoka v globino in lebdenje nad belimi prostranstvi Pamira. Sanje o prihodnosti izpuhtijo med prvimi bolečimi koraki sestopa. Množica korakov po snežni strmini navzdol proti Piku Dušanbeju, vsak posebej se za kratek, boleč trenutek vtisne v zavest, vsi skupaj se združijo v dolgo mōro. Prehitimo sovjetske alpiniste, ki neznansko počasi spuščajo bolnega tovariša. Dan poprej, ko smo s platoja opazovali dva, ki sta med grozečimi lednimi odlomi sestopala, smo jo krstili »bližnjico za norce«, sedaj jo imenujemo v »bližnjico za norce in utrujene«. Andrej in Srečo uideta naprej, sam pa se pogosto ustavljam takrat, ko to zahtevajo razboleli prsti in prav vseeno je, če se to zgodi pod serakom, ki kaže, kot da se bo vsak čas podrl. Sonce se počasi utaplja za obrisi prelepih gora, ki jim še ne vem imena. Dolge, ostre sence bližnjih vrhov se plazijo kot prsti grabežljive roke čez plato. Na trenutke me preblisne neumen, neprijeten občutek, da sestopa ne bo nikoli konec. Šotorčki v taboru na platoju se zdijo ves čas enako majhni; so drobne, temne pike, posejane po snežnem prostranstvu šest kilometrov visoko. Res se pomikam po polževo, ustavljam se vsakih nekaj korakov, toda brezmejna odločnost ni po štirih dneh vzpona niti malo popustila in je še vedno brezobzirni priganjač. V žarkih zahajajočega sonca temno rumeno žari le še vršna piramida, ko se pijan od bolečine primajem v tabor na platoju.

Dolgo večerno žarenje krvave zarje obeta slabo vreme. Še zadnjič se gremo sardine v tesnem šotorčku. Za spanje ni kaj dosti časa, razmišljam o jutrišnjem dnevu, ki bo poslednji na gori. Kljub skrbem mi je prijetno ob misli, da se bom jutri že nekako prevalil tista dva kilometra po Borodkinovem stebri do ledenika, od tam pa lahko pridem do baznega tabora tudi bos. Čevljev ne sežujem, saj vem, da jih ne bi mogel več obuti.

5. VIII. — Vreme se je res pokvarilo in ko stojimo na robu stene, megla in sneg skoraj povsem zakrivata vijugavo kačo ledenika Moskvin Walter pod nami. Tabor na platoju se je že precej izpraznil. Najprej izgine v megli, nato dokončno še za robom stene. Sestop je vožnja po čevljih, po zadnji plati, predvsem pa počasno stopicljanje s čudnimi koraki, ki povzročajo najmanj bolečin.

Pod steno zadnjič opazujem steber Bezzubkina, saj bo kmalu izginil za pobočji Pika Vorobjova. Dolgo ga gledam, v oblačnem vremenu se zdi skoraj črn in vrhni del izginja v oblakih, ki oklepajo steno. Levo in desno ob njem spet puhajo plazovi, danes zaradi sneženja še bolj kot navadno.

Na ledeniku dohitimo skupino sovjetskih alpinistov, ki sestopajo po osem dnevnem prečanju in so še bolj utrujeni kot mi. V taboru nam vodstvo pripravi lep, prijazen sprejem, saj smo opravili letos najtežji vzpon. Miza se polni z dobrotami in naši prazni želodci so pred težko, a prijetno preizkušnjo. Čudno, toda šele po vsem tem so na vrsti tudi noge. Prekleti čevlji v veličastnem loku poletijo med kamenje za šotorom in skušam pozabiti nanje. Imenitno se počutim ob misli, da dober teden dni, vse do doma, ne bom obul nič več, razen sandal.

Eden prvih obiskov po vrnitvi je seveda pri prijazni zdravnici Tamari. Ob pogledu na krvave, gnojne prste in globoke žulje samo zmajuje z glavo, toda veselo mi čestita, čeprav sem ovrgel njeno in kirurgovo napoved. Pozabljene so njune prijazne, vendar odločne besede, ko sem bil zaradi poškodbe takorekoč odpisan. Za vsak vzpon je v sovjetskih taborih potrebno tudi dovoljenje zdravnika in lahko bi mi ga bila odklonila, kot sta ga mnogim alpinistom z različnimi zdravstvenimi težavami. Bila sta prepričana, da s takimi nogami tako ali tako ne bom nikamor prišel. Ko sem se pred tednom dni vrnil po uspešnem vzponu na Pik Korženevske, seveda s še precej slabšimi prsti in z izjavo, da grem čez dva dni tudi na Pik Komunizma, čez steno seveda, sem bil deležen dveh nejevernih pogledov. Rekla pa nista nič, čeprav sem domneval, kaj mislita. Trma, naj si bo to gorenjska ali kakšna druga, je dragocena lastnost. Tudi zaradi nje

sem se pritrudil do dveh težkih vzponov na sedemtisočake, dveh doživetij, ki sta mi zaradi dodatnih težav še vrednejši. Nohti bodo zrastle novi, omrzline in žulji pa se tudi zacelijo. Pa še hitro se bodo morali, kajti že prvi dan po vrnitvi s Pika Komunizma v tabor me krepko srbijo prsti po skali domačih gora. Za prvo silo se spet zapodim v balvane ob jezercu in tam v sandalih splezam precej lepih mest, med drugim tudi prečnico, ki kljub poskusom ostane brez ponovitve. Le za zmaja nimam nobenega nadomestila, treba bo počakati še ves teden!

14. VIII. — Sinoči smo se vrnili domov. Današnje jutro me najde že v steni Storžiča, kjer z obvezanimi prsti in v najmehkejših galošah že dopoldne splezam osem smeri, da za silo potešim željo po plezanju. Popoldne v štiri in pol urnem poletu z zmajem poskušam nadoknaditi mesec dni letalskega posta. Naslednji dnevi so podobno lepi in prijetni, minejo mi v gorah in v zraku...

Opomba:

S stena Pika Komunizma, 7495 m, Pamir, SSSR, 3. ponovitev Bezzukinovega stebra, opravili — Srečko Rehberger, Andrej Štremfelj (oba AO Kranj) in Iztok Tomazin (AO Tržič), med 1. in 4. avgustom 1983. Smer je visoka 3100 m, od tega 1750 s splošno oceno ED— (VI—), 500 m D— (IV—) in 845 m vršnega grebena AD (II). Čas plezanja 48 ur (37 ur do platoja, 11 ur od tam na vrh). Sestopili po Borodkinovem stebri (5 a, 2100 m), 5. avgusta.

ŠKOTSKA 84

JANKO HUMAR

24. februarja smo na povabilo BMC (British Mountaineering Council) kot izbrana slovenska selekcija odšli na Škotsko: Marjan Kregar — AO Kamnik, Rok Kovač — AAO Ljubljana, Bogdan Biščak in Igor Škamperle — AO Postojna ter Žare Trušnovec in Janko Humar iz SAO Tolmin. Škotske ledne smeri so v svetu sinonim za ekstremno težko plezanje v ledu. Namen povabila je bil, seznaniti nas z njihovim načinom plezanja, izmenjava izkušenj in naveza stikov za morebitno nadaljnje sodelovanje. Naša želja pa je bila, čimbolj spoznati slavne škotske smeri in ob tem ugotoviti, kje je mesto našega lednega plezanja.

V London smo potovali z vlakom, tam pa so nas pričakali angleški prijatelji s kombijem, s katerim smo v štirinajstih dnevih temeljito prepotovali deželo. Srečali smo veliko zanimivih ljudi, med drugimi tudi Paula Nunna, izdajatelja verjetno najboljša, že kar internacionalne alpinistične revije Mountain. Pri Dougu Scottu, enem izmed najbolj znanih himalajskih imen, smo bili na čaju in lastnik firme Wild Country, ki proizvaja najboljše varovalne pripomočke, nam je razkazal obrate in nam prodal vse, kar smo želeli po proizvodnih cenah, polovico nižjih od tistih v športnih trgovinah. Dejal je, da si to lahko privoščijo, ker ve, da nas verjetno nikoli več ne bo k njemu.

Kot gostitelji so se naši angleški prijatelji zelo izkazali. Pot do Londona smo si morali plačati sami, vse ostalo, transport (na otoku smo prevozili več kot 2000 km), hrano, prebivališča, pa so nam plačali oni. Posredovali so nam vse potrebne informacije o plezanju, zbrali so celo šest izkušenih poznavalcev škotskega ledu, ki so potem plezali z nami. Se pravi, povsem nasprotno kot pripovedujejo vsi tisti zelo znani vici o Škotih. Naša Komisija za alpinizem pri PZS, ki bi jo po funkciji lahko vzporejal z BMC, pa nam za potne stroške ni mogla prispevati niti dinarja, čeprav smo odšli na pot kot reprezentanca.

Plezali smo v treh znanih zimskih plezalskih središčih Škotske in sicer v stenah pogorja Cairngorms, v Craig Meaghaid in v zelo znanem Ben Nevisu. Čas in vreme, ki je bilo vseskozi slabo — za Škotsko torej normalno — smo povsem izkoristili. Vsak izmed nas je splezal sam, v samostojnih navezah in v navezah z angleškimi prijatelji okrog 25 različnih smeri, med njimi tudi veliko takih, ocenjenih z grade V — najvišjo težavnostno stopnjo plezanja v ledu — kot so: The Pumpkin, North Post Direct, Vanishing Gully, Zero Gully, Point Five, da naštejemo samo najbolj znane. Proti koncu našega bivanja so nam slabo vreme, močna odjuga in plazovi preprečili nadaljnje vzpone v zaledenelih slapovih Ben Nevisa, zato smo odpotovali v Walles, kjer smo dva dni plezali v skali in sicer v kratkih, a zelo zahtevnih »clifih« (cliff — skala, pečina, op. ur.) Tremadog in Gogarth. Posebno smeri v slednjem so bile zelo slikovite, saj se navpična stena vzpenja naravnost iz morja. V skali smo naredili tudi nekaj vzponov VII. težavnostne stopnje.

Domov smo se vrnili 11. marca.

Pred odhodom na Škotsko smo o njihovem ekstremno zahtevnem lednem plezanju že veliko slišali in na pot smo odšli kar rahlo v strahu, kako se bomo izkazali. Pa le ni bilo tako hudo. Zlezli smo veliko smeri in dovolj najbolj priznanih lednih petic. Razmere smo imeli solidne v Cairngormsu, idealne v Craig Meaghaidu in obupne — plazove in gnil led — v Ben Nevisu. Plezali smo s priznanimi angleškimi alpinisti, nekateri med njimi so bili čisti profesionalci, drugi pa brezposelni, kar pomeni, da vse leto samo plezajo. Ob vsem tem smo dobili dovolj objektivno predstavo o kvaliteti in zahtevnosti škotskih lednih smeri ter o naših lastnih sposobnostih. Upravičeno lahko trdim, da smo bili angleškim prijateljem povsem enakovredni in spoznali smo, da imamo tudi pri nas doma slapove, ki so vsaj enako zahtevni kot najtežje ledne smeri, ki smo jih zlezli na Škotskem. Razlika je le v tem, da znajo oni svoje stvari popularizirati in predstaviti svetu, mi pa svojih vzponov ali zaradi skromnosti, ki izhaja iz pregovora: »Lastna hvala...« ali zaradi odmeva, ki ga v domačem prostoru ne najdemo, ne znamo postaviti na pravo mesto.

Druga stvar je plezanje v skali. Naši vzponi, ki smo jih bili v zadnjih letih naredili v Himalaji, Andih, Pamirju, pozimi v velikih alpskih stenah, so glede kvalitete v samem svetovnem vrhu, pa vseeno ne moremo reči, da smo boljši od Angležev. Kar pa zadeva prosto plezanje, zaostajamo za njimi najmanj za desetletje. Pri njih je na stotine plezalcev sposobnih plezati VIII. težavnostno stopnjo, pri nas pa lahko take preštejemo na prste. Ni razlog samo v tem, da oni trenirajo vse leto, marveč tudi v tem — čeprav se sliši paradoksalno — da nimajo nobenega pravega hriba, nobene velike alpske stene, kakršnih pri nas mrgoli. Na vsem otoku le izjemoma najdeš »cliff«, ki bo višji od 100 m (ta višina je bila do letošnje kategorizacije pri nas pogoj, da se smer sploh prizna), in ker nimajo možnosti iskati najlažjih prehodov čez veliko steno, pač iščejo najtežje možne variante v včasih komaj 10 m visokih odlomih.

Tokrat nismo plezali v divjini, v zaostali deželi, kjer planinstvo sploh ne obstaja, ampak v deželi, kjer je gorniška tradicija mnogo starejša od začetkov našega organiziranega planinstva. Angleži so bili med prvimi osvajalci alpskih vrhov, med prvoprstopniki v Himalaji, prvi so razvili etiko prostega in čistega plezanja in še vedno so med najboljšimi v svetu. Kljub temu, da ima njihova najvišja gora komaj nekaj čez 1300 m, imajo 800 000 planincev in čez 60 000 plezalcev. Mogoče je tudi v tem razmerju vzrok, da je pri njih splošno družbeno vzdušje mnogo bolj naklonjeno alpinizmu kot pri nas (pri nas pride na 100 000 planincev le 1000 alpinistov) in da je njihova organiziranost namenjena predvsem dejavnosti sami, ne pa skupščinam, komisijam, razpravam in podeljevanju najrazličnejših častnih znakov za najrazličnejše zasluge.

Angleži imajo tri močne alpinistične revije, vsako leto izide množica knjig, posnamejo množico filmov z alpinistično tematiko, mi smo pri tem seveda jezikovno mnogo bolj omejeni na naš slovenski prostor, kar pa še ni vzrok za to, da bi nas nekateri radi izrinili celo iz Planinskega vestnika. Za vsak »cliff«, ki se nam ne bi zdel niti vreden zanimanja, imajo vodnike s fotografijami in opisi smeri, imajo informacijske centre, kjer lahko dobiš podatke o katerikoli znani steni v svetu, pri nas pa niti naših domačih vzponov nismo sposobni zbrati. In končno, kljub temu, da nimajo pravih gora, imajo profesionalne vodniške organizacije, vodnike, ki vodijo v njihovih pogojih kot tudi v katerikoli gorstvu sveta, imajo profesionalne alpinistične šole, prirejajo tečaje plezanja in turnega smučanja, mednarodna srečanja — pri nas pa, ko imamo že v vsaki izmed stranskih dolin zgornjega Posočja več zanimivih sten in vrhov kot vsa Velika Britanija skupaj — pri nas pa Nemci pišejo vodnike za spuste po naših rekah, za vzpone v naših gorah, tuji vodniki vodijo tujce po naših vrhovih, naša planinsko-turistična ponudba pa se trudi, da bi prodali čimveč alkoholnih pijač, da bi ja imeli čim manjšo izgubo.

Dopolnilo

(PV 5/84, str. 195): Pomotoma je izpuščeno ime avtorja odstavka, ki se začne z naslovom Zgodovina in ideologija, posebej o narodu, in se konča z besedami... »ker se večina vanjo nikdar ni vpisala.« Avtor te zlahtne misli je dr. Joža Pirjavec (NR 21. 10. 1983).

ALOJZ GRADNIK NA STRANEH PLANINSKEGA VESTNIKA

Na straneh Planinskega vestnika je Alojz Gradnik pred vojno objavil pesmi Na Grintovcu (1935) in Smučarjeva jutranja molitev (1936, ponatis 1966), ki sta pozneje izšli v Večnih studencih (1936), v katerih je objavljena tudi pesem s planinsko tematiko Triglav. Po vojni sta v Planinskem vestniku izšli njegovi Zadnja stena, v spomin Klementa Juga in Lucipeter na Triglavu (1954). Nekaj pred njo (2. 11. 1952) je nastala še ena pesem, ki sodi v naše glasilo, njen naslov je Smučarska; do zdaj pesem še ni objavljena. Njen rokopis hrani pesnikova vdova Francka Gradnik, ki ji je pesem tudi posvečena.

SMUČARSKA

Alojz Gradnik

Hej, sneži, sneži, sneži!
Na podstrešje po smučil!
Na kolena — brž v stremena
in čez griče in slemena
smelo naj naš roj drči!

Naj prši, prši, prši
beli prah na vse strani!
Ne v daljavi ne v višavi
ni zaprek mladini pravi,
ko gori ji v žilah kri.

Veter, veter, uj — jujuj!
Veter, z nami ne tekmu!
Lažja smučk so naših krila,
bolj je čila naša sila.
Hej, naprej, roj! Uj — jujuj!

(Iz rokopisa, ki je v zapuščini pok. A. G. in ga hrani njegova vdova sta pesem — z dovoljenjem priobčila Miran Hladnik in Tone Pretnar.)

* * *

O svoji smučarji je Gradnik sam spregovoril Marji Boršnikovi v njenih Pogovorih s pesnikom Gradnikom (Naša obzorja 1953/54, ponatis: Maribor 1954), str. 44, 45:

»Morda še hranite kakšen Šantlov portret?«

»Pred desetimi leti me je v Kranjski gori portretiral kot smučarja.«

»Pa ne, da ste bili tudi smučar!«

»Na ta šport sem se vrgel kasneje, leta 1912 v Gorici. Poleg sinu nekega italijanskega lekarnarja sem bil sploh prvi smučar v Gorici. Kadar sem se vozaril na Bohinjsko, so me na postaji opazovali kakor kakšno strašilo.«

»Pozabili ste na drja Tumo.«

»Tuma ni bil smučar. Pa tudi kot turist se z nami ni družil in je po hribih hodil skoraj zmerom sam. Jaz pa sem si kasneje, zlasti po vojni, ko sem prebival v Ljubljani, nabral med smučarji in turisti že precejšnjo družbo.«

O razmerju med planinsko tematiko in lepo književnostjo pa je na istem mestu (str. 125, 126) takole potekal pogovor med njima:

»Povsem drugačni ste v Večnih studencih. Veliko bolj povezani s prirodo. Kot turist in smučar posvečate dve pesmi celo planinam.«

»Miran Jarc, ki je označil to zbirko za mojo najbolj enotno knjigo, se je v svoji sicer zelo toplo pisani oceni objektivno motil, ko je napisal, da je Smučarjeva jutranja molitev racionalistična, da je ni narekovala pesniška intuicija, ampak čustvovanje, dotika joče se vrhnih razumskih plasti. V resnici pa je podlaga tej pesmi takšno elementarno doživetje sončnega vzhoda na nekem smučarskem izletu na Korenskem sedlu, da lahko rečem: vse se je tedaj topilo v meni od ginjenosti in zavzetosti in nikdar nisem ne prej ne pozneje občutil veličastnosti sončnega vzhoda kakor v tistem trenutku, ko so se sončni žarki razlili čez milijarde snežnih kristalov, trepetajočih in iskrečih se v vseh mogočih prelivih.«

»Svojega takratnega razpoloženja pa v pesem le niste tako prelili, da bi nas prepričali. Tudi jaz se pridružujem Jarcu. Hkrati pa se sprašujem, kako je to mogoče, da nam tudi vi, tak ljubitelj narave, niste pričarali niti ene planinske umetnine? Menda je res peščica verzov iz Župančičeve pesmi Z vlakom najlepše, kar imamo do danes v umetnosti o naših toliko proslavljenih in ljubljenih planinah.«

»Pa Župančič ni bil turist in je planine samo od daleč užival.«

»Turist je bil Vodnik in je svoj Vršac z vso pristrčnostjo dojel. Tudi hribovec Gregorčič nas s svojo ljubeznijo prepriča. Od ostalih pa ste menda vi edini pesnik turist, zato se čudim vašemu molku.«

»Sam ne vem, kako je to. Morda sem se bal uporabljati klišeje.«

»Kjer manjka umetnosti, tam tudi klišejev ni. Meni je reč razumljiva: ste pač izpovedni pesnik in tudi drugih vtisov in občutij vnanjega življenja kaj malo dajete.«

Resnično pa se čudim, da nam razen redkih Pernhardovih, Karingerjevih, Pavlovičevih ali Arničevih štimung niti slikarstvo niti muzika nista mogli še do danes pričarati nobene planinske umetnine.«

»To je tudi zame problem. Prešeren je tako močno doživel Bled in Bohinj, hribov pa ne, čeprav njihov venec krasí vznožje Vrbe. Predlanskim sem v neizrazljivo lepem dnevu občudoval Vrbo v večerni razsvetljavi. Takole, sem si mislil, je zunaj ležal Prešeren in imel pred seboj vse to gorsko veličanstvo — ni čuda, da se je prav v tem kraju rodil ta naš pesnik!«

SREČANJE NA STOLU

STAZA ČERNIČ

Prva polovica septembra je bila lepa kot le kdaj in vremena kar ni hotelo biti konca. Vsako jutro si se nehote ozrl proti hribom in si pomislil: »Kakšni dnevi...« Medtem so drobne skrbi in vsakodnevni opravi že prekrili jutranjo misel in še en lep septembrski dan je kanil v nepovrat.

Konec tedna so vremenoslovci napovedali poslabšanje. Pa iz te napovedi ni bilo nič. Nedelja je bila še prav tako lepa kot prejšnji dnevi, ponedeljek tudi. In ker je hčerka ta dan opravljala izpit, sta se z Boštjanom odločila: »Jutri. Hitro, da nas ne ujame fronta. Greš z nama?«

»Seveda. Pa kako rada.«

»Nije težko naterati žabu, da skoči u vodu,« pravijo zlobni jeziki v naši družini. Malo dobrohotne zlobe jim že lahko očitam, pretiravanja pa ne. Na Stol bomo šli. Z amijem do Valvazorjevega doma; bo že zmogel, čeprav je malo utrujen. In ker so bili dnevi še hudo topli, pot na hrib pa se ves čas vzpenja po južnem pobočju, smo bili že pred zoro na cesti.

Davno je že tega, ko je mama peljala svoji dve deklici na Stol; v spominu mi je ostalo samo to, da smo prenočili v Prešernovi koči in da sva s sestro drugo jutro spali do poldneva... Potem me ni več zaneslo v ta konec. Najprej ni bilo priložnosti, takoj po vojni so bile težave zaradi meje, pozneje pa so bile želje večje, cilji višji. In tako je ostal Stol neke vrste bela lisa na mojem planinskem zemljevidu. Kadarkoli sem ponoči iz doline zagledala luč visoko pod vrhom mogočnega masiva, sem se najprej začudila, šele potem pa sem se spomnila, da je tam gori Prešernova koča. Seveda, moja bela lisa... Zato mi je današnji cilj še posebej pri srcu.

Zadnji del ceste pred Valvazorjevim domom je bil za amija huda preizkušnja; naduha ga je dajala. Razen tega je bila cesta tako zrita, da je bila sem in tja še najbolj podobna strugi hudournika. Vendar sta imela ami in njegov voznik pravo mero hribovske trpe in tako sta nas srečno pripeljala prav do doma.

Bilo je še zgodaj. Vreme jasno, zrak prijetno hladen. Prvi del poti preči pod velikimi melišči. Ne, danes na vsem melišču ni bilo niti enega gamsa. Škoda. Potem se pot začne vzpenjati. Ne preveč, pa vendar dovolj, da grizeš v strmino. Enakomerno, brez predaha. Pravi užitek za tiste, ki radi rinejo vkreber.

Mlada dva se nekam obirata in kmalu sem za dober streljaj pred njima. Sonce je že obsijalo greben visoko nad nami, tu doli pa je pot še vedno v senci. Hladno je. Kot da sem sama na vsej strmini.

Kaj vse ne oberejo misli na taki strmi poti! Od tistega davnega izleta, ki je od njega ostal samo spomin na dolgo spanje, do naslednjega, ko me je stric Kristl popeljal na prvo »pravo« turo. Na Prisank sva šla, po Hanzovi. Bila sem majhna, snežišče, ki ga je bilo treba prečiti, pa je bilo hudo strmo. Potem so izpod neke skale prhnile snežne jerebice. Ne vem, ali so te ptice tako redke v naših hribih, da jih pozneje nisem nikoli več srečala. Nerodno snežišče je bilo že daleč za nama, strmine pa ni hotelo biti konec. Bila sem majhna, Prisojnik pa tako visok! Spomin, prav tak, je še danes živ. Šele po tej preizkušnji so me ostali sprejeli medse. Za celo desetino nas je bilo, bratrancev in sestričen; ves gorenjski kot smo obredli. Teta nam je dala hlebec kruha — tisti, ki ga je nosil, je imel ves hrbet zavarovan pred mrazom in padajočim kamenjem — velik kos »špeha«, ki je dišal po dimu, in domače marmelade; denarja takorekoč nismo imeli. V kočjo je šel le eden od klape, da je poštampljal razglednice za vse.

V tistih letih sem hitro rasla in hribi so postajali manjši. Naša desetina se je zredčila; preostali smo se začeli ubadati po brezpotjih. Nabirali smo si izkušnje; kdaj pa kdaj je taka šola pustila sledove na hlačah ali na koži.

Na greben Stola je ves čas sijalo sonce, pot pa se mi je vztrajno izmikala. Nobene vročine ni bilo; pogled v dolino kaže, da se vreme tokrat zares kvari.

Sledovi na hlačah in na koži? Seveda, nekje v Martuljkovi mi je zdrsnilo v strmem skrotyu; vse se je dobro končalo, le na zadnji plati je viseča krpa razkrila velik kos krajca; bil je rahlo načet. Dušan je bil dovolj uren, da je to ovekovečil na filmski trak, še preden mi je uspelo vetrovko nekako pritrditi na potrebnem mestu.

Veliko smo slikali po Martuljkovi, predvsem midva z Jožo. Meni je teklo sedemnajsto poletje in nič nismo slutili, da bo že naslednje leto vojna globoko zasekala v naša mlada leta.

Pot se vzpenja vzporedno z grebenom in kljub temu hiti nekako naravnost navzgor. Mladih dveh še vedno ni videti in meni je kar prav tako. Prijetna je v hladu in v samoti ta strma pot na goro in skozi čas.

Osvoboditev. Devetega maja smo se vrnili v Ljubljano, vendar sem šele naslednje poletje spet prvič strmela v vrhove Martuljkove. Kamniške so bile bliže. Mladi z univerze smo se začeli zbirati pri Matici; kakšen živ-žav, koliko odvisne energije! V ozračju nikoli izrečena misel, da smo cvet slovenskega planinstva. Z Mileno sva bili kolegi; na univerzi, na odseku in v hribih nerazdružljivi. Mariborčanki mi je postal njen dom, moj drugi dom.

Marec 1947. Zimski tečaj na Kokrskem sedlu. Hribi so bili dobesedno zaliti s snegom. Ves dan smo hodili iz Bistrice na sedlo. Kadar se ti je predrla med vejami, si se pogreznil z nahrbtnikom vred — sam se nisi mogel izkopati. Toda hribi so blesteli v soncu kot v pravljici in srce je vriskalo.

Že drugi dan tečaja je usekala zla usoda; Milena je zdrsnila v Dolgih stenah, cepin ji je iztrgalo iz roke in sonce nad gorami je ugasnilo.

Vrh Stola se že ponuja tam na levi, Prešernove koče pa nikjer. Tu gori, nekje za robom mora biti. Kdaj pa kdaj zaslišiš čudno škripanje, kot da nekdo z dletom odpira star zaboj. Pobočje je golo, nikjer nikogar. Čudno. Vendar se misel ni ustavila, hitela je skozi čas.

Zame je tistikrat sonce nad gorami ugasnilo; vendar v hribe nisem nehala hoditi. Kaj nas je gnalo, vedno znova, vedno više, po možnosti po vedno težji poti? Za druge ne vem, sama o tem takrat nisem razmišljala. V meni je bila želja za lepim najbrž tista prva. Prirojena in pridobljena telesna sposobnost sta se tudi kar ponujali. Želja za uveljavljanjem? Verjetno. Vendar se dobro spomnim, da mi je bila enako draga samotna tura po brezpotju kot težka plezarija v navezi z boljšim od sebe.

Splet okoliščin me je pripeljal v francoske Alpe že takrat, ko si na prste ene roke lahko preštel »privatne« prehode iz Jugoslavije v tujino. Prijatelji so pripravili mojo udeležbo v navezi prek težke zahodne stene Ailefroide. Kot je bilo predvideno, smo bivakirali sredi stene, ponoči pa se je vreme sprevrglo. Ves dan je snežilo, izhodni previs je bil oblit z ledom in ostali smo ujeti v steni, nekje okoli 4000 metrov visoko. Vsega skupaj trije bivaki. Četrto jutro smo s Sergeovo pomočjo izplezali. »Danes smo še, jutri nas ne bo več,« sem vedela v urah, ko je bil naš položaj povsem brezizhoden. Ta misel je bila tudi sredi dogajanja presenetljivo preprosta. Danes pa je vse skupaj le še zgodba iz davne preteklosti.

Naslednje poletje me je našlo v Chamonixu, z nahrbtnikom, polnim konzerv in v šotorčku za eno osebo; šotor so mi posodili pri Elanu in bil je še najbolj podoben platneni »trugi«. Nekaj težkih tur s Sergeom, nekaj drugih pa sem potem opravila še sama. Sama na vrhu Mont Blanca; v tistih časih bela vrana. Zakaj spet sama? Menda preprosto zato,

ker nisem imela s kom biti v dvoje. Toda bilo je veliko doživetje; nekaj njegove nepopovnljivosti je bilo tudi v tem, da sem bila sama. Pa še ženska povrhu!

Poglej no, koča. Prav za robom je in zagledaš jo šele, ko si že skoraj pri njej. Vsa je s soncem obsijana; vendar je megleno morje že zalilo dolino in pobočja skoraj do koče. Vreme se dokončno kvari. Bom še ujela sonce na vrhu? Hitro mimo koče, rahlo navzdol in pred menoj je zadnja vzpetina.

Danes ne vem več, koliko je bilo mojih hribovskih poletij in koliko tur; vse se je zlilo v eno in samo posamezni spomini se utrinjajo na tej samotni poti. Alpinizem? Ali preprosto hribi z malo plezarije? Ne vem. O definicijah in vzgibih takrat nisem pridla razmišljala, danes pa se spominjam le tega, da je bilo lepó. Da, lepó. In lepše, če je bilo težkó. Samotna pota pa so imela poseben čar.

Z desne se je megleno morje že zlilo v prehod. Hitim navzgor, megle pa kot da so se mi prilepile na pete. Vrh je še vedno v soncu.

In kaj je bilo potem? Zakon, materinstvo in služba so me za dolgi dve desetletji odtrgali od hribov. Ko sta otroka doraščala, sem z njima začejala znova in od začetka. Sedaj postaja pritisk dolžnosti manjši, vendar so se medtem nabrala leta. Tako so želje sicer manjše, zato pa dnevi v hribih še vedno enako lepi.

Spet tisto čudno škripanje. Če bi bilo ponoči, bi pomislila, da straši. Nerodno sem stopila na večji kamen, da se je skotalil navzdol. Tedaj je pobočje zaživelo, cela jata ptic se je dvignila, se spreletela in spet izginila. Saj to so vendar snežne jerebice! Dokler so bile na tleh, jih sploh nisem opazila. Temnejše lise na svetlejši podlagi — natančno take so kot pobočje, na katerem čepijo. Šele ko so se dvignile, so razprle bele peruti in bel rep. In prav one »škriljejo«, tako da bi te glasove človek težko pripisal ptičjemu grlu.

Snežne jerebice so posedle na pobočje in oči jih ne ločijo več od podlage. Čudno. Na svoji prvi turi sem jih srečala, danes jih vidim drugič. Vmes je pol stoletja. Celo življenje.

Ptice so izginile. Samotni vrh je še vedno v soncu. Val megle me kdaj pa kdaj že prepljusne.

In končno — vrh. Skupaj z menoj je prišla z naše strani tudi megla. Za trenutek še vidim na avstrijsko stran, slika se mi vtisne v spomin, potem pa tudi njo prekrije zavesa. Nikjer nikogar, sama sem v sivini.

Prepih je tu gori. Snamem nahrbtnik in iščem vetrovko. Ob tem bolj začutim kot zagledam na tleh nekaj črnega. Sem kaj izgubila? Glej no, saj to je kavka, le dober meter od mene. Obrnila sem se. Ptica je odletela, jaz pa sem oblekla pulover in vetrovko.

V sivini spet isti občutek neke prisotnosti. Ozrem se. Spet kavka le dober meter od mene. Čudno. Doživela sem že, da me je takole zasledoval kos, spomladi, ko sem prekopavala gredo na vrtu. Tisto se je dalo razložiti, saj je sveže obrnjena zemlja polna poslastic za kosa. Planinska kavka pa vendar ni kos in vrh Stola ni vrtna greda... Kaj pa, če jo le lakota posređi? S hčerko sva podelili hrano, nekaj bi je torej moralo biti tudi v mojem nahrbtniku. Izkazalo se je, da je ostal lep kos sira, ki ga je bilo mogoče lomiti v primerne koščke.

Medtem, ko sem praznila nahrtnik, me je kavka v primerni razdalji obletavala. Vrgla sem ji košček sira in z neverjetno naglico ga je pobrala. Priletele so še tri ptice in čeprav sem se pošteno trudila, da bi nahranila vse štiri, je bila moja kavka pri siru vedno prva. Tudi same so doumele, da se trudijo zaman. Zasedle so vsaka svoj kamen, razprle perje in skupaj z meglo so postale živi mejniki med svetom in pravljico.

V krogu med njimi sva sedaj samo še midva.

Planinske kavke se spominjam kot divjega ptiča, ki se je vedno spreletaval nad previsi in prepadi. V Kamniških smo mu rekli »kavr«; zven tega imena mu bolj pristojna. Črn, bleščeč, nedosegljiv. Vedno prisoten, kadar nam kaj ni šlo izpod rok.

Danes pa si prišel k meni, tu na samotni vrh, ki je z megleno zaveso odrezan od sveta. Kako drugačen si od moje predstave! Nič kovinskega bleska, kot da so te naredili iz črnega puha; svetlo rumen kljun, oranžno rdeče noge, žive žametne očke. Kot da mi hočeš nekaj povedati...

Pohiti, prijatelj, povej! Sama sva, tvoji vazali naju čuvajo.

Usedla sem se. Ptica prihaja po hrano vedno bliže. Sedaj sem položila košček sira na tla poleg sebe. Ptica me gleda, dvakrat se spreleti s kamna na kamen in že je odnesla zalogaj. Ni se umaknila, še vedno je tu, pri mojih nogah.

Če bi vse štiri prihajale po hrano, bi laže razumela. Tako pa... Kdo si, odkod prihajaš?

Sedaj sem košček sira, ki ni bil večji od pol nohta, obdržala med prsti in naslonila sem roko na tla. Ptica se spreletava, gledava se. Preizkušnja je huda.

Od koče sem se je megla za trenutek raztrgala. Vidim mlada dva na prehodu proti vrhu.

Kako si lep! Pridi, ne boj se! Tiho mu prigovarjam. Kot da ga moj glas pomirja. Ne spreletava se več. Gledava se. Potem zaplahutajo črna krila in košček sira izgine izmed mojih prstov, kot bi ga odpihnil veter. Tisočinka sekunde, popolna natančnost. Kolikokrat sva to ponovila, ne vem. Natančnost vedno ista, tisočinka sekunde kot da je bila vedno daljša. Ostale tri ptice so negibno čemele v krogu okoli naju. Sama sebi ne morem verjeti.

Kdo si? Od kod? Si zrasel med ljudmi, pa si potem — bog ve kako — zašel sem gor? Si spomin iz preteklosti? Pohiti, prijatelj, povej! Sama sva... Prepozno. Iz megle je stopila Milena, za njo Boštjan. Življenje je razmaknilo zaveso in pravljice je bilo konec.

Vazali so se dvignili. Čarobni krog je bil presekan, odplahutala je moja ptica in pot skozi čas se je iztekla.

DRAGI OČKA*

Dosti let je že tega, odkar si nas zapustil. Veliko se je med tem spremenilo. Če bi ti govoril o poletu na luno in da so celo hodili po njej, bi si morda mislil, da se mi je malo zmešalo. Pa se mi ni! Pa pustiva ob strani sivari, ki bi ti jih le težko opisal in razložil. Ostaniva raje pri najini temi, pri planinstvu in planincih. Tudi tu se je veliko spremenilo, toda to boš lažje razumel, ker so »nove smeri« že vznikale tedaj, ko si še ti živel.

Se morda še spominjaš, ko si me kot 11- ali 12-letnega dečka vpisal med redne člane Slovenskega Planinskega društva, bilo je to pred nekako 60 leti? Zakaj 11 ali 12 let? Zakaj nekako 60 let? Vpisal si nas tedaj vse tri otroke, toda Vera ima v članski izkaznici vpisano leto 1923, jaz pa 1924. Saj veš, kako se tem stvarim streže. Motiti se je človeško. Toda, če že lani nisem praznoval 60-letnice, jo bom prav gotovo praznoval letos. Tistokrat sem bil tudi prvič na Triglavu. Imam še fotografijo, staro in temno, fotografirali so nas ob Aljaževem stolpu. Marsikateri obraz s te fotografije krije že ruša, tako kot tudi tebe.

Tistokrat smo še ponosno rekli: SPD s poudarkom na »Slovensko«. Še so se čutile vse zle posledice stare Avstrije in njenih raznarodovalnih prijemov, celo v planinah. Niso še bile izzvenele ošabne besede nekega Ing. Reinla, ki je potem, ko je preplezal triglavsko severno steno, strupeno zapisal približno tole: »Vi, Slovenci lahko trdite, da stoji Triglav na vaših tleh, toda nemška misel in moč sta ga osvojili.« Šlo je tedaj za nacionalno prvenstvo v naših planinah, zato tudi: Slovensko planinsko društvo. Zato tudi Aljaž, pa Aljažev dom, pa Kredarica, pa njegov sloviti stolp, simbol zmage slovenstva nad nemštvom v naših planinah. Še dobro se spominjam, čeprav je bila stara Avstrija že nekaj let tudi uradno pokopana, kako si se izogibal Staničeve koče in kako težko smo te spravili v Aleksandrov dom (današnja Planika!). Obe koči sta bili precej desetletij nemški postojanki, last njihovega Alpenvereina. Prva z imenom Deschmann Hütte, druga z imenom Maria Theresie Hütte. Zate je imela veljavo le Kredarica.

Nekako v tistem času so začeli tudi Skalaši. Vi stari planinci, s predsednikom dr. Tomiškom in tudi s teboj vred, ste imeli te »novatorje« za samomorilce, za norce. Med redkimi, ki so »novatorjem« prisluhnili in so z njim celo aktivno sodelovali, je bil dr. Henrik Tuma, vsesplošno znan alpinist, ki je za alpinizem tudi veliko storil.

»Hodite po markiranih poteh in v poletnih dneh, ko so klimatske razmere najbolj ugodne!« ste hrumeli. »Ne lazite po strmih stenah, kjer tvegate življenje. Vrh dosežete tudi po lažji in označeni poti!« Vidiš očka, vse to se je izkazalo za starokopitno. Saj so še danes ljudje, ki tako mislijo. Zakaj teže, če je mogoče lažje, se sprašujejo. Vidiš, v tem pogledu ne bova našla skupnega jezika, čeprav tudi sam nisem bil alpinist. Dosti pa tudi meni ni manjkalo. Ali pa veliko?

Da nisem postal alpinist, sta bila dva vzroka. Moje težave z nogo so bile temu krive, pa verjetno tudi to, da nisem našel ustreznega mentorja. Tisto z nogo, no, z njo sem imel zmerom težave. Nemalokrat je v čevljih žvrkljala kri. Stiskal sem zobe in krotil precej hude bolečine z dokaj krepko voljo mladega fanta. Dopovedoval sem si: Hočem — moram! Potreboval bi le malo časa, le toliko, da bi odvil obvezo in bi si na novo povil nogo.

* Članek v obliki pisma svojemu očetu je napisal naš sodelavec dipl. ing. Dušan Krapež.

Hodili smo vedno v družbi. In čudno se mi zdi, da se ni našel kdo, ki bi rekel: »Fant, ti pa ostani kar lepo doma, ti nisi za v hribe!« Vidiš očka, tega sem se najbolj bal. Saj bi pravzaprav imel prav. Toda, kako naj bi se odrekel planinam, ki sem jih že kot otrok vzljubil. Kakšen užitek — stopiti na vrh, ko si prešel vso strmo pot do čilja. Vidiš očka, tu pa sva si z alpinistom — psihološko vzeto, čisto blizu. Le, da sem se jaz boril sam s seboj zaradi fizičnih, alpinist pa se bori sam s seboj tudi zaradi psihičnih stisk. Če verjamem dr. Klementu Jugu, se bori s strahom v sebi, ki ga sprožajo težke okoliščine v steni. Vrh je dosežen s trpljenjem in z zmago nad samim seboj. Te in podobne tegobe sem prikrival vsem, še mami, ki sem ji veliko zaupal. Po toliko letih staža v PZS oziroma SPD me ni sram to zdaj zapisati. Vidiš očka, vsemu nakljub sem v očeh drugih ljudi veljal za športnika. Tako je.

Tudi z resničnim alpinizmom sem se spoprijel na skrivaj; no, v primerjavi z dosežki današnjih alpinistov so bili moji — le revni poskusi. Bili pa so. Hudi Prask na Mrzli gori je bil tedaj v modi. Pa sem se ga lotil. V gojzerjih, brez plezalk, brez vrvi ali klinov, s kosom kruha in s klobaso v žepu. Če je bilo vse tisto zares Hudi Prask, ne morem več trditi. Smer so nam drugi pokazali, mi pa smo divje, kot kozli, lezli in lezli in končno prilezli na Mrzlo goro. Čeprav je bil to le klavrn poskus, sem le okusil vse tisto, kar sili alpinista v steno. To pa je težko opisati, kaj je gora, planina, stena. Iščeš prijeme in vsak trenutek je položaj drugačen. Kako zanimivo in koliko možnosti!

Vidiš očka, plezarijo sem okusil, čeprav z grenkim priokusom, da nisem za taka dejanja dovolj krepak. Pa sem ostal gornik, običajen gorohodec.

Nešteto krat sem se spraševal, kaj žene ljudi v gore. Na vprašanje bi mogel odgovoriti le za svojo rabo. Estetski užitek, združeni z rekreacijo. Vedno najdem v naravi kaj takega, kar me pritegne, razveseli. Je to drobna veverica, mravlja, plaha srna ali sončni vzhod, vsega tega je v naravi res veliko, le opazovati je treba. Tega sta me naučila ti, dragi očka, in pokojni geometer Gspan, s katerim smo se srečevali v hribih. Dosti sem prebral planinske literature. Denimo Kugyja. Bil je velik planinec in odstet. Svoje gorohodstvo si je lajšal z vodnikom, ki mu je nosil tudi nahrbtnik. Občudujem ga kot esteta, ki je znal tako čudovito povezovati gorohodstvo z glasbo. Tudi sam ljubim planine in ljubim glasbo. Zdaj, ko so leta tu, več muziciram in manj ali že skoraj nič pa ne planinarim. Tudi s Kugyjem sem se srečal v Pragi, ko je predaval o naših Julijcih. Občudujem ga kot romantika in esteta. Zna prisluhniti naravi kot poet. Planinstvo mu ne pomeni le gorohodstva; zanj je to še gorska romantika, je tradicija prednikov, so gorske pripovedke, je poezija, skratka je vse tisto, kar ga povezuje z gorami.

Pravo nasprotje je dr. Klement Jug, alpinist-filozof. Nekoč je dejal: »Vse doslej so naše gore odkrivali in osvajali tujci, skrajni čas je, da jih osvoji naš pogum...« In še: Brez žrtev ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične valičine... Vir nevarnosti v stenah je v človeškem subjektivnem razpoloženju. Zmaga v moralnem oziru je zmaga nad samim seboj. Stremenje po prvenstvu, volja do zmaga nad čim večjimi ovirami in nevarnostmi. Alpinizem je preskuševalnica volje, tovariške zvestobe, krepitev značaja in šola »samohotene discipline«, ki pri kulturnem človeku nadomešča pohleвно pokorščino. Turistike se naučim sam iz lastnih izkušenj. Toda brez trmastih rekordolovcev bi človeštvo le slabo napredovalo. Premišljeno reševanje številnih težavnih situacij v stenah daje plezalnim turam njihovo zanimivost in privlačno silo. Moj princip,« pravi Jug, »je, da plezam povsem mirno, preudarno in nalahko brez iht. Zato je tura lahek in vesel maneuver ne pa obupna borba za življenje. Pokroviteljstva mladi ne marajo. So trmoglavi in drzni, a zato idealni in podjetni. Nemogoče je le za strahopetca brez volje. Obvladaj svojo lastno notranjost pa boš obvladal nevarnost.«

Dragi očka! Še zamisliti si ne moreš, kam vse se je povzpela naša slovenska alpinistika, ki jim je bil vzgled ravno dr. Jug, klasik alpinizma.

Mali slovenski narod je postal prava pravcata alpinistična velesila. Zlasti blesti med njimi žalostno preminuli Nejc Zaplotnik, ostal je v daljni Himalaji. Ta, se mi zdi, nekako združuje v sebi Kugyjevo estetsko romantiko in trezno, hladno samovzgojno alpinistiko Jugovo. Morda se motim, le zdi se mi tako.

Sprašujem se, kam bo krenila vrhunska alpinistika? Vedno više, vedno bolj strmo, vedno bolj gladko in po možnostih čim manj železja. Morda bo kazalo obrniti vso stvar. Po najlažji poti navzgor in po najtežji varianti navzdol. Bogve? Vidiš, tu se tudi meni vse ustavi. Kam in kako? Ostaja neodgovorjeno.

Bodi kakorkoli že, alpinizem je udejstvovanje izključno za mlade. Krepijo delo in duha, z njim krepijo svoj značaj. Gojijo tovarištvo v najbolj pretanjenih odtenkih. Zato so večinoma vsi »fejst fantje«, da se le pretolčejo skozi »nora« leta čili in zdravi. Ko postanejo zreli moške, hočeš nočeš prehajajo v naše gorniške vrste. Dokler jim končno ne postane pot na Grad ali Rožnik kar veletura.

Življenjska modrost pa je: znati usklajevati želje z možnostmi.

To, dragi očka, sem ti nameroval povedati, ko sem prebil 60 let v članstvu PZS oziroma SPD.

Tvoj sin Dušan

UTRINEK Z LENDAVSKIH GORIC

ERNA MEŠKO

Snežilo je v velikih kosmih, ko smo se peljali skozi prleško pokrajino in že pred Ljutomerom zavili na desno skozi Stročjo vas, naprej proti Razkrižju, prečkali Muro, pustili za seboj Hotizo, Kapco, Gornji in Dolnji Lakoš in se ustavili pred Lendavo ob lepem novem hotelu »Lipa-Terme«. Presenetila nas je velika moderna stavba, ki je kar nena doma zrastle pred nami iz ravne prekmurske pokrajine; le-to smo ta zimski dan gledali skozi zaveso, saj je na gosto snežilo.

S sestro Stanko sva — vzpodbudila pa naju je Katica — nameravali preživeti 10 dni v teh mladih toplicah. Prijetno je bilo vstopiti v prostrano, ogrevano avlo. Prijazna recepcionarka nas je sprejela in naju napotila do sobe; tu sva ugotovili, da se bova počutili kot doma. Pri večerji se nas je v prijazni jedilnici zbralo 14 in odslej smo živeli kot ena družina. Vzdušje je bilo prijetno, kot da bi se že od nekdaj poznali. Spet je bila Katica tista, ki nas je povezala. Dogovorili smo se za pevske vaje; vodil jih je nadarjeni Dominik, pomagala pa mu je žena. Tako je ubrana pesem skoraj redno zaključevala dan. Lendava leži pod obronki Lendavskih goric, zato nas je zamikalo, da bi si jih поблиže ogledali. Vodstvo hotela je organiziralo izlet v ta privlačni svet. Ustavili smo se, bilo nas je okoli 30, v lepi zidanici, kjer nas je že čakala domača malica; ob pokušnji vin se je dan, ob prepevanju pesmi, zavlekel do večera. Nekateri smo se poslovili še pred mrakom, bolj vneti prijatelji vesele družbe pa so vztrajali še naprej.

Stanka ima v Lendavi sorodnike. Domenila se je za srečanje in tako sta naju Angela in Janko v soboto poiskala in naju z avtom popeljala po bližnji okolici. Bil je čudovit, sončen dan, ko smo se izpred »Lipe« odpeljali v tri kilometre oddaljene Potišovce, kjer je letno kopališče s tremi bazeni s termalno vodo (24—30°), v bližini pa obrat »Nafta«. Videli smo velike skladownice železnih cevi in kemijskega materiala. Zvedeli smo, da nameravajo te cevi spustiti 5000 m v globino in s pomočjo plina »pognati« nafto na svetlo. Peljali smo se po asfaltirani vinski cesti, med vzorno negovanimi vinogradi, do razgledišča Sv. Trojice (257), kjer hranijo v kapeli mumijo grofa Hadeke; padel je kot poveljnik v boju s Turki leta 1603. Od tu so se nam pasle oči med mnogimi, s trto poraslimi griči daleč onstran madžarske meje. Odpeljali smo se v dolino mimo neštetihih vinskih kleti in hišic, ki so stale tesno druga ob drugi in bdele nad skromno, hkrati pa dragoceno vinorodno zemljo. Ljudje so zelo gostoljubni. Če je le odprta klet, te povabijo kot prijatelja, in so srečni, da ti lahko ponudijo kaj od svojega priboljška. Ko smo se pripeljali v dolino, smo zavili še v Čentibo, da smo si ogledali še posestvece Angele in Janka, v njunem vinskem hramu pa okusili izvrstno kapljico, uspeh dela njunih rok. Janko ima tudi 70 rojev, in zdi se, da je enako marljiv kot njegove čebule. Zadovoljni ob lepem izletu, smo se poslovili, naju pa je že čakalo obilno in dobro kosilo v »Lipi«.

Ko se po desetdnevnem dopustniškem življenju poslavljam od teh prijateljskih lendavskih toplic, izražam iz vsega srca zahvalo zdravstvenemu in hotelskemu osebju, ki nam je s svojo prijaznostjo, čistočo in raznimi uslugami storilo bivanje nadvse prijetno. Naj še Vam zaupam, da nam je ob slovesu recepcionarka Mirjana podarila v spomin vsakemu posebej lepo, ročno izdelano vizitko. Ko smo se čudili, kdaj najde čas — ker jo vežejo tudi materinske dolžnosti — še za tako umetnost, je smeje povedala, da medtem, ko ima nočni »ših«, dodala je še: »To Vam poklanjam, ker ste bili tako 'fajn' gostje.« Ganjeni smo se poslovili z iskreno željo, da se še vrnemo.

Bilo mi je zelo všeč, zato tudi Vam priporočam — obiščite ta, četudi nekoliko oddaljen prekmurski svet, to z vsem srcem ljubljeno deželo Miška Kranjca, pa se tu odpočijte.

POMOTA ALI NEZNANJE

V 3. št. PV je Janez Bizjak v članku: »V letu 1983, letu jubilejev — v slovo«, zapisal: »Ne poznam nobene Staničeve ulice v Sloveniji. Morda je kje kak zakotna in neugledna.« Če bi Janez Bizjak pogledal v publikacijo »Ljubljanske ulice«, bi našel na 112. strani tale zapis: Staničeva ulica, Bežigrad, poimenovana 1926. Valentin Stanič, 1774 v Bodrežu na Goriškem — 1847 v Gorici, zbiratelj ljudskih pesmi, buditelj goriških Slovencev, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah.

Ulica ni zakotna in ni neugledna. Navezuje se z južnim in severnim krakom na Samovo ulico. V sosesčini so Podmilščakova, Einspielerjeva, Ravbarjeva, Apihova, Lavričeva in še druge ulice. Sami pomembni možje iz slovenske zgodovine mu delajo družbo. Pa brez zamere.

Bine Vengust

V Sloveniji je po podatkih 47 transverzal, Jugoslavija jih ima 130, poznamo tudi tri mednarodne — Pot prijateljstva treh dežel, Ta visoka rosojanska pot, Zamejska vertikala, SPD Trst. Poleg teh poti pa je znanih tudi 84 spominskih pohodov doma in troje na tujem — Arihova peč (Bleščeča planina pod Jepo), Korzika in Tri dežele. Silovit razvoj pohodništva, transverzalistva na tako majhnem koščku kot ga predstavlja ta mala pokrajina, preden se ne izlije v Panonsko morje...

Foto Božo Jordan

društvene novice

FRANCU KRAVANJI-ZAJCU V SLOVO

V turobno mračnost aprilskega vremena so bili zaviti vrhovi gora, kot da bi se tudi oni želeli pokloniti spominu svojega oboževalca, ko smo se na bovškem pokopališču poslovili od nam vsem dragega Franca Kravanja-Zajca. Naj nam bo dovoljeno, da ga ohranimo v spominu kot Zajca s Kanina, saj nas sicer številni planinci širom po naši deželi, ki so ob slehernem srečanju povprašali po njem, sporočali pozdrave, mu zaželeli vse najboljše, ne bi razumeli za koga gre.

Lepota gorskega sveta, pa neizprosna krutost resničnosti, ki jo je doživljal v sanjskem svetu otroštva, na prelomu stoletij, pod mogočnim Rombonom, sta mu za vse življenje dali dovolj poguma, optimizma, vere v boljšo prihodnost. Kot mnogi njegove generacije ni utegnil doživeti najlepših trenutkov mladosti, ki mu je minevala v trdem življenju gorjanca, ko ga je nazadnje pogoltnila v svoj pekel I. svetovna vojna. Blato v strelskih jarkih na ruski fronti se je mešalo s krvjo njegovih tovarišev; doživljal je najstrašotnejša poniževanja človeškega dostojanstva. Tudi v njem je, kot v mnogih drugih, ki so služili vojake v avstrijski vojski, rasla uporna misel. Bil je med uporniki v Radgoni, pa na ruski fronti; bil je v ruskem ujetništvu, doživljal je bedo

vojaka-ujetnika. Oktobrska revolucija ga je našla na daljni gruzijski — črnorski obali. Le njegove mladostne gore so vlivale zaupanje tudi tedaj, ko se je po vojni vrnil na porušeno domačijo, na svojo izropano zemljo, ki ji je spet gospodaril tujec. Kljub grenkemu življenju so dvajseta leta njegova najlepša leta; leta, ko sta si z Mico ustvarila družino; leta, ki jih je bil preživel v skromnem, s človeško toplino bogatem družinskem krogu. Otroci so bili njegova in Micina prihodnost; nista jim dala le življenja, dala sta jim mnogo svoje življenjske izkušnosti, toplino, ljubezni, poosebljali so njuno življenje. Nesreča v Rajbeljskem rudniku tik pred II. svetovno vojno ga je vrnila spet na ljubljeno, skopo bovško zemljo, ki mu je vedno pomenila simbol življenja in prostosti. Niso še izginile bolečine I. svetovne vojne, že je bila tu nova strahota.

Dolgo je tiel upor v njem, zdaj pa je vzplamtel, saj mu je dajala moč — vera v zmago. Bil je eden prvih organizatorjev OF in partizanstva na bovškem. Tudi najbolj strahotna okupatorjeva dejanja mu niso vzela poguma. In tako je tudi on, kot vsa Bovška, Primorska, vsa naša domovina, pričakal svobodo. Končno je bil svoboden na svoji zemlji, med svojimi gorami, polji in gozdovi. Spet je bil med prvimi, ko je bilo treba poprijeti in graditi porušeno domovino.

S svobodo je prišel čas, ko je dobil prostor za svoj sanjski svet iz otroštva. Kdo izmed starejših planincev širom po naši domovini ne pozna Zajca, oskrbnika kaninske koče, graditelja koče in planinskih potov, vodnika, gorskega reševalca. Skoraj dve desetletji življenja je nerazdružljivo povezal s kočo Petra Skalarja na Kraljišču za Skednjem. Biti gost pri Zajcu na Kaninu je bilo svojevrstno pristno in prijetno gorniško doživetje. Bila so to njegova in naša neponovljiva gorniška leta, ko ga niti delo na kmetiji, ne dež, ne sneg in mraz niso ustavili, da ne bi šel do koče, saj je morala biti oskrbovana.

Njegov spomin bo živel, bo spomin na gorjanca z mehkim, s človeško toplim srcem, ki težko otovorjen pod nosaškimi krošnjami, z gorniško palico v roki, odhaja tja gor čez Klanc, na Plužni, med stoletnimi smrekami Gozdeca, na Kraljišče, v svojo kočo, na svoj Kanin, v prode pod Laško Planjo, v tišino Zadnjega dola, na vrh Prestreljenika, v svoj sanjski svet rosnega otroštva, ko z blagim pogledom boža vrhove okoli zasanjanega Rombona, mehke trate Goričice in svojo dolino z večno Sočo. Njegov poslednji dom bo prav ta svet, romantičen in krut svet gora, ki so bile pesem njegovega življenja.

Bovški planinci

† MARA OCVRK

Na pragu spomladi, tik pred svojo devetdesetletnico, je ugasnilo življenje Mari Ocvirk, ustanovni članici PD Zabukovica. Mara Ocvirk je bila med tistimi, ki so leta

1952 ustanovili PD Zabukovica, bila je med tistimi, ki so neumorno pomagali pri gradnji planinske postojanke na Homu. Na to postojanko je rada zahajala, saj je Hom neizmerno ljubila. Leta 1972, ko ji je bilo 78 let, je ob otvoritvi krožne poti in ob peti obletnici doma, ko je obujala planinske spomine, dodala: »Delala bom, dokler bom mogla delati!« In res je bila delavna, dokler ji niso moči pošle. Bila je blagajnik, bila je poverjenik društva, skupaj z možem sta čuvala planinski prapor, opravila je mnogo udarniških ur itd.

O lepoti gora je rada pripovedovala drugim. Bila je prva, ki je začela delati s pionirji, ko jih je vodila v gore in jim odkrivala gorski svet. Bila je ena tistih, ki so lahko rekli: »Planine so bile moj svet!« Bila je tudi med prvimi, ko je verjetno najstarejša, prehodila domačo Savinjsko planinsko pot. Bila je tudi aktivna družbena delavka, saj je bila 40 let članica KP, opravljala je mnogo funkcij. »Rada delam,« je govorila, »ko pa mi je najhuje, grem v gore, da si nabere novih moči.«

Društvo je z njo izgubilo zvesto sodelavko in članico.

Franc Ježovnik

GRS POSTAJA BOVEC: USPEŠNO PREVENTIVNO DELOVANJE

Gorski reševalci postaje Bovec so pred letošnjim rednim letnim občnim zborom v začetku aprila na pobočjih Prestreljenika in Stadorja pripravili vajo reševanja v zimskem gorskem svetu. V slabem, pravem zimskem vremenu, med sneženjem in močnim vetrom, so reševalci v dveh skupinah iz stene spustili »poškodovanca« ter ju s pomočjo aki čolna in kanadk transportirali v dolino. Po zaključku vaje so reševalci, med njimi so bili tudi gostje iz sosednje postaje GRS Tolmin in Italije, imeli še občni zbor.

Bovški reševalci menijo, da preventivne akcije PZS dosegajo svoj namen, saj je gorskih nesreč na področju, ki ga pokriva postaja, manj. V osmih reševalnih akcijah lani je reševalcem dvakrat priskočil na pomoč helikopter RSNZ, za enega ponesrečenca pa so bile poškodbe usodne.

Med dežuranjem na kaninskih smučiščih ob »smučarskih konicah« so bovški reševalci oskrbeli 94 poškodovancev. Sicer pa so lani v postaji GRS Bovec največ časa namenili tehnični vzgoji samih reševalcev ter preventivnim akcijam med obiskovalci gora in planinci. Tako so sodelovali na štirih reševalnih vajah sosednjih postaj, podobno vajo v stenskem reševanju pa so organizirali tudi sami. Skupaj s postajo GRS Tolmin so na Kaninu konec januarja lani organizirali področni dan varstva pred snežnimi plazovi, prav tako pa so sodelovali tudi na vseh vzgojnih akcijah mladinske komisije pri PZS v planinskem vzgojnem centru v Bavšici ter tečajih komisije za GRS pri PZS. Materialna sredstva, glavni viri so bili — Zavarovalnica Triglav — območna skupnost Nova Gorica, regionalna zdravstvena skupnost Nova Gorica in štab za CZ pri skupščini občine Tolmin, so namenili predvsem za posodobitev in dopolnitev tehnične in osebne reševalne opreme.

Reševalci so se na občnem zboru posebej zahvalili delavcem oddelka za anestezijsko in reanimacijsko šempeterske bolnišnice, ki so jim pripravili in poklonili komplet za reanimacijo. Toplo je občni zbor pozdravil tudi pobudo novega načelnika slovenske GRS Danila Škerbineka, da bi po vzoru planinskih organizacij Slovenije, Avstrijske Koroške in Furlanije-Juljske krajine tudi med gorskimi reševalnimi službami razvili organizirano sodelovanje, organizator prvega informativnega srečanja pa bo prav komisija za GRS pri PZS. K taki akciji vzpodbuja slovensko GRS tudi dejstvo, da skorajda vse obmejne postaje GRS — med njimi tudi bovška — že vrsto let navezujejo vse tesnejše stike z reševalci onstran meje, bodisi v Italiji ali Avstriji.

Bovški gorski reševalci so na zboru v svoje vrste sprejeli tri nove pripravnike; pridružili so se štirideset članskemu kolektivu reševalcev, ki mu bo tudi v naslednjem dvehletnem obdobju načeloval Silvo Čufer.

Boris Mlekuž

PD LJUBNO OB SAVINJI: ŽIVAHNO NA VSEH PODROČJIH DELA

Planinci so na zboru 10. februarja 1984 v OŠ lahko ugotovili, da je bilo delo društva v minulem obdobju razgibano in uspešno predvsem z mladimi, saj na šoli že vrsto let deluje planinska skupina. Sodelovali so v številnih delovnih akcijah, prirejajo tradicionalni pohod k »Bolnici Celje in na

Travnik« (tretja nedelja v maju), urejajo Antejev bivač na Travniku, prirejajo smučarska tekmovanja za pionirje idr. Lani so organizirali več izletov, pionirji pa tekmujejo za značke pionir-planinec. Letos bodo izvedli planinsko šolo, ker imajo trenutno le dve mladinski vodnici na šoli.

V obliki seminarja bodo organizirali izpopolnjevanje v orientaciji, pripravili bodo predavanje o varstvu narave, izvedli očiščevalne akcije, in predvsem vzpodbujali k varstvu narave in k skrbi za čisto okolje. Še posebej so bili marljivi markacisti, saj so poti dobro vzdrževane in markirane.

Mikec

PD POLZELA: 10 LET PLANINSKEGA ORIENTACIJSKEGA TEKMOVANJA

Ob 25-letnici PD so se spomnili tudi desetletnice planinske orientacijske dejavnosti. Je ena redkih dejavnosti, ki pomeni v planinstvu — tekmovalstvo. Sicer pa, je to sploh tekmovalstvo? Z »orientacijo« so se začeli ukvarjati razmeroma pozno, čeprav je v bližini potekala »orientacija« za pokal Šmohorja in za pokal Črete. Tekmovanja na Šmohorju so se udeležili zato, da so mladi planinci pridobili pogoje za zlati znak »pionir planinec«. Tedaj so začeli sodelovati v orientacijski občinski ligi v počastitev 30 let svobodne telesne kulture. V ligi so lahko sodelovali le PD v občini in jamarški klub, v tekmovalstvu so pa lahko sodelovali vsi. Liga je sestavljala štiri tekmovalne pravilnike, ki so jih pripravili leta 1976. Nekaj let je to delovalo, potem pa je liga zamrla, zamrla pa niso orientacijska tekmovalstva, saj so jih prirejali še kar naprej brez pokalov in brez ligaških diplom.

In zakaj se liga ni obnesla? Morda prav zato ne, ker se je vsi vedno niso mogli udeležiti, morda je vsako PD imelo premalo stalnih ekip (pet članov, od teh stalno trije), morda se tekmovalstvo v planinstvu ne obnese? Morda je pravilnik predpisoval prehude zahteve, morda ni bilo dovolj izkušenj, morda ni bilo dovolj »brezplačnih« delavcev? Sicer pa, nič hudega, če ni ligaškega pokala, saj so drugi (te pokale je po večini financirala TKS Zalec), le da se je »orientacija« nadaljevala, saj so bile tu še društvene diplome.

PD Polzela je prvo orientacijsko tekmovalstvo organiziralo 7. 12. 1975. leta (bilo je četrto v prvi ligi) s tole udeležbo: 13 P (40), 4 M (12) in 11 Č (33). Start je bil na Polzeli, cilj pa na Vinskem vrhu. Leta 1976 so pričeli z udeležbo 23 P, 7 M in 8 Č. Start in cilj sta bila ista, progno pa so speljali povsem drugače. Naslednje leto so se preselili na Dobrovlje in so posvetili tekmovalstvo 200-letnici prvega vzpona na Triglav, 115-letnici rojstva F. Kocbeka (le-

ta je bil eden prvih, ki je opisal označeno pot iz Mozirja na Dobrovje k sv. Urbanu, kjer je bila tudi KT), in 85-letnici SPD. Start in cilj sta bila v Letušu, hodili pa so po snegu! Leta 1979 so se udeleževali le tekmovalci. Leta 1980 so prestavili start na železniško postajo Šempeter, cilj pa k Korbarjevi domačiji na Savinjski poti. Tra-so so speljali čez Založe. Bilo je to 28. marca — 21 P, 2 M, 3 Č in 2 SČ ekipi. V tehničnem poročilu je zapisano, da so porabili za pripravo proge okoli 22 ur, za potrebno administracijo okoli polovico tega časa, za samo tekmovalce pa dvakrat toliko. Za zanimivost velja, da so cilj izbrali zmerom pri taki domačiji, kjer so bili tekmovalce voljni sprejeti in jim skuhati čaj. Delo pa so opravili sami, vedno brezplačno. Leta 1981 so zbrali za start železniško postajo Šmartno ob Paki, cilj pa je bil pod vrhom Gore Oljke. Sodelovalo je 30 P (95), 6 M (21), 4 Č (15) in dve ekipi zunaj konkurence.

Svojo dejavnost so želeli še razširiti in tako so za start v naslednjem letu izbrali OŠ Braslovče (zdaj so ustanovili svoje PD); hojo pa speljali čez Dobrovje in že drugič naprosili Dobnikove v Letušu za gostoljubje. Namesto stolov so jim domači pripravili klopi. To je opravil Tone, tri sestre in Zvonka pa so pripravile čaj in nekaj čez 100 obloženih kruhkov. Na cilju je bilo 41 P, 7 M in 3 Č ekipe s 154 udeleženci. 26. marca 1983 je start in pokrajino pobelil sneg. Hodili so po snegu, spremljal pa jih je snežni metež. Za cilj so si izbrali predvideni planinski dom na Gori Oljki. Tistikrat se je prvič dogodilo, da nekaj ekip ni prišlo na cilj. Pozneje so izvedeli, da so po startu odšli — domov! Le ena članska ekipa je prišla na cilj zelo pozno. Za to delo je bilo potrebnih kar okoli 112 ur.

Ob 25-letnici PD Polzela so za eno prvih akcij organizirali »orientacijo«. Spet so se preselili na železniško postajo Šmartno, cilj pa je bil planinski dom na Gori Oljki. To akcijo so posvetili tudi 10-letnici Šaleške planinske poti, 35-letnici konference SKOJ in 80-letnici šaleške podružnice SPD. Udeležilo se ga je 21 P, 5 M, 2 Č ekip in SČ ekipa. Če primerjamo to s prvo orientacijo, je bilo 8 P in 1 M več, manj pa le 9 članskih ekip. Samo prvič je bila članska vrsta tako bogata, mladinske pa so bile zmerom šibke, največ pa je bilo vedno pionirjev. Le kam se vse to po tem izgubi?

Medtem je MK pri PZS organizirala na Mrzlici in Homu razgovor o planinski orientaciji. Prvega so se udeležili, manjkali pa so na Homu, ker so sami prav tedaj organizirali »orientacijo«. Tja so poslali le predstavnike, da so zbrane v imenu društva pozdravili.

O »nordijskem načinu« zdaj šele razpravljajo. MK pri PZS je razposlala v razpravo

pravilnik. Nekoč so bili proti takemu tekmovalstvu, proti copatam in proti teku, zdaj pa menda ne več. Časi se pač spreminjajo. Zdaj imajo na voljo občinske karte (nekateri občine imajo tudi posebne planinske izdaje, na primer Sevnica, Litija, pripravljajo tudi Celjani).

Morda je srečanj in tekmovalcev premalo ali pa niso zanimiva, ker si lahko diskvalificiran, ker sta X in Y v geodeziji zamenjana, ker so dodatna vprašanja pretežka, saj je na primer treba vedeti, kdaj je visela slovenska trobojnica s cerkvenega stolpa na Gori Oljki? Koliko rastlin je zaščitenih in če goba sodi tudi zraven? Morda pa nazadnje tudi naše glasilo o tej razgibani dejavnosti premalo piše. Kdo ve?

Božo Jordan

PD AERO CELJE: GLAVNE TOČKE NJIHOVEGA RAZVOJA

Planinci Aera so proslavili 20-letnico delovanja. V leto 1983 sega začetek, ko so se zbrali ljubitelji gora — Aerovci — in ustanovili Planinsko sekcijo. Sekcija se je številčno krepila in še istega leta je bilo v njej že več kot 60 članov.

Hodili so na izlete v Kamniške ter v Julijske Alpe in na gore v naši ožji domovini; bili so v gorstvih v Švici, v Franciji in sosednji Avstriji, bili so tudi na »strehi« Evrope — na Mont Blancu.

Ob desetletnici — 12. avgusta 1973 — so na Triglav pripeljali 100 Aerovcev.

Z željo po napredku so leta 1976 ustanovili društvo. Vanj je bilo takrat vključenih že 230 planincev.

Ob petnajstletnici so vključili v program Transverzalo — Pot prijateljstva treh dežel. V letu 1979 so se pobratili s planinci iz Ruš in planinci Cinkarne, razvili pa so tudi društveni prapor.

Pomembno področje dela je tudi vzgoja planinskega vodniškega kadra. V društvu je osem strokovno izpopolnjenih planinskih vodnikov in planinskih mladinskih mentorjev.

Skrbijo tudi za varstvo narave. Priskočili so na pomoč tudi drugim društvom. Pomagali so graditi tudi Triglavski dom na Kredarici, ko so zanj odšteli 200 000 dinarjev.

Tudi v letu 1983 so bili na vrhovih dvatisočakov v Kamniških in Julijskih Alpah, bili so na Karavankah in šli na Kozaro ter na prelepo Kornatsko transverzalo.

Zadnjo turo so v povsem zimskih razmerah namenili očaku — Triglavu.

Imajo procej odlikovancev, nagrajenih z različnimi priznanji in diplomami.

»Ni nas malo (v društvu je že več kot 470 članov), zato lahko tudi veliko naredimo!«

Po zapisu Franca Perca iz glasila
Naš AERO, št. 2/84

PD BLED: VSAK OSMI KRAJAN BLEDA JE ČLAN DRUŠTVA!

»Kadarkoli razmišljam o planinskem društvu Bled,« piše Janez Petkoš, predsednik PD Bled, »se nehoče spomnim upokojene učiteljice Marije Stare, ki je več desetletij vzgajala blejsko šolsko mladino in to po gorah in v Lipanci nad Pokljuko. To so bili začetki planinarjenja večine blejskih planincev, ki danes štejejo že srednja leta.« Društvo oskrbuje planinsko kočvo v Lipanci nad Pokljuko (letos praznuje 6-letnico otvoritve), deluje pa že 35 let in prav ta kočva jim pomeni velik planinski uspeh, saj so vanjo vložili mnogo prostovoljnega dela, v denarju pa so porabili le — 600 000 dinarjev. Bili so posamezniki, na primer Alojz Kovačič, pa Karlo Fon, sedanji gospodar društva, ki so planinstvu darovali po mesec dni prostovoljnega dela. Zdaj ima kočva svoj zbiralnik za vodo, v njej pa lahko udobno prenoči 40 ljudi. Je pa prikladna izhodiščna točka za Triglav, pa tudi za enodnevne izlete, na primer na Debelo peč, Lipanski vrh in Mrežice.

Kočva je odprta v sezoni od 15. junija do 30. septembra pa tudi za novotletne in prvomajske praznike.

Mladinski odsek je aktiven na OŠ Bled. V okviru športnih dni so lani organizirali enodnevne izlete po pogorjih nad Pokljuko (Lipanca, Mrežice, Debelo peč). Izletov se je udeležilo 485 otrok. Društvo je prispevalo vodstvo in strokovno spremstvo.

Osnovna šola »Dr. Josipa Plemlja« in PD Bled so se domenili, da bo to sodelovanje ostalo trajno.

Markacisti redno vzdržujejo pota; vseh je okoli 100 km. Leta 1962 je društvo usposobilo prehod pod Malim Draškim vrhom. Tudi za to delo je značilna vsaj polovica ur prostovoljnega dela.

Društvo je organiziralo izlete na Snežnik in na Obir, kjer so vzpostavili sodelovanje s Koroškimi Slovenci, udeležuje pa se redno srečanja treh dežel na tromeji Peč, in pa različnih partizanskih pohodov.

Organizirajo pa tudi dva do tri predavanja na leto. Lani so na primer poslušali predavanje o Triglavskem narodnem parku. V zadnjih petih letih so imeli tudi pet slikarskih razstav in sicer v planinski koči v Lipanci.

Društvo ima okoli 700 članov, kar pomeni, da je vsak osmi krajan Bleda član društva. Lani in letos se je v to društvo včlanilo 34 Slovencev, ki žive v Berlinu, saj to društvo sodeluje s slovenskimi planinci iz Berlina. Lani so jih vodili na Triglav. Za nalogo so sprejeli obveznost, da se bodo še bolj posvetili vzgoji mladine.

In Janez Petkoš zaključuje:

»Ko sem romal po svetu in spoznaval tuje dežele, so mi misli nehoče uhajale domov, na domače dvorišče, na sosedovo češnjo, ob potok za vasjo... In v teh spominih so kot kulise stale gore, vse mogočne in lepe, vabeče, prijazne, domače, skrivnost-

ne... In takrat, nekje na tujem, me je obšel veliki čut pripadnosti; občutil sem tesno navezanost na gore, ki jo Slovenci — Gorenjci — Gorjani nosimo nekje globoko v sebi in nas kliče in vleče domov, kjerkoli že smo!

Videl sem, kako zahaja sonce na Norveškem; videl sem, kako se večerni odsev sonca zrcali v Egejskem morju; videl sem, kako sonce tone v logu Mure; videl sem, kako se sonce skriva za dolenske griče... Sonce pa nikjer na svetu ne zaide tako mogočno, tako veličastno, kot v naših gorah, kot v triglavskem pogorju!«

PD MARIBORSKI TISK-VEČER:

»DAJMO, POSTANIMO RAJE PLANINCI!«

PD Mariborski tisk so ustanovili leta 1966. Takratni navdušenci Počitniške zveze so si dejali: »Dajmo, postanimo raje planinci, kajti večina naših izletov in potovanj je usmerjena v planine!« Po osemnajstih letih delovanja se je razvilo kar krepko društvo, ko so za letos zapisali, da bodo organizirali kar 54 izletov.

Vodniške vrste redno dopolnjujejo, tako da je zaradi starostnega razpona vodnikov (od 24. do 55. leta) zanimanje za izlete poraslo. Ker je to društvo, ki dela v OZD, so izleti tudi taki, da članom pokažejo tudi tisto domovino, po kateri ni treba hoditi peš, recimo obronke Slovenskih goric, Pohorje in Kozjak. Povzpeli pa so se tudi na Grossglockner in na Mt. Blanc, seveda pa redno obiskujejo domače gore v Sloveniji in v Jugoslaviji.

Veliko zaslug za uspešno delo imata Milan Cilenšek in dolgoletni predsednik Tone Bende.

Ugotavljajo pa, da imajo premalo mlajših planincev. Naloga, pridobiti kar največ mladine pa je zdaj na novem predsedniku, Lojzu Štromajerju.

Poslej se to društvo imenuje »PD Mariborski tisk-večer«.

Marjan Žmavc

365 DNI PD ONGER

6. februarja so Vongrečki iz Trzina napolnili dvorano KS. Poslušali so Staneta Belaka-Šraufa, ko je pripovedoval o »tanki črti med življenjem in smrtjo«. Bil je to uvod v I. občni zbor tega društva.

Člani IO so s panoi prikazali propagandno dejavnost društva, najmlajši so si ogledali razstavo svojih prizadevanj, ki so bila posvečena varstvu narave in krajevni zgodovini, na ogled pa so bili tudi stari planinski pripomočki in kopica fotografij iz društvenih izletov in akcij. Manjkala tudi ni prava kovana sekira, ki so jo zaslužili z obiskom v fužinski kovačnici na izletu v neznano. Tistikrat je bil med njimi tudi njihov rojak, neumorni planinski delavec prof. Tine Orel. Zbranim je zaupal, da si je vedno želel,

Priznanje častnega člana, ki ga je izdelal Jože Cof

Foto Stane Mesar

da bi tudi v Trzinu zaživela planinska ideja. Želja se je uresničila in Planinsko društvo Onger je svojemu dragemu gostu in prijatelju podelilo naziv častnega člana ter se mu s tem zahvalilo za spodbudo in mu izreklo priznanje za njegove izredne zasluge pri širjenju planinske kulture in za velik vzgled, ki ga je njegovo delo na področju planinstva dalo drugim trzinskim planincem.

Svečanemu in prisrčnemu dogodku so prisostvovali tudi predstavniki PZS Marjan Oblak, Peter Lavrič in predstavniki sosednjih planinskih društev Mengša, Domžal in Integra, s katerimi smo na lanski delovni akciji vzpostavili delovne in prijateljske stike; pa še predstavniki KS, gasilci, športniki in prijatelji društva.

Društvo šteje 600 članov. V program so vgradili nalogo, razvijati množično planinstvo v Trzinu. Društvo je svoj program uresničilo z denarno pomočjo članov, s prispevki Jožeta Jermana in Gozdnega gospodarstva Trzin, s pomočjo KS, ki jim je omogočala redno delovanje v njenih prostorih, žal pa še vedno ugotavljajo, da TTKS ne ve zanje, čeprav so dobili na mizo programe pa tudi materialne potrebe in ne nazadnje odločbo, s katero je bilo društvo tudi uradno registrirano.

A. Čičerov

NOV REKORD TOLMINSKIH JAMARJEV — 419 m!

Na nedavnem občnem zboru PD Tolmin so člani jamarske sekcije spet prijetno presenetili: dosegli so nov rekord v skrivnosti globin — 419 metrov, in sicer v eni izmed jam v Tolminskem Migovcu.

Lansko poletje so se tolminski jamarji med 10-dnevno akcijo namenili dokončno raziskati jame in brezna na Migovcu. Po raziskanem prvem breznu so se lotili drugega, z oznako »M-16«.

»M-16« po globini in prostornini prekaša vse njihove doslej raziskane jame. Na-

merili so rekordno globino 419 metrov. Opisali so ga kot visokogorsko stopničasto brezno, z velikimi podzemnimi prostori. Ena izmed »dvoran« v globini 390 m je dolga 140 m, široka pa od 40 do 60 m. Samo v dvorani je višinska razlika 70 m. V visokogorskem breznu ni kapnikov, pač pa so na dnu veliki podorni bloki, med katerimi je čutili prepih. To pa pomeni, da so raziskovanja še možna.

V akciji so sodelovali vsi člani kluba, rekordno globino pa so dosegli trije jamarji: Andrej Fratik in Andrej Rutar iz Tolmina in Grega Pintar iz Ljubljane. Navajajo, da jim povzroča največje težave pri raziskavah dejstvo, da Migovec — razen ob nalihih — nima vode.

Po uspehu lani v »Kavni jami«, prav tako na Migovcu, ko so dosegli 350 m globine, so usmerili svoje delo v raziskave bližnjih in lažje dostopnih predelov. Tako so raziskali in izmerili brezni na Ponikvah in v Ročah. Več akcij so izvedli v Lokovcu in okolici, kjer so raziskali šest brezen in ugotovili, da je tu precej kraških jam.

V Pološki jami so imeli dvodnevno akcijo, skupaj z jamarji zamejskega kluba »Kraški krti« iz Doberdoba; pozneje pa še raziskave, skupaj z jamarji iz Anglije.

Udeležili so se tudi srečanja treh dožol v Cerknem, kjer so s kolegi iz Italije in Avstrije izmenjali mnenja in izkušnje v jamarstvu.

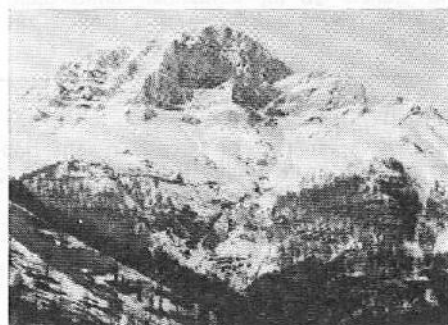
Posebno pozornost posvečajo mladim jamarjem, da bi ta dejavnost še naprej živel. Tako so z mladimi obiskali več že raziskanih objektov; veliko časa pa so porabili tudi za vaje v »jamskem vrtilcu« na Čiginju, na Hudičevem mostu in v Dan-tejevi jami.

Finančno podporo so jim dali ZOTK, občinska raziskovalna skupnost in občinski oddelek za ljudsko obrambo. Denar so v glavnem porabili za opremo.

Dva člana sekcije sta se udeležila jamarškega instruktorskega tečaja. Precej oglednih akcij so izvedli na območju Krna, Polovnika nad Žago, Vogla in Kanina.

Tolminski Migovec — na njegovih »podli« je vhod v jamo M-16

Foto A. Tratnik

V sklopu ZOTK so pripravili razstavo »Delo in inovacije«.

Tudi za prihodnje so si v program zapisali — sodelovanje z Jamarsko zvezo Slovenije in z Inštitutom za raziskovanje Krasa v Postojni, pa tudi sodelovanje med klubi in jamarskimi klubi iz tujine.

Mira Pagon

MESEC MAJ — PRAZNIK GOLICE

Narcisa — ta beli cvet pomladi, ni radodarna povsod, zato pa je tam, kjer je, lahko priljubljena za vsakogar — za domačina in izletnika. Hkrati z belo cvetlico pa se še ponujajo lepi izletniški vrhovi Karavank, med njimi predvsem Golica. Prebivalci Planine pod Golico se pomena bele cvetlice zavedajo, zato vsako leto pripravljajo »Mesec narcis«, ko za to priložnost združijo planinstvo in običaje.

Tako so 13. maja prikazali striženje ovac, razvijanje volne, predenje in pletenje, vmes pa so pripovedovali o planšarstvu, planinarjenju, rudarjenju v Karavankah, razvoju plavžarstva in življenju ljudi na skoraj 1000 metrih pred davnimi časi pa tudi danes. 19. maja je na povabilo domačinov prikazal lepote Slovenije znani popotnik Stane Tavčar.

Takoj naslednji dan, v nedeljo 20. maja, pa je bil »Dan narcis«. V povorki so sodelovali kmečki vozovi, narodne noše, mladi in stari. Ob tej priložnosti so izbrali tudi najlepše dekletke z narcisnih poljan.

PD Jesenice pa je skupaj s starejšimi izkušeni domačini v soboto 26. maja pripravilo pogovor z mladimi planinci iz vasi o vodenju turistov in izletnikov na okoliške vrhove. V pogovor so vključili tudi temo o razvoju »kmečkega turizma«, ki nekako pogojuje razvoj planinstva in turizma v tem delu naših gor.

Zadnjo nedeljo v maju pa so izkoristili domačini za »družabno planinsko narcisno popoldne«. S starimi in novimi pesmimi o Golici, Karavankah in Alpah so seznanili obiskovalce o pesniški nadarjenosti domačinov.

V znamenju »Meseca narcis« pa bo minila še prva nedelja v juniju. PD Jesenice bo junija odprlo povsem novo planinsko kočjo na Golici. Ob tej priložnosti bodo člani igralske skupine Planina pod Golico za-

igrali v strminah Golice veselo igro »Goliški plazovi«. To bo enkratni dogodek tik pod vrhom Golice na višini 1550 metrov. Upajmo le, da bo vreme Gorenjem naklonjeno in da prizadevanje prebivalcev Planine pod Golico in Planinskega društva Jesenice ne bo zaman, ko želijo razvijati planinstvo in ga oplemenititi z vsem lepim, s kulturno in izletniško dejavnostjo.

Silvo Matelič

»LEP POZDRAV S SNEŽNIKA«

»Lep pozdrav s Snežnika« je pisalo na razglednici. Samo to in nič drugega. Nič kdaj, kako, zakaj. Na sprednji strani je lep, gladek bel val, ki se boči proti nebu in morju in ne pove ničesar. A vendar, zdi se mi, da slišim tiho pripoved:

»Korak za korakom se bližam vrhu. Stopam po sledi stotnije vojakov in teritorialcev, a stopinje, ki ostajajo za menoj, kmalu niso več moje — 4 tisoč ljudi si jih prisvaja.

Oči me pečejo. Veter in mraz sta neusmiljena. Toda, ne vdam se, še posebej zdaj ne, ko že vidim kočo. Megle jo ovijajo v divjem plesu, vetrovi tulijo in se podijo čez vrh.

Tu sem. Betonskega stebra se le dotaknem, kar tako — en — dva — tri zame. Mamita me topla kočja in vroč čaj. Huuu. Toplota se prijetno širi po telesu.

Sestopam. Srečujem vse več obrazov. Vsi so upehani, a so veseli, da so bili tu, na tem »belem valu«.

Gozdovi me sprejmejo v zavetje. Tu je pot lažja. Zaslišim celo smeh. Kot sončni žarek razsvetli dan ta smeh, in olajša pot. V dolini je množica ljudi. Vzpon je šele pred njimi. Jaz pa že držim v rokah znak, na katerem piše: »Desetič na Snežniku.« Le kakšnih 25 takih znakov so podelili, le toliko ljudi se je udeležilo vseh dosedanjih vzponov v snegu na Snežnik. Med njimi sta tudi Franc Šuštaršič in Lucija Sikirica z osmimi križi in čez.

Kupila sem razglednico. Samo eno, saj več ni treba. Ne bi dolgo razlagala, bo že razumela. Tudi datum 10. 3. 1984 ni potreben.

Le: »Lep pozdrav s Snežnika!«

Metka Čeligoj

SPOŠTOVANI NAROČNIK!

Naj Vas spomnimo na sklep Izvršnega odbora PZS, dne 14. aprila 1983, ki določa roke za plačevanje naročnine PV za letošnje leto in sicer:

- do 31. 3. 1984 naročnino za I. polletje,
- do 30. 9. 1984 naročnino za II. polletje,
- 30. 6. 1984 pa je zadnji rok za vplačilo celoletne naročnine.

Precej naročnikov še ni poravnalo polletne oziroma celoletne naročnine za letošnje leto, zato Vas prosimo, da čimprej uredite obveznosti do PV.

UPRAVA PLANINSKEGA VESTNIKA

JAVNI POZIV ZA VEČ NOVIH MALIH VODNIH ELEKTRARN

Delo je s tem naslovom (11. 2. 1984) objavilo vsebino, s katero podpisniki (Zveza društev za varstvo okolja v Sloveniji, Turistična zveza Slovenije, Slovensko zdravniško društvo, Zveza strojnih inženirjev in tehnikov SRS, Zveza inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva SRS, Zveza hortikulturnih društev SR Slovenije, Zveza ribiških druščin) žele opozoriti javnost na smotno izkoriščanje domačih energijskih virov, ko je »tudi na majhnih rekah in potokih, z malimi, a številnimi elektrarnami, mogoče pridobivati precej električne energije«. S tem pozivom žele podpisniki vzbuditi vse zainteresirane, da pomagajo pospešiti gradnjo takih elektrarn, ko hkrati opozarjajo na »obzirnost do naše narave in kulturne dediščine«.

Več kot jasno je, da terjata tako svetovni kot naš domači ekonomski položaj skrajno načrtnost v gospodarjenju, smotnost pri izbiri energije, ko gre prvenstvo virom domačega izvora. Mednje sodijo prav gotovo tudi viri, ki bi jih zagotavljale tako imenovane »male vodne elektrarne«, ki naj bi v bližnji prihodnosti znatno omilile energijsko krizo. Kot vsaka stvar pa ima tudi to prav gotovo dva konca — dve plati, dobro in slabo. Že takoj, ob samem začetku, pri odločitvi, ne pa šele tedaj, ko bi spoznali, da smo se tudi tu uštel, kajti narava je v marsičem še velika skrivnost, čeprav prihajamo do nje z izračuni, z vseh strani podprtimi domnevmi o posledicah posegov vanjo. Prav pri gradnji malih vodnih elektrarn pa se z naravo prav gotovo »tesno srečujemo, kajti vodni viri so po dolinah, tesnih, v takih naravnih okoljih, ki so navadno izredno slikovita in s tega vidika, varstvenega vidika torej nedotakljiva! Kako se bomo na primer lotili gradnje v takem okolju, kako velika je »mala« elektrarna, koliko vode bo porabila in na kakšnem odseku, v koliki razdalji, se bo zavoljo take gradnje spremenil vodni režim? Poznamo nekaj takih gradenj. Na Sedmerih na primer, pri Savici. Obe ti dve elektrarni sta (bili) — mali elektrarni. Poznam gradnjo take »male elektrarne« na Belici pod Storžičem, ko naj bi nadomestila staro »idilo« mlina in žage. Mlina ni, žage ni, je pa ostalo korito z betonsko cevjo, ko je na koncu le-te skrivnostna betonska kocka, v kateri se »dogaja« proces, ki naj bi rešil svet pred energijsko lakoto. Skratka, takih bojazni je, glede na izkušnje, ki smo jih že »brali«, veliko. Toliko, kolikor je projektov, ki jih znamo dodobra razložiti, dokler so na papirju, v naravi pa se začno nenadoma obnašati povsem drugače. Prav nič v skladu s pričakovanji, ki

označujejo naravno in kulturno dediščino. Zavoljo tega najbrž vedno sodi k takemu pozivu tudi spoštljivost in obzirnost do narave in njenih kulturnih vrednot, kar je zapisano tudi v gornjem javnem pozivu imenovanih društev in zvez.

M. K.

KODEKS OBNAŠANJA V NARAVI

Na brošurah, letakih in drugih publikacijah mnogih narodnih parkov po svetu srečujemo najrazličnejše oblike kodeksa obnašanja. To so strnjena pravila, ki opozarjajo obiskovalca, kako se naj ravna v varovanem območju.

V Sloveniji so med prvimi priredili takšen kodeks gozdarji. Imenovali so ga »gozdni bonton«:

1. Ne kuri v gozdovih!
 2. Ne puščaj smeti v gozdu, odnesi jih domov v smetnjak!
 3. Ne vozi in ne parkiraj v gozdu — razen tam, kjer je dovoljeno!
 4. Ne obsekavaj drevja, ne teptaj mladih gozdov, ne poškoduj skorje dreves!
 5. Ne kriči in ne plaši divjadi, ne vznemirjaj mladičev v gnezdih!
 6. Ne uničuj gozdnega rastja — cvetja, plodov in gob (tudi če so strupene)!
 7. Gozd opazuj in spoznavaj s fotoaparatom in ne z uničevanjem rastja in vznemirjanjem živali!
- Poleg skromnih letakov so izšli tudi lični barvni prospekti z duhovitimi Kosovimi karikaturami.

Omembe vredna so tudi prizadevanja bosanskih planincev. Po švicarskih virih so priredili plakat in brošurico »Zelena knjiga za izletnike«. Po vseh teh vzorih smo na Zavodu SRS za varstvo narave in kulturne dediščine pripravili tudi deset pravil obnašanja za Triglavski narodni park. V slovenščini, italijanščini, nemščini in angleščini so objavljeni na hrbtni strani zemljevida Triglavski narodni park.

To niso prepovedi ali zapovedi, ampak pravila obnašanja, kar naj bi bilo čutili že iz samega besedila. Oglejmo si kodeks!

1. Spoštuj in občuduj naravno in kulturno bogastvo parka.
2. Rastline in živali pusti pri miru.
3. Park uživaj molče, preprečuj hrup.
4. Svoje smeti odnesi v dolino.
5. Zapiraj lese, ne uničuj ograj in stanov.
6. Upoštevaj opozorila; če si neizkušen, hodi po poteh in stezah.
7. Preprečuj vse vzroke gozdnih požarov.
8. Ne uničuj oznak, spominskih knjig in žigov.
9. Ne proži kamenja.
10. Ohranjanj gorniško tradicijo pozdravljanja v gorah.

Predvidevamo, da bo kodeks postopoma našel mesto v vsaki publikaciji Triglavskega narodnega parka, da se bomo z njim srečevali na vsakem koraku. Pa ne le v obliki letaka ali brošure, ampak tako, da ga bo vsak planinec spoštoval!

P. Skoberne

Kodeks obnašanja ima lahko najrazličnejše izvedbe, učinkovite so zlasti humoristično obarvane. Ena takih izvedb predstavlja letak angleškega Peak District narodnega parka: »... ne bodi brezobzirni Janez, uporabljal pot, ko hodiš po kmetijskih površinah«

ODMIRANJE GOZDOV

Bodo gorski gozdovi izginili?

Najpomembnejši namen švicarskega alpskega kluba (SAC) je varstvo gorskega sveta, ohranitev pokrajinskih lepote ter živalstva in rastlinstva. Prav zato posvečajo v zadnjem času vse večjo pozornost tudi odmiranju gozdov.

Ta pojav se je grozljivo razširil v severni Nemčiji in nekaterih vzhodnih državah. Tudi švicarski gozdovi so na nekaterih področjih že hudo prizadeti. Zato je zdaj skrajni čas, da se seznanimo z značilnostmi tega pustošenja, da spoznamo posledice in nevarnosti ter proučimo možnosti, da bi to kugo odvrnili od naših gozdov.

Vzroki za umiranje dreves

Pri propadanju gozdov gre predvsem za posledico onesnaževanja okolja, kamor prištevamo vse večji delež dušikovih in žveplovih oksidov, fluorja in težkih kovin, ki jih oddajajo v ozračje industrija, kurišča, avtomobili in v določeni meri verjetno tudi ognjeniki. Nekatere izmed omenjenih spojin povzročajo nastanek kislega dežja, ki učinkuje na rastlinski svet posredno ali neposredno, se pravi skozi korenine ali igličevje in listje. Vsi ti pojavi so postali očitni šele pred nedavnim, četudi je gotovo, da je do njih v večji ali manjši meri prihajalo že tudi prej.

Razširjenost odmiranja gozdov

Poglavitna smer vetrov na naši celini poteka od jugozahoda proti severovzhodu, zato se onesnažitev najhuje kaže v severnih delih Evrope. Ker se skoraj nikjer vse doslej niso lotevali ustreznih protiukrepev, se je zlo zdaj razširilo že tudi proti jugu in doseglo Švico, kjer so najbolj prizadeta severna področja. Vse to pomeni, da tudi gorskim gozdovom grozi pogin.

Ekološke in gospodarske posledice

Ali si je sploh mogoče predstavljati Švico brez njenih zaščitnih gozdov, se pravi brez najdragocenejšega okrasa te pokrajine? Če bi zaradi pomanjkljivih ukrepov in pomanjkanja dobre volje prišlo do tega, bi v alpskem prostoru ne bilo mogoče več niti gospodariti niti prebivati. Gorska pobočja bi uničila erozija, mogočni zemeljski plazovi pa bi zasuli doline. Hudourniki bi bili vse bolj nepreračunljivi. Posebno hudo bi bilo prizadeto tako kmetijstvo kot pašništvo, kar bi imelo seveda usodne posledice, saj bi s tem postale brezpredmetne tudi številne turistične investicije. K temu je treba prišteti še izgubo tisočernih delovnih mest. Prizadeto bi bilo prebivalstvo gorskih področij, doline pa bi se tako ali tako izpraznile.

Možnosti za preprečitev takega razvoja

Se bo prebivalstvo sprijaznilo z izgubo gozdov in vsemi posledicami, ki bi sledile iz tega? Če je ohranilo svojo odgovornost do naslednjih generacij in za vse bogastvo svoboščin, tedaj se bo zanesljivo tudi pravočasno odzvalo in sprejelo potrebne ukrepe za zmanjšanje onesnaževanja okolja, četudi bi bili še tako neprijetni. Vse to bo mogoče doseči le tako, če se bomo odpovedali nekaterim udobnostim. Zato smo dolžni hitro in učinkovito ukrepati, da bi obvarovali deželo pred katastrofo, ki nam grozi. Skrajni čas je, da se odločno in vztrajno lotimo dela.

(Povzetek iz švicarske revije »Die Alpen« 2/1984, sestavek je napisal Edouard Rieben.)

M. A.

NEZADRŽNO PROPADANJE VISOKOGORSKIH MOČVIRIJ

Nad 10.000 let so v Alpah nastajala na zamočvirjenih predelih in iz prostranih mahovišč značilna šotišča. Toda v zadnjih sto letih so se vsa tovrstna zatočišča najbolj redkih rastlin in živali znašla že v najhujši nevarnosti. Z najbolj brezobzirno koristoljubnostjo in najsodobnejšo tehniko pa so v zadnjih desetletjih že tudi izpeljali načrten umor nad vsemi kolikor toliko dostopnimi šotišči.

Na Bavarskem ni posebno veliko visokogorskih šotišč — saj obsegajo le dobrih 1000 ha — večina pa je v državni lasti. Kljub temu so se jih lotili z lopatami in stroji tako temeljito, da so jih zdaj že skoraj docela uničili. Hkrati pristojni državni uradi seveda tarnajo nad nazadovanjem in ogroženostjo redkih živalskih in rastlinskih vrst, ki uspevajo samo ob visokogorskih močvirjih ali v njih, v barjih, mahoviščih ali šotiščih. Tudi to je le eden izmed stranskih učinkov v nezadržnem razvoju bavarske pokrajine: uničevanje redkih preostalih biotopov povzroča nepopravljivo škodo življenjskemu prostoru izumirajočih rastlin in živali.

Raziskave so pokazale, da opravljajo visokogorska močvirja in barja pomembno

funkcijo v naravnem ravnotežju. Predvsem ne gre pozabiti, da lahko mahovi zadržijo 40-krat toliko vode, kot znaša njihova lastna teža. Hkrati vsi takšni prostori v gorskem svetu delujejo kot čistilci vode, s tem pa varujejo tudi jezera v nižinah. Če spremenimo zamočvirjena področja v njive, kar naj bi pomenilo varstvo pred poplavami, tedaj začno odtekati v jezera velike količine organskih snovi, ki jih bakterije v jezerski vodi mineralizirajo, kisik gre po zlu in že začne jezero najprej cveteti in nato umirati.

Močvirja in barja čistijo in obnavljajo tudi zrak in v znatni meri vplivajo na podnebne razmere v okolici. Podnevi in pod neposrednim vplivom sončnih žarkov se namreč segrejejo do 50°C, v nekaterih primerih pa celo do 80 stopinj. Zvečer se takšno področje začne zelo hitro ohlajati, tako da pri večini višje ležečih močvirij komajda mine mesec, ne da bi prišlo do zmrzovanja. Tako na primer najbolj mrzel kraj na Bavarskem ne leži v Alpih, ampak v močvirju pri Sebu v deželi Oberfranken. Vzrok tega nenavadnega pojava je prostrana plast šote, ki deluje kot izolacijska preproga.

(Povzetek po sestavku Hansa Herberta v reviji »Alpin« 4/1984.)

M. A.

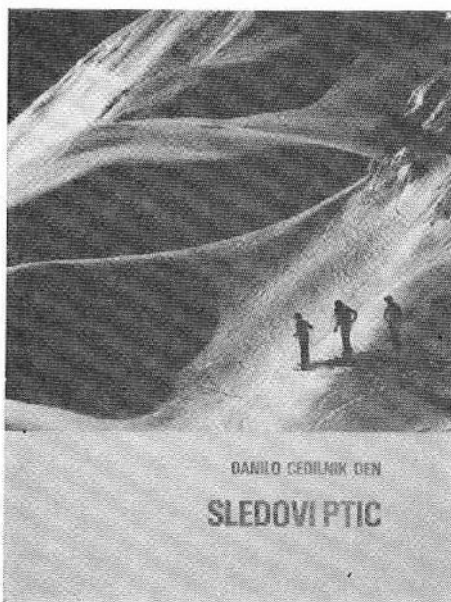
SANJE

Jože Zupan

Včasih, v mesečnih nočeh,
se gore pogovarjajo med seboj.
Najprej se oglasi tista na levi:
iz modrih, temačnih prepadov
se izvije vzdih, kakor tožec stok.
Odgovori ji gora na desni:
nizek, svečan glas tisočletnih trobent.
Potem se oglašijo še ostale
in tako vso noč rjovejo druga na drugo.
Moj prijatelj pa spi ob ognju
in ne sliši niti kamenčkov,
ki se trkljajo v ruševju.
Le včasih se nemirno nasmehe.

DANILO CEDILNIK-DEN: SLEDVI PTIC

Založba Obzorja iz Maribora je svojo znano knjižno zbirko Domače in tuje gore spet obogatila za eno izmed slovenskih izvirnih del s planinsko vsebino, ko se je odločila in izdala drugo knjigo mladene slovenskega planinskega pisatelja Danila Cedilnika-Dena z naslovom Sledovi ptic. Knjiga ima v tej zbirki zaporedno številko — 24. Občasnost, ki jo zasledimo ob izhajanju takih vsebin v tem okviru vzbuja neprestan strah, da bo ta zbirka umrla, kljub temu, da imamo prav zdaj pri nas kar precej peres, ki bi mogla najti pot tudi do te zbirke in prek nje do bralcev, ki žele takih vsebin in jih je pri nas vedno več. Najbrž veselje do takega branja ni pogojeno s številko, da je recimo planincev prek 100 000, kar radi objavljamo, pač pa bo bolj prav, da v tem primeru vzamemo v zakup drugačno dejstvo: slovenska planinska literatura je svojo vsebino že tako zaokrožila, da lahko govorimo o usmerjenem zanimanju za taka branja, o povečanem zanimanju za take vsebine verjetno pri vseh prerezih naše populacije. Analiz o tem žal nimamo, zato se lahko opremo le na dejstvo, da se zanimanje za tako čtivo iz dneva v dan krepi. Najbrž tudi ni na zadnjem mestu dejstvo, da so vsebine takih knjig praviloma kakovostne, privlačne, literarno zaokrožene v globino in v širino, da spoštljivo vnašajo v svoj podtekst vsa tista literarna hotenja, ki približujejo pripoved umetniškemu ustvarjanju.

nju. Predvsem pa je tu vredno še nekaj: pripovedi so podoživljanja resničnih doživetij, torej niso domišljajske zgodbe, niso literarne fabule, ki bi jih s pisateljsko voljo oblikovali v novelo, roman, potopis, skratka v literarno zvrst, ki bi potem v tej zbirki s tem planinskim pečatom zagledale »luč sveta«.

To so tudi Cedilnikovi — Sledovi ptic. To je že, kot rečeno, druga njegova knjiga, ki je prišla med planinske bralce, in mnogi se spomnijo, kako prijeten odmev je doživela že njegova prva — Congma je hodil spredaj. Enako obetajo tudi Sledovi ptic. To je zbir zgodb, zaokrožen, že izčiščen, vsebinsko logično zastavljen, snovno povezan z življenjem pisca, z njegovo izredno sposobnostjo koncentracije v opazovanju. To smo zasledili že pri Congmi, vendar pa je gradnja pripovedne moči v tej knjigi dosegla že tisto stopnjo, ko lahko zapišemo, da smo Slovenci dobili novega planinskega pisatelja, ki obeta.

Njegova pot do umetniškega ustvarjanja je razmeroma nenavadna. Morda je našel take duri, ki drže v ta svet, priprte že tedaj, ko se je zagledal v svojo prvo umetniško sliko, v ošiljene vrhove, ki so hiteli v vijolični svetlobi navzgor in so obetali nesluten vzpon nekega duha, ki se je tedaj sicer še pasel po širnih poljanah himalajskih hribov, pa se je kaj kmalu znašel na zelenini domačih gora. Ti prvi poskusi so mu našli prostor tudi v duhovnem izživljanju s peresom. V javnosti ga najprej srečamo v Planinskem vestniku in sicer v letu 1970 (Mansarda v SZ steni Planje, stran 285), ko se v tem letu še enkrat oglasi (Matterhornov greben (furggen) stran 522). Naslednje leto lahko preberemo že troje prispevkov (Kamen s Kismikhana, stran 472, Mesečnika, stran 357 in Zametena gaz, stran 260). Leta 1972 je objavil le en zapis (Vzpon, stran 60), prav tako naslednje leto (Nadellja, stran 394), potem dve leti molči in šele 1976 spet najdemo na strani 76 sestavek Beli vrh brez imena. Naslednje leto mine z dvema njegovima sestavkoma (Nekega delovnega dne, stran 347 in Oktobrska noč, stran 757). Leta 1978 je objavil Vetr z grebena, stran 148; leta 1980 Ovco in krokarja, stran 95; leta 1981 Privid, stran 9 in Tudi snežni leopard, stran 224 ter V zanki svetlobe, stran 323.

Cedilniku tudi ni neznan radijski medij. Prvikrat se v njem oglasi v Oddajah Odmevi z gora II. radijskega programa in sicer z oddajo z naslovom Congma je hodil spredaj. Bilo je to leta 1976. Oddaje s tem naslovom so bile potem na sporedu praviloma vsak mesec po ena, dokler se v letu 1977 jeseni ni iztekla zadnja. Vedeti je namreč treba, da je bil to cikel več zgodb, ki jih je pozneje, leta 1979, v zbirki kot je

Izšla pričujoča knjiga, zbral v knjigi pod tem naslovom. Vmes pa je objavljaj še zgodbe Črni in beli konj (Hindukuš 77, v letu 1978), Gumbaz e Safet (prav tako v letu 1978), Oranžna svetloba, 1979, Ovca in krokari, 1979 (v pričujoči knjigi pod naslovom Pašnik), 1980 leta Neslišno padajo snežinke in leta 1981 Starka, (ki jo najdemo v tej knjigi kot zadnjo zgodbo).

Tako se nam Cedilnik predstavlja zdaj v bolj zaokroženi literarni podobi, v svojem značilnem meditativnem slogu, ki postavlja problem, porojen v njem samem, v drugo naravno okolje, ki je praviloma — zunaj njega, ga potem opazuje, razčlenjuje in mu skuša najti mesto v razmeroma zapletenem, a vedno povsem jasnem in razumljivem obsegu svojega razmišljanja. Vse je pogojeno, vse je povezano trdno in nerazdružno z naravno zakonitostjo, ki je praviloma kruta, boleča, sicer pa življenjsko vzpodbudna, izkustvena. Težko prihaja iz sebe samega, če pa pride, prinese s seboj nov problem in ga skuša — prav nikoli ne nasilno, brez povezave z naravo samo, razložiti in to v bridkem tonu, globoko človeškem, navadno navidezno brezizhodnem, ko najde izhod v drugačni naravni preobrazbi, ki ji pripada nadih minljivosti. Drobnost in neizprostost življenja, ki hiti, je zajeta v Stezi. Prilika življenja so. Vztrajnost, neizbežnost in zakonitost, ki je zunaj našega umja, razčlenjuje v Zanki svetlobe, ko je za razlago tega zapletenega življenjskega procesa izbral čisto navadno — veščo; krutost narave primerja z vagnerjanskim opisom nevihte, in drobna sožitja z naravo s čisto navadno — muco; mimobežnost življenja z najglobljimi vtisi v Obrazih s fotografije, ko so vse podrobnosti — pa naj bodo to neretuširane značilnosti gorske nesreče, ali pa čisto navaden pogovor v okoliščinah, ki še diši po nesreči, pregnetene z resničnostjo doživetja in resničnostjo življenja. Bitko z naravno krutostjo v vsakdanjih okoliščinah pa vendar v izjemnosti gorske narave je opisal v zgodbi z naslovom Pašnik (prvotni naslov — Ovca in krokari), se spet znajde v himalajskem svetu, kjer vidi mnogo drobcenih vsakdanjih podob ob poti, v ljudeh, v naravi, jih ponovno pre-

gnete in nam jih da kot zlahtno doživetje v čustveni simbiozi človeka z naravo, ki ni različna, če jo opisujemo tako, kot je v naših gorah ali pa tisto s Himalaje.

Prav prefinjeno opazuje tudi živali v gorah, njih borbo za življenje, obstanek (Plaz), ko se v globoko doživetem zagonu znajde v steni s tovarišem, ko v nizu plezalčevih podrobnosti razčlenjuje človekovo življenje, njegovo odvisnost od naključij in sreče pa tudi od tistega, kar prihaja v spoznavni svet skozi dotlej neznano podzavest (Težnost). In spet se srečuje z živaljo v »beli« noči (Privid), ko se v svoji najmočnejši pripovedi »Morda bo šel kdo tod mimo« zlije z doživetjem dveh prijateljev v najbolj nevzpodbudnem zimskem vzdušju v gorah, ko ju zajame snežna ujma in ju vklene v brezizhodnost in ko navsezadnje tudi onadva najmeta pot nazaj v življenje. Plastična pripoved z retrospektivo in krutim poudarkom trenutka ponuja filmsko močno snov, dramatično strnjenost in nepretrgljivo krhkost v samem poteku dogajanja. Morda se bo našel kdo, pa bi iz vsega ponujenega napisal scenarij za film. Dobili bi filmsko upodobitev, ki bi jo, če bi bila dognana kot to ponuja zgodba, lahko uvrstili med vrhunske filmske obdelave z gorsko temo. Knjigo zaključuje Starka. Tipična Cedilnikova življenjska filozofija, ki je daleč od fatalizma, ko si ne išče vzornikov zunaj sebe samega, le črpa iz osebnih spoznav življenja, ki so občna, pa so čisto njegova, so značilna zanj in so torej v mnogočem originalna, kar velja tudi večji del za vso novo vsebino Cedilnikove knjige Sledovi ptic. Škoda, da ne moremo reči pohvalne besede barvnemu fotografskemu prispevku, ki ga najdemo v knjigi nametanega, brez potrebnih podpisov in brez vidnih razlogov, ki naj bi sodelovali pri razvrščanju motivov. Tehnično prav tako slaba izvedba velja za Cedilnikove imenitne risbe, ki pa v knjigi izgube tisto zanj značilno mehko, ki jo najdemo na primer v risbah v njegovi prvi knjigi. In prav ti mehki odtenki govore svojstven Denov jezik, ki pa je v tem primeru povsem — nem. Knjigo je tiskalo ČGP Večer v Mariboru, opremil pa jo je Janez Vidic

HIMALAJA POZIMI, OCENA SEZONE 1983/84

Zimski himalaizem je vedno bolj prodoren. V zimski sezoni 1983/84 je bilo v Himalaji 12 odprav, to je dvakrat več kot predlanskim. Prvič je dala dovoljenje tudi Kitajska, Indija pa je posredovala pogoje za zimsko plezanje v območju Kailas. Od 12 odprav jih je pet poskušalo osvojiti osemtisočake, ena pa 7939 m visoko Anapurno II. Ostalih šest odprav si je postavilo nižje cilje, vrhove od 6812 m (Ama Dablam) do 7161 m (Pumori). Odprave so prišle iz šestih držav, največ iz Japonske.

Everest sta oblegali dve japonski odpravi, vsaka s svoje strani. Kayuki Takahashi je vodil ekipo čez Južno sedlo, njegova žena Michiko pa drugo ekipo čez severno steno (po japonski smeri iz leta 1980). Za božič naj bi se obe odpravi srečali na vrhu Sagarmate. Prva skupina je prišla na vrh z Južnega sedla že 16. decembra (trije Japonci in Šerpa), skupina na severni strani pa je obtičala na višini 8100 m, kamor so priplezali že 30. novembra, naprej pa niso več mogli.

Izredno uspešna je bila poljska odprava (11 članov) na Manaslu (glej članek o tem v tej številki PV!).

Brez uspeha sta morali obrniti dve odpravi, 17 članska kanadska na Manasluju in japonska na Anapurni II.

Z zimskimi vzponi na nižje vrhove so uspele naslednje odprave: Ama Dablam, 6812 m, južnokorejska odprava; Numbur, 6957 m, japonska odprava; Kanguru, 6981 metrov, japonska odprava; Api, 7132 m poljska odprava, in Tiličo, 7134 m, južnokorejska odprava. Zadnji vrh (Tiličo) je pozimi 1981/82 želela preplezati šerpovska naveza, vendar so prej odnehali.

Zanimiva je analiza uspešnosti zimskih vzponov. Vrhove nad 7900 m je poskušalo osvojiti šest odprav. Uspešni sta bili le dve, kar predstavlja koeficient uspešnosti 33 %. Na nižjih vrhovih (od 6800 m do 7200 m) so uspele vse odprave torej 100 % uspeh! »Obleganje« zimskih vrhov je zelo kratko, dva do tri tedne. Iz opazovanj vidimo, kako je, paradoksalno sicer, v Himalaji zimska sezona s stanovitnim vremenom in s skromnimi snežnimi padavinami na nižjih gorah za plezanje mnogo bolj ugodna kot pa predmonsumsko ali pomonsumsko obdobje (spomladi in jeseni). Področje hudih vetrov se začne v višini 7500 m, od tod naprej moč vetra in pa mráz zelo hitro naraščata. Nad 8000 m že gospodarijo viharji s hitrostjo čez 200 km/h ob mráz globoko pod -40°C . Vsak zimski poseg je v takih razmerah enkratno in neprimerljivo dejanje. Vsak uspeh predstavlja in potrjuje izjemno alpinistično sposobnost. Zato so tudi uspehi zelo skrom-

ni. V letih 1974—1984 so pozimi devetnajstkrat (19!) oblegali osemtisočake in samo 5 poskusov (ali 25 %) se je končalo z uspešnim vzponom na vrh. Zadnjo zimo (83/84) je bilo v Himalaji skupaj sto gornikov. Dva med njimi, oba Poljaka, sta se smrtno ponesrečila. Prvi je izginil v nočnem viharju, drugi pa je padel zaradi pretrgane vrvi. Vzroka smrti nista pri nobenem povezana z zimskimi razmerami. Odtod naslednja presenetljiva ugotovitev: Pogostnost nesreč je pozimi neznatna v primerjavi s spomladansko ali jesensko sezono. Med 1974 in 1984 je Himalaja med zimskimi odpravami pobrala sedem žrtev. Na to sorazmerno nizko število vplivajo skromne snežne padavine, zaradi katerih je zmanjšana nevarnost plazov.

Iz poljskih in japonskih vremenskih opazovanj je razvidno, da sta meseca januar in februar v Himalaji bolj »zimski« kot december, ki bolj spominja na jesen. Na to dejstvo je že leta 1981 opozorila angleška alpinistična revija Mountaineer: »Pogoji za plezanje so v glavnem boljši decembra. Po božiču se razmere zaostrijo, več je snega in veter postaja močnejši.« Zaradi tega opozorila so se mnoge odprave pokušale izogniti pravi zimi in so svoje »zimске« načrte realizirale — jeseni. Zadnjo zimo sta samo obe poljski odpravi pazili, da so bazo postavili šele po 1. decembru in se povzpeli na vrh v koledarski zimi. Vse ostale odprave so vrhove preplezale že med 5. in 8. decembrom, pri tem so bazo postavile že novembra ali oktobra. To je pomembno načelno vprašanje, saj takih dejanj ne smemo šteti za zimске vzpone, saj se zima začne po koledarju (in alpinistično) šele z 21. decembrom.

Organizatorji tovrstnih odprav morajo računati, da jih himalajski kronisti ne bodo obravnavali kot zimске, ampak le kot poznojesenske odprave.

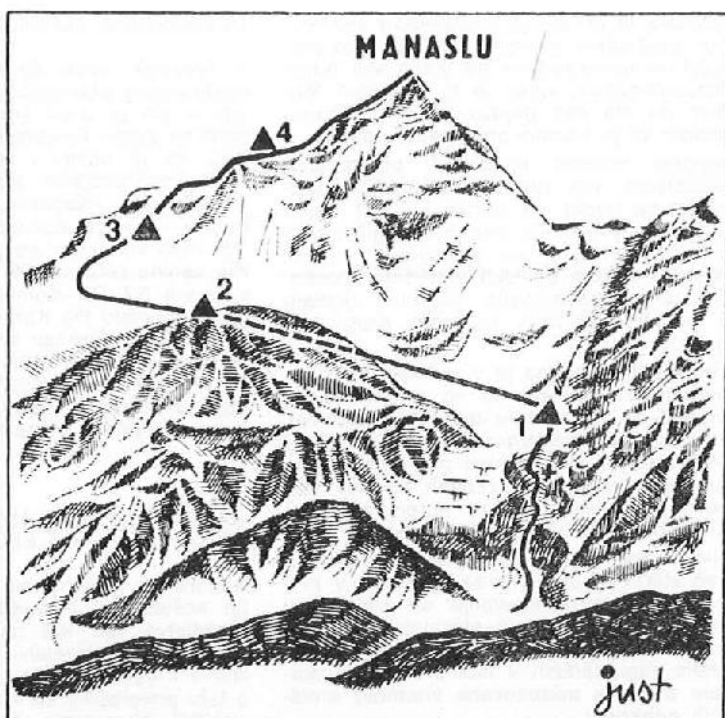
jn
(Priredil Janez Bizjak)

MANASLU — PRVIČ POZIMI

Z lepim uspehom se je končala poljska zimska odprava, ki jo je organiziral Visokogorski klub iz Zakopanov, vodil pa jo je dr. Lech Korniszewski. Odprava, sestavljala jo je enajst članov, se je na goro vzpenjala brez pomoči višinskih nosačev in kislikovih aparatov. Osnovno načelo za zimski vzpon (kar velja za zimске sezone po vsej Himalaji) jim je bilo, da baze ne postavljajo pred 1. decembrom in da se na vrh ne povzpnejo pred 21. decembrom (ko se začne prava koledarska zima). Poljaki so bazno taborišče postavili 2. decembra 1983 in sicer v dolini Thulagi (na

Tirolska smer
na Manasluju
in poljski zimski
tabori. Tabor 4
leži na drugi strani
grebena. S križcem
je označeno mesto
nesreče.

Skica:
Justyna Nyka

višini 4000 m). Naslednji dan so bazo predstavili na višino 4400 m. V skalni steni, po kateri je speljana Tirolska smer, so napeli 500 m fiksni vrvi in 5. decembra postavili taborišče 1, na višini 5650 m. Težave te prve etape so ocenili s težavnostno stopnjo V, A2, po lestvici UIAA. Teden dni pozneje je odpravo doletela huda nesreča. Pri spuščanju s T1 je filmski režiser Stanisław Jaworski po pomoti uporabil staro fiksno vrv, ki jo je že presekalo padajoče kamenje. 90-metrski padec se je končal s smrtjo. Kljub tej tragediji so se odločili, da odprave ne bodo prekinili. 16. 12. in 21. 12. 1983 jim je uspelo urediti T2 (6400 m) in T3 (7100 m). Trojka je bila pritrjena na strmi rampi, ki so jo morali vse do platoja opremiti s fiksnimi vrvmi. Po božiču se je vreme slabšalo iz dneva v dan. Viharji so jim dvakrat odnesli in raztrgali šotore v T3. Nadaljnje delo je zahtevalo velikanške napore in veliko živčno napetost. 11. januarja sta Maciej Berbeka in Ryszard Gajewski dosegla plato (ramo) in postavila T4 (7700 m). Po bivaku na tej višini (v šotoru je bilo — 32° C) sta zgodaj zjutraj začela jurišni vzpon do vrha. Nanj sta prilezla ob 11. uri, po petih urah kljubovanju grebenskim viharjem.

Sestop je bil še težji kot sam vzpon, saj jima je veter udarjal naravnost v obraz. Plezaje po trebuhu sta morala premagovati dolge raztežaje. Izčrpana in ozebla sta

ob 19. uri dosegla T3, čez dva dni pa bazo.

14. januarja sta poskušala Bogumil Probulski in Maciej Pawlikowski kot druga naveza priplezati na vrh. Prišla sta le do platoja, T4 pa nista več našla, ker ga je medtem odnesel vihar. Zaradi slabega vremena sta morala sestopiti.

21. januarja je odprava zapustila bazo.

Po Everestu in Daulagiriju (17. 2. 1980 oziroma 13. 12. 1982) je Manaslu tretji osematisočak, ki so ga preplezali pozimi. Samo dva od njih so osvojili v pravi kolledarski zimi (po 21. 12.). Za celotni vzpon so Poljaki porabili 6 teonov; zelo dragoceni so bili podatki o zimskih razmerah v Himalaji.

Če ne bi bilo tragičnega padca, bi prvenstveni zimski vzpon na Manaslu lahko štel za največji uspeh zimske sezone 1983/84 v Himalaji.

in
(Priredil Janez Bizjak)

ZAKAJ NERAZUMEVANJE MED GENERACIJAMI?

V uvodniku najnovejše številke revije »Alpin« (april 1984) je Reinhold Messner napisal uvodnik, v katerem med drugim pravi, da v vsej 200-letni zgodovini modernega alpinizma ni bila naša igra tako raznolika. Nikoli doslej v njej tudi ni bilo toliko so-

igralcev. In vendar se srečujemo z vse večjim upadanjem gorniške kulture, med plezalskimi generacijami pa vlada vse hujše nerazumevanje. Kako je to mogoče? Menim, da sta oba pojava tesno povezana, vendar bi ju kazalo obravnavati ločeno.

Najprej moramo upoštevati prilagajanje sredstvom. Vsa raziskana plezalska področja na svetu so danes — kot nikoli poprej — predvsem zlahka dosegljiva. Vsi vrhunski plezalci se vzpenjajo v istem slogu, trenirajo po istih metodah, uporabljajo enako tehnologijo. Vsi torej skušajo z enakimi sredstvi prekositi drug drugega.

Drugi del problema je v razlikah med generacijami. Medtem ko so si vrstniki po starosti po vsem svetu vedno bolj podobni, so si različne generacije zaradi vse hitrejšega razvoja vedno manj podobne in zato tudi vse bolj tuje. V zadnjih desetih letih se je v plezalstvu več spremenilo, kot denimo v letih 1925 in 1975, torej v 50 letih.

Nič čudnega torej, da mladi ne razumejo več starih in stari mlade še manj. V prvi vrsti tega nerazumevanja so tisti, ki v razpravah o športnem plezalstvu vztrajajo na brezkompromisnih stališčih. Zaradi sektaške zagledanosti v lastne ideale postajajo slepi za podedovane vrednote prejšnjih generacij.

Žal zaradi zanikanja stare kulture še ne nastaja nova. Vendar je pogosto tako, da se tam, kjer se spopadajo različna mnenja, vsaj nekaj dogaja. In tega si vendar želimo, da bi se karkoli dogajalo — ne samo z našimi mišicami.

Bila je in je radovednost, sla po novem, ki je temelj naši igri. In bilo je spoznanje, da bomo z nedosegljivim izgubili še zadnji mik. To je dvom spričo vse bolj poudarjeno tekmovalnega plezalstva.

Današnji človek, ki je odkril tretjino kopnega sveta kot gorovja, in ki razpolaga s prirojenim nagonom po gibanju, se pač mora preizkusiti tam, kjer narava ustreza njegovemu znanju. Iz igre in znanja nastaja umetnost, v našem primeru umetnost vzpenjanja na gore. Če hočemo pri tem napredovati, se moramo občasno ozreti nazaj, da bi ne zgubili pogleda naprej. Tudi visoka kultura renesanse bi ne bila možna brez spopada z antiko. Če se nočemo izroditi v čiste telesne akrobate, nam ne preostaja nič drugega, kot da se zavemo vsega tistega, kar je bilo pred nami, kar nas je pripeljalo tja, kjer zdaj smo.

Osnova vsakega nepopačenega pogleda je distanca. Torej distanca, iz katere motrimo vse tisto, kar so storili in mislili stari, in distanca do tega, kar počenjajo mladi. Svoboden razgled z vrhov na početje sveta — kdo drugi naj bi tej pripodobi pripomogel do živete resničnosti, če ne mi, stari in mladi.

M. A.

MEDNARODNI ALPINISTIČNI TABORI

V Sovjetski zvezi že deset let prirejajo mednarodne alpinistične tabore. Po podatkih, ki jih je pred kratkim objavila Alpinistična zveza Sovjetske zveze o lanskem letu, se je samo v letu 1983 udeležilo štirih mednarodnih alpinističnih taborov — »Pamir«, »Kavkaz«, »Altaj« in »Čimbulak« — skupaj 659 alpinistov iz 18 držav. 108 tujih alpinistov se je povzpelo na vrh Pik Lenina (7134 m) 99 jih je doseglo najvišji vrh SZ Pik Komunizma (7495 m), 50 pa je obiskalo Pik Korženevskaje (7105 m). Predvsem v Kavkazu so zabeležili številne športne vzpone, med njimi tudi nove smeri. Za marsikaterega zahodnega alpinista pomeni udeležba na taboru v Pamiru zadnji korak na poti v Himalajo.

Jn (Z. Z.)

JE PLEZALSTVO (ALPINIZEM, PLANINSTVO) »VEČ« KOT ŠPORT?

Alpinistični ideologi so v zadnjih desetletjih nešteto krat poskušali dokazati, da je plezalstvo več kot samo šport. Razvoj ekstremnega plezalstva je razpravo o tem znova razplamtel. Zato je revija »Alpin« o tem povprašala za mnenja nekaj znanih nemških himalajcev in športnih plezalcev. Iz odgovorov smo seveda povzeli le najbolj bistvene in zanimive dele.

Ekstremni plezalec Pit Schubert:

Zame sta bila planinstvo in plezalstvo že od nekega športa, četudi nista imela tekmovalnega značaja. Povezana sta z nevarnostmi za telo in življenje v takšni meri, do česa takega ne najdemo pri nobenem drugem športu. Tudi doživetja so v gorah močnejša in trajnejša. Torej je plezalstvo po eni strani manj, po drugi pa več kot šport.

Docent na tehnični univerzi v Münchnu Fritz Zintl:

Plezalstvo je nedvomno šport, če pod tem razumemo vsakršno telesno dejavnost iz najrazličnejših pobud. Seveda pa razlikujemo glede na vrednost koristne in manj koristne športe. Iz takega vidika je plezalstvo zame zelo dragocen šport, več pa tudi ne, kajti naslednja stopnja bi že bila svetovni nazor.

Predsednik DAV dr. Fritz März:

Planinstvo je zanesljivo šport, četudi sta na njegovih začetkih še prevladovala sla po raziskovanju in želja po znanju. Seveda pa ne mislim zgolj na vrhunske dosežke; tudi hoja po gorah je športni dosežek. Če nekdo spravi svoje telo tisoč metrov visoko, je to šport. Za nekoga je v ospredju doživljanje narave, za koga drugega le športna dejavnost. Ob tem naj se pač odloči vsakdo po svojem okusu.

Športni plezalec Sepp Gschwendtner:

Ekstremno plezalstvo je prav tako šport, kot sta to kolesarstvo ali maratonski tek.

Vendar je plezalstvo tudi nekaj več kot šport, saj gre za tako pomembne stvari, kot so to ljubezen do narave, pustolovska slast in druženje s prijatelji, kar pa seveda velja tudi za druge športe. V vsej razpravi se mi poraja sum, da gre v bistvu za trditev: plezalci so nekaj več kot drugi športniki. Zame je plezalstvo predvsem to, da bi bil kar najboljši. Zato tudi izkoristim vsako prosto minuto, da počnem tisto, kar mi je všeč, namreč za plezanje. Zame je to šport in čutim se športnika, ne kot nekaj več in ne kot nekaj manj.

Planinski publicist Hans Steinbichler:

Alpinizem se je razvil v alpskih deželah v pravega ljudski šport. Toda s športom ima le malo skupnega, če se podajajo v gore množice našimljenih planincev. V

ozadju je žal velikokrat le veseljačenje. Drugače je s tistimi, ki so si izbrali planinstvo v vseh njegovih možnostih za svoje življenjsko vodilo. Zato je najti največ vzporednic med planinstvom in športom le pri ekstremnem ali točneje športnem plezalstvu. Pri njih gre za zavestno doživljanje narave, za preizkušnjo samega sebe in za notranje zadoščenje.

Vodja planinske in smučarske šole DAV Günther Sturm:

Ne morem se strinjati z arogantnimi mnenji enostranskih planincev, da je planinstvo več kot šport, ker je dovolj športnih zvrsti, ki so prav tako tesno povezane z naravo, kot sta to jadrnanje na odprtem morju ali vožnja s kanuji po divjih vodah.

M. A.

HOJA IN PLEZANJE PO GORAH PRED STO LETI

Prečenje po vrtoglavih polcih v varnem objemu trdno zategnjene vrvi. Umetnik najbrž ni nikoli od blizu pogledal, kako stvari v resnici »stojijo«. Samo ugibamo lahko, kako se je gorniku uspelo pregoljufati okrog vogalov, kjer se je napeta vrv tesno prižemala ob skalne robove.

FESTIVAL TURISTIČNIH IN PLANINSKIH FILMOV STRAŽSKA 8

22. in 23. septembra 1984 bo v Stražu pod Ralskim na Češkoslovaškem spet festival turističnih in planinskih filmov, kamor vabijo vse, ki se ukvarjajo s filmanjem na super 8. Lani je sodelovalo 17 avtorjev z 31 filmi, ki jih je ocenjevala strokovna žirija. Kdor se zanima za sodelovanje, naj si zapomni naslov: ing. Jiří Plaňanský, Uranové doly Hamr k. p., 47127 Straž pod Ralskem, CSSR.

MEDICINA IN REŠEVALSTVO — ZASEDANJE IKAR O ALPSKI MEDICINI

V alpskem centru Visoke Ture je sredi oktobra 1943 zasedala medicinska podkomisija IKAR. Kot pobudnik in soustanovitelj je dr. E. Jenny (Avstrija) predstavil udeležencem izpopolnjeno alpsko-medicinsko in raziskovalno postojanko Rudolfs-hütte. V sodobno opremljenih laboratorijskih prostorih je mogoče zdaj opravljati vse preiskave srca in ožilja tako v mirovanju kot pod obremenitvijo. Sem naj bi poslej prihajali na preglede vrhunski športniki in udeleženci plezalskih odprav. Predvideno je tudi, da bi izdelali medicinske kriterije za povprečne planince v višinah 2000 do 3000 metrov. Proučili naj bi tudi pozitivne in negativne učinke terapije v višinah od 1500 do 2500 metrov na oboleli organizem. Tako bi obogatili preventivno in rehabilitacijsko medicino. Center je seveda na voljo tudi podobnim ustanovam iz tujine.

Komisija je nadalje proučevala predlog, da bi IKAR izdal enotno učno knjigo o reševanju v gorah. Vendar se je pokazalo, da so razmere v posameznih državah preveč različne. Zato so le priporočili, naj posamezne države članice še naprej samostojno izobražujejo gorske reševalce, vodnike in nadzornike na smučiščih, prizadevajo pa naj si, da bi čimprej prišli do enotnih stališč in pogledov.

(Povzetek iz švicarske revije »Die Alpen« 2/1984.)

M. A.

V GORSKI SAMOTI ALI PROMETNA PO-ROČILA O GROSSGLOCKNERJU

V Grossglocknerjevi zajedi pleza proti vam fantom. Plezajte povsem desno in ga nikakor ne prehitujte.

Na Malem Glocknerju gosto tekoč promet z občasnimi zastoji. Naprošamo vas, da upoštevate prepoved prehitevanja v koloni.

Glocknerleiti je prevozen samo v eni smeri zaradi nesreče, do katere je prišlo zaradi prevelike hitrosti.

V Stüdlgratu je promet prav tako gosto tekoč in je plezanje možno le enosmerno zaradi plezalcev, ki zaostajajo.

Počivališče na vrhu Grossglocknerja je popolnoma zasedeno. Dovoz do vrha je po običajni smeri možen le po sistemu zadržge. Bencinska črpalka Adlersruhe je prekomerno obremenjena.

Stoječa kolona na Hofmanskeesu se le počasi sprošča. Priporočamo, da se z gorivom oskrbite že v nižjih predelih. Vozite počasi, na prometnicah škoda zaradi zmrzali.

Zajtrkovalni prostori so povsod preobremenjeni. Posode za odpadke prenapolnjene. Odpadke preprosto pustite, jih bodo že pospravili naravovarstveni buteljni.

Čez Pasterzo vozite počasi zaradi lukenj na cestišču.

Križišče in dovoz do Ködnitzkeesa zaprta zaradi nekaterih težko otovorjenih planincev, ki so obličali v strmini.

Na celotnem področju priporočamo zaradi sneženja in poledice zimsko opremo. Zimske gume so potrebne tudi v nižjih legah. Pri uporabi tovarniško nove plezalske opreme vsaj preberite navodila, kar je sicer možno tudi med samim plezanjem, vendar zelo zamudno!

(Ta humoristični sestavek je napisal Dieter E. Kenkmann, objavljen pa je bil v Obvestilih nemškega alpskega združenja 1/1984.)

M. A.

POŠKODBE ZARADI MRAZA V GORAH

Do poškodb zaradi mraza prihaja najpogosteje po nesrečah s hujšimi posledicami in izgubo krvi, v stanju izčrpanosti, toda tudi po padcu v mrzlo vodo, padcu v ledeniško razpoko, med reševanjem ponesrečencev iz snežnih plazov ali med prisilnim bivakiranjem. Nepremišljeno uživanje alkoholnih pijač in medikamentov, ki razširjajo ožilje, lahko prav tako povzroči poškodbe zaradi mraza.

Med poškodbami, ki jih povzročajo predvsem mraz, mokrota in veter razlikujemo več stopenj poškodovanosti. Zunanji znaki pa segajo od povečane razdražljivosti, bledice, zaspanosti, pojemajočega in vse bolj nerednega delovanja srca, do nezavesti in celo navidezne smrti.

Za hitro tovariško pomoč so največjega pomena tri stvari:

1. težavnostno stopnjo podhladitve je mogoče prepoznati le v primeru, če je ponesrečenec še pri zavesti. V stanju nezavesti je treba računati s povečano življenjsko nevarnostjo.

2. da bi kar najdlje zagotovili oskrbo življenjsko pomembnih organov s toploto in kisikom, je treba zmanjšati krvni obtok v zunanjih plasteh telesa in v udih.

3. v stanju hude podhlajenosti se nikakor ne smemo prenačiti z ugotovitvijo smrti.

PRVA POMOČ

Če je ponesrečenec pri zavesti, njegova telesna temperatura pa nad 30°C , je treba onemogočiti pri ponesrečencu vsakršno aktivno ali pasivno premikanje, s tem preprečujemo smrtno nevarno mešanje šotople krvi v telesnem jedru z ohlajeno krvjo na površini telesa in v okončinah. Premočena oblačila odstranimo tako, da jih razrežemo. Ponesrečencu dajemo vroče osladkane napitke, vendar v nobenem primeru alkohola! V zavetišču je treba ponesrečenca namestiti v ogretem prostoru, če je na voljo uporabiti (nemški) toplotni omet, v nobenem primeru vroče kopeli zaradi nevarnosti kolapsa.

Če je ponesrečenec v nezavesti, lahko vsak poskus ogretja telesnega jedra pripelje do nevarnega zmanjšanja krvnega pritiska. Ponesrečenca je treba nujno prepeljati ali prenesti do najbližje bolnišnice.

LOKALNE OMRZLINE

Vzroki: mraz, mokrota, veter in pomanjkljivo gibanje. Posebno izpostavljeni so prsti na nogah in rokah, nos in ušesa. V neugodnih razmerah lahko pride do lokalnih omrzlin ne samo pri temperaturah pod ničlo, ampak celo pri temperaturah do $+10^{\circ}\text{C}$.

Začetna stopnja omrzlin: še brez poškodb tkiva, vendar že ponavljajoča se

bledica, zaradi slabe prekrvavljenosti ni več občutka za mraz.

Omrzline 1. stopnje: voščeno belo, mrzlo, lahko že trdo zmrznjeno, neobčutljivo in zato že poškodovano tkivo.

Omrzline 2. stopnje: pojavljanje mehurjev.

Omrzline 3. stopnje: uničeno tkivo je črno in odmrla.

PRVA POMOČ NA KRAJU NESREČE

Zaščita pred nadaljnjimi učinki mraza, mokrote in vetra. Pospešiti gibanje, če ni prišlo do splošne podhladitve. Ogrevanje pomrzlih delov telesa z lastno telesno toploto ali toploto tistega, ki nam pomaga (tople roke, pod pazduhe). Pitje vročih, osladkanih pijač — na prostem brez alkohola! Pri manjših omrzlinah lahko prizadeti sam hodi ali smuča, pri hujših je nujen pasiven prevoz ali prenos do zavetišča. V zavetišču je treba ponesrečenca namestiti v ogret prostor, dovoljeni so vroči osladkani napitki — zdaj že z dodatkom alkohola. Počasno ogrevanje: prizadeti ud položiti v vodno kopel s temperaturo od 5 do 10°C . Kopel v teku pol ure ogreti do približno 40°C . V kopeli nenehna aktivna gibalna gimnastika. Pri ušesih in nosu dosežemo počasno ogrevanje prav tako v teku pol ure z mokrimi in vedno toplejšimi obkladki.

Obveze morajo biti v vseh primerih sterilne in nameščene kar najbolj na rahlo. Mehurjev ne smemo predirati!

(Sestavek je napisal izvedenec za zdravstvo in gorsko reševalno službo dr. Elmar Jenny, objavljen pa je bil v letošnji prvi številki Obvestil avstrijskega alpskega združenja, v našem prevodu pa je močno okrajšan!)

M. A.

Oskrbnika Doma
Škofjeloškega odreda
na Blegošu zakonca
Nastran: »Joj, bo pa ja
dovolj za vse!«

Foto Dokument, PV

IZLETI NA GOLICO

V mnogih delovnih organizacijah, ki imajo svoja glasila, je zaslediti med planinskimi vestmi tudi »izlet na Golico«. To so seveda vsakoletni majski izleti planincev in ljubiteljev narave, ki si po dolgem zimskem dremežu želijo sonca, zraka in gorskih lepot.

Golica bo za vse te ljubitelje narave pripravljena. Razgrnila bo svoje čare in vabila. Vabila ne samo z narcisami, obsežnimi gozdovi, lepimi planjavami, razgledi na alpski svet in na Koroško stran, temveč tudi s prijaznostjo domačinov, ki v teh lepih pomladanskih dneh ne bodo mirovali. Pripravili so prireditve, ki bodo všeč tudi planincem, izletnikom iz Štajerske, Pomurja, Zasavcem...

Sicer pa, kaj pravijo v pesmi:

Golica ti lepota si,
od vseh obzorij in strani.
Pozdravljajo te mnogi skalnati vrhovi,
ošabnosti ne marajo, poštenega ne varajo,
povezani vse dni z dobrimi ljudmi,
ki bivajo pod krovi,
kjer v globokih so dolinah,
lepi njihovi domovi...

Mnogi res redno, leto za letom, obiskujejo ta del Karavank in se ne morejo načuditi lepotam, ki jih odkriva ta lepa gora planinskemu očesu.

S. Matelič

PD LITOSTROJ

Planinski kotiček je v marčevski številki »Litostrojskega časopisa« nadvse bogat. Opisan je dogodek s planinskega izleta na Snežnik. V megli in snegu se jim je izgubil tovariš. Iskali so ga vse popoldne in šele na večer so zvedeli, da je že doma v Šiški. Prilpeljal se je namreč z drugim avtobusom, kot pa je s skupino odšel do Sviščakov in na Snežnik.

Poučen zapis, ki kaže tudi na disciplino in na odgovornost posameznika, kako naj ravna pri tako zahtevnih planinskih izletih.

S. M.

JOŽE DOBNIK, ČASTNI ČLAN PD PTT LJUBLJANA

V jubilejnem 35. letu obstoja Planinskega društva PTT Ljubljana so bili ptt planinci nadvse uspešni. Kljub zahtevnim gospodarskim razmeram so nadaljevali svojo živahno dejavnost z gradnjo Poštarskega doma na Vršču. Na obnem zboru (18. 2.)

so obljubili, da bodo tako nadaljevali tudi v prihodnje.

Dolgoletnemu predsedniku društva, Jožetu Dobniku pa so za njegovo požrtvovalno planinsko delovanje podelili posebno priznanje. Imenovali so ga za častnega člana. Čestitamo tudi mi!

S. M.

PLANINSKO DRUŠTVO TRBOVLJE

14. marca letos so imeli člani planinskega društva Trbovlje letno konferenco. Poročila o opravljenem delu so bila bogata, saj je znano, da je to društvo največja telesno-kulturna organizacija v Trbovljah, tako po številu članstva, kakor tudi po opravljenem delu. Program dela za letos in številni zagnani sodelavci pa zagotavljajo, da bodo uspešno delo nadaljevali tudi v prihodnje.

PLANINSKA SEKCIJA HOJA

Planinska sekcija delovne organizacije »HOJA« iz Ljubljane je pripravila za svoje člane možnost, da opravijo »planinski izpit«. Tokrat ga je opravilo 5 članov. Lani so bili planinci tega kolektiva na 4 daljših izletih. Za letos pa načrtujejo takle vrstni red izletov: Šmarno goro, Katarino, Golico, Črno prst, Okrešelj—Skuto, Pohorje, za mesec oktober se bodo pa še dogovorili.

»Modra« s planinskega izpita pri planinski sekciji »HOJA«:

Vprašanje: »Ali ima pot na Triglav levo in desne ovinke?

Odgovor: »Pot na Triglav ima levo in desne prepade!

S. M.

PLANINCI ŽALSKKE OBČINE

Letošnjega 19. zimskega pohoda na Stol se je udeležilo kar precej planincev te občine. Žal jim je bilo le to, da so morali zaradi sneženja ubirati manj strme poti. Sredi marca so se planinci Polzela in Zabukovice udeležili 10. jubilejnega zimskega vzpona na notranjski Snežnik. Pokrovitelja pohoda pa sta bila odbor Istrskega odreda in Primorske novice.

Planinsko društvo Polzela pa je sredi aprila organiziralo pohod na partizanske Dobrovlje.

S. M.

110-LETNICA ORGANIZIRANEGA PLANINSTVA NA HRVATSKEM

V maju so hrvatski planinci začeli slaviti svojo častljivo obletnico in sicer tako, da so 12. maja odprli alpinistično zbirko v

Ogulinu (v muzeju), 26. maja pa je bil Dan planincev na Petrovi gori, ko so odprli tudi medrepubliško transverzalo Petrova gora—Bihać. Slavje bodo nadaljevali 15. in 16. septembra z izletom planincev na Medvednici, naslednje leto pa bodo pripravili jubilejni pohod v Samoborsko gorje — po sledih prvega izleta Hrvatskega planinskega društva.

VREME NA KREDARICI V ZIMI 1983-84

Zima na Kredarici je dolga, vendar štejemo med zimske mesece — v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase — mesece: december, januar in februar.

Vsi trije zimski meseci so bili prekomerno založeni s padavinami. Prvi mesec je bil rahlo protopel, druga dva pa sta bila prehladna.

Decembrski temperaturni povpreček je znašal — 6,3° C. Bil je za 0,6° C nad normalno vrednostjo (to je nad povprečjem obdobja 1956—1975). Januarski povpreček temperature je znašal — 8,9° C in bil s tem za 0,7° C pod normalno vrednostjo, ki znaša — 8,2° C. Najbolj mrzel je bil februar, čigar temperaturni povpreček je znašal — 11,5° C in bil kar za 2,8 stopinje pod normalno vrednostjo, ki znaša na Kredarici — 8,7° C. Ekstremne temperature so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov. Maksimalne temperature posameznih mesecev so bile zabeležene: 7,9° dne 25. decembra, — 0,6° C dne 14. januarja in 0,8° C dne 6. februarja.

Najnižje temperature posameznih mesecev so bile:

— 21,3° C dne 2. decembra, — 18,8° C dne 11. januarja in — 21,1° C dne 15. februarja. Stopnja oblačnosti prvega zimskega meseca (5,3) je bila enaka dolgoletnemu povprečku. Januarski povpreček mesečne oblačnosti, ki je znašal prav tako 5,3, je bil nekoliko pod normalno vrednostjo, ki znaša za ta mesec na Kredarici 5,5. Povprečna februarska stopnja oblačnosti (7,2) pa je močno preseгла normalno vrednost (5,7). Temu ustrezno se je spreminjalo tudi število ur s sončnim sevanjem, ki jih je na Kredarici registriral heliograf. Decembra je heliograf registriral 111 ur sončnega sija, kar je 41 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. Januarja je bilo registriranih 114 ur sončnega sija, vendar pa je to komaj 40 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. Februarja bi po izračunih sonce na Kredarici sijalo kar 289 ur, če ga oblaki, megla in padavine ne bi ovirali. V letošnjem februarju je tamkajšnji heliograf lahko registriral samo 75 ur sončnega sija, kar je komaj 26 % od maksimalnega možnega.

Pač pa je bila Kredarica odlično založena s padavinami. Decembra je padlo v skupno 13 dneh 136 mm padavin, kar je 123 % normalne vrednosti. Januarja in februarja pade vedno nekaj manj padavin. Letos pa

se je to obrnilo. Januarja je padlo 143 mm padavin v 17 padavinskih dneh, kar je 155 % od normalne množine za ta mesec. Februarja pa je v 21 padavinskih dneh padlo kar 161 mm padavin, kar je 189 % od normalne vrednosti. Vse padavine vseh treh zimskih mesecev so padle izključno kot sneg. Debelina snežne odeje je skozi vso zimo polagoma naraščala, nato stagnirala in se sesedala in ob ponovnem snenjenju spet naraščala. Njena največja decembrska višina je merila samo 150 cm (25. dec.). Bila je kar precej pod doslej znanim decembrskim maksimumom, ki znaša 291 cm, izmerjen pa je bil 21. decembra 1969. Največja letošnja januarska debelina (270 cm dne 29. in 30. januarja 1984) je bila pod doslej znanim januarskim rekordom 354 cm dne 31. januarja 1965. leta.

Maksimalna februarska debelina, ki je znašala 410 cm (28. feb. 1984), je bila enaka februarskemu rekordu debeline snežne odeje, ki je bil izmerjen 24. februarja 1960. Brž ko je sneg povsem prekril pokrajino, so se pojavili snežni plazovi. Še huje pa je bilo na Kredarici med 9. in 13. februarjem, ko je svojo moč in surovost kazal orkanski severovzhodnik, ki je pihal s hitrostjo prek 50 m/sek. in v izjemno močnih sunkih dosegel tudi hitrost prek 200 km na uro. Koča na Kredarici je tudi to ujmno dobro prestala.

Iz opisanega povzemamo, da zaradi obilnih padavin in nizkih temperatur planincem vreme ni bilo naklonjeno.

dr. France Bernot

BERND ARNOLD JE LAHKO ZADOVOLJEN

»Najuspešnejše plezalsko leto Bernda Arnolda« — pod tem naslovom je Frank Richter objavil svoje zaključno poročilo v »Sächsischen Neuesten Nachrichten« lani decembra. Skoraj 60 (natančno 57) prvenstvenih smeri se je leta 1982 posrečilo temu znanemu akrobatu v skali, med njimi 35 IX. težavnostne stopnje. Ponavljalci Berndovih smeri bodo verjetno marsikatero od teh ekstremnih storitev — Schallwand v Amselspitze, »Izlet v nirvano« na Fiensteinwarte, »Tornado« na Gleitmannsturm, »Lov na medveda« na Bärfangkoglu — uvrstili v X. težavnostno stopnjo, vendar ostaja Arnold skromno pri IX c. Med novimi smermi pa je tudi nekaj plezarij »iz užltka« XIII. težavnostne stopnje. Med njimi naj omenimo direktni južni stebel v Muschelkopfu (VIII) ali drzni »Divji zahod« v Turm am verborgenen Horn (IX a). »Zgodilo se je nekaj neverjetnega,« je rečeno v prispevku, »leta 1982 so se Berndove sposobnosti še zelo povečale, česar pravzaprav ni pričakoval.« Po mnenju Franka Richterja pa minulo plezalsko leto ni bilo izredno uspešno in

brez dvoma tudi zgodovinsko pomembno samo za Bernda Arnolda, ampak za celotno saško plezalsko srenjo. Vsekakor je k temu pripomoglo tudi lansko »poletje stoletja« in pa zagrizeno športno vzdušje, ki vlada na gorskem področju Elbsanstein.

jn

FERRALIT DANES, 8/92

Glasilo delovnega kolektiva Ferralit iz Žalca tudi tokrat ni brez planinskega odmeva. Takorekoč skoraj ves zadnji list je namenjen taki vsebini. Na predzadnji strani bremo o turi na Storžič, ki jo je opravila skupina delavcev tega podjetja; potem je tu izčrpno poročilo o zahtevni turi na Grossglockner. Tam jih je bilo kar 32. In čeprav so skupino sestavljali planinci iz Celja, Žalca in Zabukovice in je bila udeležba delavcev tega podjetja seveda v manjšini, je zanimivo, da so posvetili temu planinskemu dogodku tako pozornost. Septembra na Triglav — v tem sestavku zvemo najvažnejše o tem, kako resno se je treba pripraviti za turo na Triglav oziroma v triglavske pogorje, kajti vreme v gorah v zgodnji jeseni postaja že bolj zahtevno.

GORSKA REŠEVALNA SLUŽBA NA SLOVAŠKEM

Gorska reševalna služba (Horská služba) ima na Slovaškem 7 osnovnih, 75 reševalnih in 90 obveščevalnih postaj. V letu 1980 je imela 738 članov ter 92 pripravnikov. Gorska reševalna služba dodatno še vključuje 46 poklicnih delavcev v ČSZTV (Českoslovaška zveza za telesno vzgojo) in 26 v TANAP (Tatranski narodni park). V letih 1976—1980 so v slovaških hribih zabeležili 150 smrtnih primerov, 4526 hudih poškodb, 7227 lahkih poškodb, 595 poizvedovanj in 1358 drugih reševalnih akcij. Imeli so tudi 9847 predavanj, ki jih je obiskalo 486 220 poslušalcev. Samostojni oddelek te organizacije je Center za varstvo pred plazovi v Jasni. Opravljeno delo odpira potrebo, da bi posvečali več vsestranske pozornosti preventivno-vzgojnemu delu med najširšimi plastmi, potrebno pa bi bilo tudi planince in širšo javnost sproti seznanjati z delom organizacije, kar pa so v zadnjih letih kar precej zanemarili.

Po reviji Kras Slovenska 7/82 priredil

Karel Natek

TRADICIONALNA NAVADA

Peter Vovk iz Kočevja piše, da že 30 let — vsako leto zapored doživlja pri Jelenovem studencu prebujanje v naravi. Vsako leto se zbero planinci in planinke iz Bra-

čičeve ulice v marcu mesecu in gredo potem peš do kočje ob tem studencu. Na pot gredo s planinsko zastavo in seveda z mnogo dobre, pomladne volje, kot prikazuje že sama fotografija.

Tradicionalna navada pri Jelenovem studencu

Foto Peter Vovk

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE: 61000 LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 9

Vam nudi:

Zemljevidi:	1. Julijske Alpe – Bohinj – 1:20 000 (1981)	200,00
	2. Julijske Alpe – Triglav 1:20 000	200,00
	3. Julijske Alpe – vzhodni del 1:50 000 (1981)	120,00
	4. Julijske Alpe – zahodni del 1:50 000 (1981)	120,00
	5. Karavanke 1:50 000 (1980) (stari – novi)	120,00 – 250,00
	6. Kamniške in Savinjske Alpe 1:50 000 (1979)	60,00
	7. Pohorjsko hribovje 1:50 000 (1977)	60,00
	8. Pohorje – vzhodni del 1:50 000	v tisku
	9. Kozjak 1:50 000 (1976)	25,00
	10. Škofjeloško hribovje 1:40 000 (1981)	100,00
	11. Kamniške in Savinjske Alpe 1:50 000, z Obirjem in Peco	130,00
	12. Zemljevid – pregledna karta občine Sevnica (planinska izdaja)	100,00
	13. Zemljevid – pregledna karta občine Liliija (planinska izdaja)	100,00
	14. Triglavski narodni park 1:50 000 (1983)	250,00
	15. Okolica Ljubljane 1:50 000 (1983)	150,00
	16. E6 – zemljevid	250,00
	17. Velebit – severni in osrednji del	200,00
	18. Velebit – južni del	150,00

Planinske vodnike:	1. Julijske Alpe	v tisku
	2. Karavanke (1983)	420,00
	3. Vodnik po Zasavskem hribovju	120,00
	4. Po gorah s severovzhodna Slovenije (1980)	240,00
	5. Blegoš (1980)	70,00
	6. Lubnik (1977)	70,00
	7. Ratilovec (1978)	70,00
	8. Po planinski poti SPD Trst	75,00
	9. Šmarna gora (1981)	50,00
	10. Bil sem na Triglavu (1983)	150,00
	11. Solčava (1982)	
	12. Planine Hrvatske	400,00
	13. Kamniške in Savinjske Alpe (1982)	350,00

Vodnike in dnevnik po veznih poteh:	1. Slovenska planinska pot (1979) – Dnevnik po slovenski planinski poti	140,00
	2. Od Drave do Jadrana – E6 YU	100,00
	3. Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije (1980)	150,00
	Dnevnik	25,00
	4. Notranjska planinska pot (1977)	50,00
	5. Loška planinska pot (1973)	40,00
	6. Ljubljanska mladinska pot	v tisku
	7. Gorenjska planinska pot	40,00
	8. Bohinjska planinska pot (1978)	40,00
	9. Jezerska planinska pot (1980)	60,00
	10. Vodnik po poti NOB – Domžale (1980)	80,00
	11. Vodnik po Badjurovi krožni poti (1974)	40,00
	Dnevnik	20,00
	12. Šaleška planinska pot (1974)	60,00
	Dnevnik	40,00
	13. Savinjska planinska pot (1980) – Dnevnik	20,00
	14. Bratska planinska pot Ljubljana–Zagreb	60,00
	15. Dnevnik Pomurske poti	30,00
	16. Transverzala PDŽ Jugoslavije (1980)	70,00
	17. Kranjski vrhovi	60,00
	18. Dnevnik Koroske mladinske poti	65,00
	19. Idrijsko-cerkijanska planinska pot	50,00
	20. Planinski put po Ravnoj gori – Z. Smerke	150,00
	21. Bratska planinska pot Ljubljana–Rijeka	150,00
	22. Haloška planinska pot	60,00
	23. Dnevnik po poti NOB Hrastnik	30,00
	24. Čez Kozjak	40,00
	25. Stajerska Zagorska planinska pot	40,00
	26. Vrhiška kurirska planinska pot	30,00
	27. Snežnik – Snježnik	50,00

Alpinistične in druge vodnike:	1. Bohinjske stene – plezalni vodnik	40,00
	2. Ravenska Kočna (1977)	125,00
	3. Paklenica	80,00
	4. Logarska dolina, Matkov kot, Peči	200,00
	5. Kogel 2094 m, plezalni vzponi	100,00
	6. Turnosmučarski vodnik treh dežel (1979) – trijezičen	90,00
	7. Naš alpinizem	590,00
	8. Alpinistični vodnik Vršič	200,00

Vodnike v tujih jezikih:	1. Die Slowenische Berg – Transverzale, (1979)	70,00
	2. Triglav – ein kurzer Führer	120,00
	3. How To Climb Triglav (1979)	70,00
	4. Triglav v angleščini (1975)	5,00
	5. Triglav v italijanski (1975)	5,00
	6. Priloga za vodnik po E6 YU v nemščini	30,00
	7. Paklenica (1982), v nem., angl., ital., franc.	v tisku
	8. Ravenska Kočna – Kletterführer (1978)	190,00
	9. Escursioni nelle Alpi Giulie Orientali (1973)	105,00
	10. Turnosmučarski vodnik treh dežel (1978), slovensko-nemško-italijanski	90,00
	11. Zaščitena območja – Naturschutzgebiete Zonen Protette	300,00

**Vzgojno
literaturo:**

1. Alpinistična šola 1	v tisku
2. Planinska šola (1980)	200,00
3. Igre – taborniški priročnik	80,00
4. Pravilnik o planinskem vodniku (1980)	25,00
5. Oris zgodovine planinstva (1978)	35,00
6. Jakob Aljaž (1980)	50,00
7. Dr. Henrik Tuma (1976)	50,00
8. Pesmi z gora	v tisku
9. Nevarnosti v gorah (1976)	60,00
10. Pozor, plaz	30,00
11. Prehrana v gorah (1978)	40,00
12. Vremenslojve za planince (1978)	30,00
13. Dnevnik ciciban-planinec	24,00
14. Dnevnik pionir-planinec	450,00
15. Alpska flora (1980)	85,00
16. Planinski dnevnik (s častnim kodeksom)	300,00
17. Zaščitena območja	70,00
18. Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	v tisku
19. Hoja in plezanje	200,00
20. Narava v gorskem svetu (1982)	250,00
21. Orientacija – taborniški priročnik	300,00
22. Planinski vodnik (1983)	335,00
23. Topografski priročnik	

**in druge
edicije:**

1. Plakat Triglav	12,00
2. Grafika Everest 79	15,00
3. Razgled s Triglava (1978)	40,00
4. Razglednice s Triglava (1978)	40,00
5. Everest (Tone Škarja)	800,00
6. Življenje v naravi	800,00
7. Trnje Tomiški planinci	100,00
8. Gorska reševalna služba pri PZS (1912–1982)	200,00
9. Triglavski prijatelji	40,00
10. Lepa si zemlja slovenska – J. Ravnik	950,00
11. Slovenske gore (1982)	1900,00
12. Pot – Nejc Zaplotnik (1983)	850,00
13. Brošura Triglavski narodni park	180,00

**Znake,
našitke:**

1. Planinska zveza Slovenije, našitek	60,00
2. Planinska zveza Slovenije, samolepilni	5,00
3. Gorska straža, GS, našitek	15,00
4. Pionir-planinec, našitek	7,00
5. Everest 79, samolepilni	10,00
6. »stopalo«, našitek za odeje	5,00

Značke:

1. Triglav, ena iz serije troh	30,00
2. PZS 90 let SPD	50,00
3. Planinska zveza Slovenije	20,00
4. Planinska zveza Jugoslavije	40,00
5. Everest 79	60,00
6. Gorska straža (za člane GS)	25,00
7. GRS – 70 let	50,00
8. Dan planincev 1982	20,00
9. LHOTSE	20,00
10. Obesek za ključce, Lhotse	50,00

**ter drugo
blago:**

1. Zastava Planinske zveze Slovenije – velika	950,00
2. Zastava Planinske zveze Slovenije – srednja	v izd.
3. Zastavice Planinske zveze Slovenije – male	70,00
4. Vpisna knjiga za planinske postojanke	740,00
5. Članske izkaznice	30,00
6. Izkaznice GS	15,00
7. Članska kartoteka	2,00
8. Obrazec »Priznanje«	50,00
9. Obrazec »Cenik za planinske postojanke«	25,00
10. Pravilnik Gospodarske komisije o upravljanju planinskih postojank	15,00
11. Blok »Nakaznice za prenočišča«	40,00

Rabat ob nakupu najmanj petih izvodov ene edicije oziroma kosov značk je 15%. Naročila sprejemamo pisno z naročilnico za pošiljke po povzetju. Naročila sprejemamo tudi po telefonu (061) 312553.

Vse navedeno lahko kupite ob ponedeljkih med 14. in 18. uro, ob torkah, sredo, četrtek in petkih pa med 8. in 12. uro.